BUYING/SELLING In Michigan
Homes, Gas Stations, Liquor Stores, Plazas, Hotels
All Types of Loans
Residential & Commercial
RAJ S. SHERGILL Realtor
Land Mark Realty
41637 Ford Road, Suite A, Canton, MI 48187
Cell 734-751-4455, rajsshergill@yahoo.com

Truck Insurance Specialist
• Preferred Carriers (A++)
• Bobtail Insurance
• Cargo and Primary Liability
TRI COUNTY INSURANCE
734 655 9090

10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ
AMANTEL.COM
$25 'ਚ 2600 ਮਿੰਟ (43.5 ਘੰਟੇ)
ਘਰ ਦੇ ਫੋਨ ਅਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਲਈ ਇਕੋ ਰੇਟ
24/7 Customer Service
ਟੋਲ ਫਰੀ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ
ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋਗੇ ਉਨੇ ਹੀ ਮਿੰਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣਗੇ
1-888-652-6268, 732-983-4332/4333

USPS - PP 1
Sixteenth Year of Publication
ਮਿਡਵੈਸਟ ਐਡੀਸ਼ਨ
Price 50¢
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 16, Issue 39, September 26, 2015
20451 N Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074
Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਫੇਰਬਦਲ ਦੇ ਸੰਕੇਤ

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦਿਖਾਈਆਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ): ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਫੇਰਬਦਲ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਵਿਖਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਉਤੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਾ ਲੈਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਨੇੜਲੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਲੱਭਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਤੋਂ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਤੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦਮ-ਖਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਖੂੰਜੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਧਰ, ਇਹ ਵੀ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਉਣ ਦੇ ਰੌਂਅ ਵਿਚ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ, ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਈ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵਿਸਾਖੀ ਉਤੇ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿਕਾਸ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹ ਜਾਵੇਗੀ।

'ਆਪ' ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਡੱਕਣਾ ਵੱਡੀ ਵੰਗਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਨਾ ਦੇਖਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਲੋਕ ਅੱਗੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ 'ਆਪ' ਦੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕਣ। 'ਆਪ' ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਅਤਿਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਕਸਲਵਾਦੀ ਭਰਤੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਕੋਲ ਕਈ ਵਾਰ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਖਿਲਾਫ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਡੇਢ-ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ 23 ਰੈਲੀਆਂ ਤੇ 76 ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੈਲੀਆਂ ਤੋਂ ਸ. ਬਾਜਵਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਇਸ ਸਮੇਂ 43 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵਿਚੋਂ 33

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 8 'ਤੇ)

'ਆਪ' ਉਤੇ ਫਿਰ ਲੱਗੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਝੜੀ

ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਦਿੱਤਾ ਅਸਤੀਫਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਵਿਚ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੇ ਅਕਸ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਆਪ' ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨਿਟ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਆਗੂ ਦੇ ਅਸਤੀਫੇ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਹੇ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਵਾਉਣ ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਰਹੀ। ਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜ੍ਹਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਡਾ. ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦਰਮਿਆਨ ਫੋਨ ਵਾਰਤਾ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਆਡੀਓ ਸੀ.ਡੀ. ਨਸ਼ਰ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਚ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹੀ ਝਲਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ-ਸੇਵੀ ਅਕਸ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ ਰਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਥ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਨੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਵਿਚ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਫੂਲਕਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਬਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਫੂਲਕਾ, ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਤੇ ਜਿਓਤੀ ਮਾਨ ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਵੱਛ ਅਕਸ ਦਾ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਮਹੱਤਵ ਨਹੀਂ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 8 'ਤੇ)

Dhade & Associates, PC
Immigration Lawyers
WE FIGHT FOR YOUR RIGHTS!
ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਕੀਲ
*ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਵੀਜ਼ੇ (ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਆਦਿ)
*ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ *ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ *ਅਡਜਸਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਟੇਟਸ
*ਡੀਪੋਰਟੇਸ਼ਨ *ਰਿਫਿਊਜ਼ੀ ਕੇਸ *ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸਭੇ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
*ਅਸੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ 6 ਤੋਂ 12 ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ
Ph:248-254-3441
Fax:(248) 254-3443 www.eagle.pro, Email: info@eagle.pro
Herman Singh Dhade
Immigration Lawyer
7071 Orchard Lake Rd, Suite 320, W. Bloomfield, MI 48322
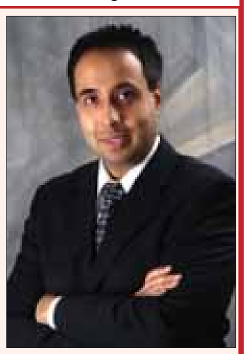

Estb. 1975
World Wide Travel
www.fly2world.com
ਸਸਤੇ ਟਿਕਟ ਬਿਹਤਰ ਸੇਵਾ
DETROIT 734 838 9998
TOLL FREE 866 66 INDIA
CHICAGO 312 224 8800
DELTA KLM AIRFRANCE ETIHAD QATAR Continental Airlines Lufthansa AmericanAirlines

ਆਪਣਿਆਂ ਹੀ ਘੇਰ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਜਸਟਿਸ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭਰਤੀ ਵਿਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਝੱਲਣੀ ਪਈ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਘੇਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਏ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸਪੀਕਰ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਨੇ ਚੁੱਪ ਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਨੇ ਵੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੱਬੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ।

ਜਸਟਿਸ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਹਾੜ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੁਮਾਰ ਜਿਆਣੀ ਨੂੰ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚ 2013-14-15 ਦੌਰਾਨ ਦਰਜਾ ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਭਰਤੀ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਭਰਤੀ ਦੌਰਾਨ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਤੇ ਪਛੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿੰਨੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਭਰਤੀ ਹੋਏ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਰਾਈਵਰ, ਕੰਡਕਟਰ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਯੋਗ ਪਾਏ ਗਏ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਰਾਖਵਾਂਕਰਨ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਵਾਬ ਨਾਲ ਵਿਧਾਇਕ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਦਰਜਾ ਚਾਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਲਈ ਆਊਟਸੋਰਸਿੰਗ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਨੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਦਲਿਤ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸਪੀਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵੱਲੋਂ ਠੇਕਾ ਆਧਾਰਿਤ ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਸ੍ਰੀ ਅਟਵਾਲ ਦੇ ਦਖ਼ਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਹੀ ਮੁਨਾਸਿਬ ਸਮਝਿਆ।

ਅਣਖ ਖਾਤਰ ਧੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ

ਪਟਿਆਲਾ: ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਣਖ ਖਾਤਰ ਨਾਬਾਲਗ ਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਲੜਕੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨੌਜਵਾਨ ਸਮੇਤ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ।

ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨ ਲਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੁਰੇਸ਼ ਕੌਰ ਵਾਸੀ ਜਨਸੂਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਜੋੜੇ ਨੇ ਆਪਣੀ 15 ਸਾਲਾ ਧੀ ਪਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦਾ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ 'ਤੇ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਲੜਕੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਮੇਤ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ 25 ਸਤੰਬਰ 2014 ਨੂੰ ਕਤਲ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਓਕ ਕਰੀਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਉਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਰਜ

ਓਕ ਕਰੀਕ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ (ਬਿਊਰੋ): ਮੇਅਰ ਸਟੀਫਨ ਸਕੈਫਿਡੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਓਕ ਕਰੀਕ ਵਿਚ ਅਗਸਤ 2012 ਵਿਚ ਹੋਏ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਉਤੇ ਇਕ ਕਿਤਾਬ 'ਸਿਕਸ ਮਿੰਟ ਇਨ ਅਗਸਤ' ਲਿਖੀ ਹੈ ਜੋ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ।

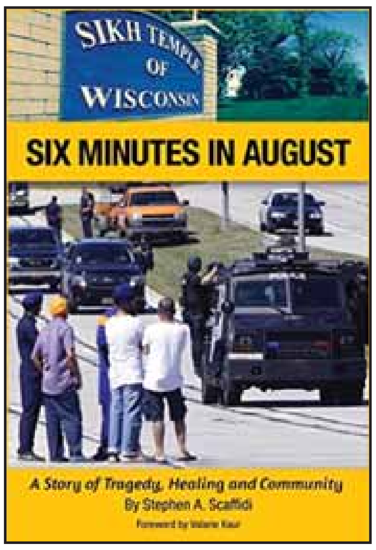

ਸਟੀਫਨ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਕਾਂਡ ਦੀ ਛੇ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਐਮਾਜ਼ੋਨ ਡਾਟ ਕਾਮ ਸਾਈਟ ਉਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਮੇਅਰ ਸਟੀਫਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਮਰੀਕੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਜਵਾਨ ਬਰਾਇਨ ਮਰਫੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ।

ਓਕ ਕਰੀਕ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਨੇ ਪੂਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਘਟਨਾ ਦੱਸਿਆ ਸੀ। ਪੰਜ ਅਗਸਤ, 2012 ਨੂੰ ਇਕ ਬੰਦੂਕਧਾਰੀ ਗੋਰੇ ਨਸਲਪ੍ਰਸਤ ਮਾਈਕਲ ਪੇਜ ਨੇ ਓਕ ਕਰੀਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

Personalized Service-Committed To Quality
Purchase and Refinance Your Home Loans.
Pre approval in one day, no cost, no obligation.
Conventional, ARM, Jumbo, FHA, VA, USDA & HARP Loan Programs
ਆਪਣਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣ ਜਾਂ ਘਰ ਉਪਰ ਲੋਨ ਰੀਫਾਇਨਾਂਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

AMRIK P. SINGH
Mortgage Loan Originator
NMLS # 232904

C&R MORTGAGE CORP.
NMLS # 227317

7788 N. Milwaukee Ave.
Niles, IL 60714
Ph: 847-966-6700
Fax: 847-966-6723

EQUAL HOUSING LENDER
Illinois Residential Mortgage Licensee.

Cell 312-608-0006
Email: asingh@candrmortgage.com
Website: www.candrmortgage.com

Midwest Punjabi Golf Association

Proudly presents

4th Annual Desi Golf Open Tournament

Featuring 2 man scramble.

On Sunday, September 27, 2015

INDIAN LAKES RESORT GOLF COURSE
250 W Schick Rd, Bloomingdale, IL 60108
Phone: (630) 529-0200
Tee Time- 10am
Participation fee- $70 per person (Including dinner also).

Chief Guest- Sohan Singh Gill (Iowa)

Winners will be awarded with special prizes.
First second and hole prices.
Sponsors will be appreciated at the dinner.

Please call to register

For more information, please contact:
Jaidev Singh Bhathal (847) 732-7681
Kamaldeep Sangha (630) 946-4150
Bubby Bath (847) 366-3826
Dr. Harjinder Singh Khaira (630) 479-0031
Balwinder Singh 773-988-6181
Dr. Jagmohan Antaal (630) 688-8814

ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆਨਾ

ਵਲੋਂ

ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ, ਸਮੂਹ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਮਿਡ ਵੈਸਟ ਦੇ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਤਸਵ
ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸਿੱਖ ਡੇ ਪਰੇਡ 2015 (ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ)

10 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਦਿਨ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਪਾਰਕ, ਡਾਊਨਟਾਊਨ ਇੰਡੀਆਨਾਪੋਲਿਸ ਇੰਡੀਆਨਾ ਵਿਖੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੋ।

ਬੇਨਤੀਕਾਰ
ਭਾਈ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਚੇਅਰਮੈਨ (317)-956-0235, ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (317)-308-1050,
ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ-(570)-604-3177,ਡਾ. ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਸਿੰਘ (317)-450-1228,ਭਾਈ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ-(317)-702-5541

Email: sikhsocietyofindiana@gmail.com. Facebook.com/SikhSociety

ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨ ਫੂਡ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਜੋ ਕਿ ਫੂਡ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਡੋਨੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ

ਮਾਇਆਵਤੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰੇਗੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਸਿਹਤ ਮਿਸ਼ਨ (ਐਨ.ਆਰ.ਐਚ.ਐਮ.) ਘੁਟਾਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਾਇਆਵਤੀ ਤੋਂ ਪੁਛਗਿੱਛ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ 74 ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਅਤੇ 48 ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਖ਼ਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਘੁਟਾਲੇ 'ਚ ਵੱਡੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਖ਼ੁਲਾਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਇਆਵਤੀ ਤੋਂ ਪੁਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਮੁਤਾਬਕ, ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਸਬੂਤ ਹੱਥ ਲੱਗੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਜਾਂਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਫਿਰ ਵਿਗੜੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਬਾਪੂ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੀ ਤਬੀਅਤ ਫਿਰ ਵਿਗੜ ਗਈ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਬਾਪੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਡਾਕਟਰੀ ਇਲਾਜ ਲੈਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਪਿੰਡ ਹਸਨਪੁਰ ਵਿਚ ਮੰਗਲਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਹੌਲ ਭਖ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਰੌਡੇ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਤਿਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਲੋਹੀਆ ਖਾਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੁਖਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖੋਸਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਕਸਾਲ ਜਨੇਰ ਮੋਗਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹਸਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਜਥੇ ਨੂੰ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਪੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਿਰ ਬਾਪੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੇਲ ਪਟੜੀਆਂ ਕੋਲ ਹੀ ਸੜਕ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਕੇ 15-15 ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਬਾਪੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਘਰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. (ਜਗਰਾਉਂ) ਨੇ ਬਾਪੂ ਖ਼ਾਲਸਾ ਨਾਲ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸਿਵਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਟੀਮ ਅਤੇ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ।

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਅਫਸਰ ਬਣਿਆ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ

ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ: ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਨੀਰਜ ਪਾਲ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਵਲ ਸਰਵਿਸਜ਼ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਬਾਇਲੀ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਉਚੇਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੱਲ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਨੀਰਜ ਪਾਲ ਦੀ ਭੈਣ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਬਰਾਡਕਾਸਟਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਚੋਣ ਅਮਲ ਠੱਪ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਅਮਲ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਬੇ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤਾ ਹਟਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਚੋਣਾਂ ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਫਿਲਹਾਲ ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਘੱਟ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਪੰਚਾਇਤ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦੀ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਨਵੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਲਗਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਇਰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਜੁਆਬ ਦਾਅਵੇ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਲਾਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਹਿਤ ਹੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਹਿਤ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਐਕਟ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਾਜੀਵ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਚੋਣ ਜ਼ਾਬਤਾ ਹਟਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਠੱਪ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

Prestige Insurance Agency

5820 N Canton Center Rd, Suite#115, Canton, MI 48187

We do Property and Casualty Insurance, Both Commercial and personal lines.

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦੀ ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਅਤੇ ਪਰਸਨਲ

ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮੌਕਾ ਦਿਓ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਫੋਨ: 734-560-2886

Preet BOUTIQUE

ਹੁਣ ਗਰੀਨਵੁੱਡ 'ਚ ਹੀ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਥਾਂ

916 E. Main Street, #204, Greenwood, IN 46143

Vally Vista Plaza (Near Desi Bazar)

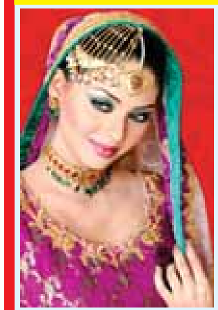

ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਓ

Designer Lehangas, Suits, Sarees, Kids Wear

ਡਿਜ਼ਾਈਨਰ ਲਹਿੰਗੇ, ਸੂਟ ਤੇ ਸਾੜੀਆਂ

ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸ਼ਗਨਾਂ ਲਈ ਕਲੀਰੇ, ਗਾਨੇ, ਸੁਰਮੇਦਾਨੀ, ਕਿਰਪਾਨ, ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਜਾਗੋ ਮਟਕੀ, ਪਰਾਂਦੀ ਤੇ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਹੈ

Gidha Bhangra Dresess On Rent

ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਈਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰੁਮਾਲਾ ਸਾਹਿਬ, ਚੰਦੋਆ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ

Call: 317-603-4018

E-mail: preetboutique1973@gmail.com or spkaurus@yahoo.co.in

Facebook page (Preet Boutique USA & Canada)

Sikh Religious Society of North West Indiana

10005 Colorado St, Crown Point, IN 46307, Ph: 219-793-9446

ਗੁਰਬਾਣੀ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ

2 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ: ਪਾਠ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ 6:15

ਉਪਰੰਤ ਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ, ਨਿਧੜਕ ਅਤੇ ਸਿਰਮੌਰ ਕਥਾਵਾਚਕ

ਭਾਈ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂੰਦਾ

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹੁਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਜੀ

ਸ਼ਾਮ 6:30 ਤੋਂ 8:30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾਉਣਗੇ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਫੋਨ: 219-793-9446 ਜਾਂ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਟਾਂਡਾ ਫੋਨ: 219-775-5903

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ

www.011india.com

$25 2500 Minutes

ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੇਟ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਫੋਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੈਸੇ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

ਸਾਡੀ ਸਰਵਿਸ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੋ।

✓ ਵਧੀਆ, ਸਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼

✓ ਘਰੋਂ ਤੇ ਸੈਲ ਫੋਨ ਤੋਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਦੋ ਫੋਨ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ

✓ ਬਗੈਰ ਪਿੰਨ ਤੋਂ ਵਰਤੋ

✓ ਸਪੀਡ ਵਾਲੇ ਨੰਬਰ ਸੈਟ ਕਰੋ

Limited Time Offer. Restrictions & Additional Fees Apply.

800.914.1013 • 408.659.9400

First Time Ever
Live in Detroit
SANJHA PUNJAB
PROUDLY PRESENTS
satrangi peengh
Saturday
October 3rd 2015
7pm
Ford Performing Arts Center
15801 Michigan Ave
Dearborn, MI 48126
For Tickets & Sponsorship info
Raj Jamarai : 734.644.1010
Kulbir Gill : 734.740.4885
Sukhdev Sekhon : 248.431.9678
Karmbir Basra : 734.558.3151
Raj Nijjar : 734.637.7540
Harbhajan Mann
&
Gursewak Mann
Book at: TicketHungama.com
TICKETS $20 $40 $100 VIP

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪਲੋਸਣ ਲਈ ਲਾਇਆ ਟਿੱਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਸੰਮੇਲਨ 28 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪਲੋਸਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਲਗਾਉਣ ਪੱਖੋਂ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਮਾਹੌਲ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੰਬਰ 16ਵਾਂ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਰਿਆਣੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਹੈ।

ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬਿਜਲੀ, ਵਾਤਾਵਰਨ, ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਵਿਚ ਆਸਾਨੀ, ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਤੇ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਰਾਜਸਥਾਨ, ਉੜੀਸਾ ਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਆਦਿ ਸੂਬੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੰਬਰ 16ਵਾਂ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਤਾਂ ਪਰੇਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਚੰਗਾ ਮਾਹੌਲ ਦੇਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਅੰਬਾਨੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ 4-ਜੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਸੰਚਾਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਹੈ। ਅੰਬਾਨੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅਜਿਹੀ ਤਕਨੀਕ ਵਾਲਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੂਬਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 3500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ 1000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਹੋਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਅਪਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਨੀਤੀ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਈ ਹੈ।

ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਮਾਹੌਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਨਿਵੇਸ਼ ਲਈ ਸਾਜ਼ਗਾਰ ਮਾਹੌਲ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੰਬਰ 16ਵਾਂ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਹਰਿਆਣੇ ਤੋਂ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ 17770 ਸਨਅਤੀ ਇਕਾਈਆਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 8000, ਲੁਧਿਆਣਾ 3000, ਜਲੰਧਰ 2000 ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਰਗੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 1000 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਯੂਨਿਟ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਹੋਰ ਬੰਦ ਹੋਈਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪੱਖਾ ਸਨਅਤ ਦੇ 2500 ਯੂਨਿਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 30 ਇਕਾਈਆਂ ਹੀ ਬਚੀਆਂ ਹਨ। ਕਦੀ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਈਰਾਨ ਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਗਲੀਚੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ 100 ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ 30 ਹੀ ਬਚੀਆਂ ਰਹਿ ਸਕੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 2005 ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਪਾਈਪ ਫਿਟਿੰਗ ਦੇ 500 ਕਾਰਖਾਨੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੁਣ 10 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੀ ਬਚੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰੇਗਾ ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ.

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ 700 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੁੱਗਣਾ ਕਰਕੇ 1400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਕਰੇਗਾ। ਆਈ.ਟੀ.ਸੀ. ਦੇ ਮੁਖੀ ਸੰਜੀਵ ਪੁਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਚ ਫੂਡ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਧਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਗੋਦਰੇਜ ਐਗਰੋਵੈਟ ਦੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਲਰਾਮ ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 100 ਏਕੜ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਫੂਡ ਪਾਰਕ ਤੇ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੇਗੀ।

ਉਰਦੂ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਸਿੰਧੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਾਲਾ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਜਾਰੀ

ਪਟਿਆਲਾ: ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉੱਚਤਮ ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਉਰਦੂ, ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਸਿੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ 'ਸੰਗਮ' ਨਾਂ ਦਾ ਸਾਫ਼ਟਵੇਅਰ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਾਫ਼ਟਵੇਅਰ ਇਥੇ 'ਰੇਗਆਈਕੋਨ-2015' ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਤੀਸਰੀ ਖੇਤਰੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਾਫ਼ਟਵੇਅਰ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਲਹਿਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਨੀਰਜ ਸ਼ਰਮਾ (ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀ) ਨੇ

ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਛੇ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਉਰਦੂ, ਡੋਗਰੀ, ਸਿੰਧੀ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨਫ਼ਰੰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹੇ ਬਾਦਲ ਲਾਣਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਿਵੀਜਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਔਰਬਿਟ ਏਵੀਏਸ਼ਨ ਤੇ ਡੱਬਵਾਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਦਸ ਦਸੰਬਰ ਤੱਕ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਸੀ. ਅਰੋੜਾ ਵੱਲੋਂ ਪਾਈ ਜਨਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸੇ ਹਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਾ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਜੋ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਟਰਾਂਸਪੋਟਰ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਖ਼ੁਦ-ਬਖ਼ੁਦ ਲਏ ਨੋਟਿਸ ਦੌਰਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਟਕਰਾਅ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤਾਂ ਦਿਨ ਦੁੱਗਣੀ ਤੇ ਰਾਤ ਚੌਗੁਣੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਦਮ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕੈਗ ਦੀ ਰਾਜ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬਾਰੇ ਸਾਲ 2009-10 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਮਿਟ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਕੌਮੀ ਮਾਰਗਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਬੱਸਾਂ ਦੌੜਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹਾਈਕੋਰਟ ਨੂੰ ਅਪੀਲ

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦਾ ਡੱਬਵਾਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ 90 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਦ ਕਿ ਔਰਬਿਟ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਵੀ ਇਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਦਾ ਔਰਬਿਟ ਏਵੀਏਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਡੱਬਵਾਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੀ ਤਾਜ ਟਰੈਵਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਤੇ ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਚ ਸਹਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਜਮੀਲ ਡੱਬਵਾਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਔਰਬਿਟ ਏਵੀਏਸ਼ਨ ਵਿਚ ਵੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਾਲ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫ਼ੀਕ ਔਰਬਿਟ ਏਵੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਡੱਬਵਾਲੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਵੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ 'ਤੇ ਸੋਨੇ ਜੜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪੰਕਤੀ 'ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀਂ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ' ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਮੁੰਬਈ ਨਿਵਾਸੀ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ।

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਹੋਰ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਰਵਾਈ ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਗਿਆਨੀ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁੱਖ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਛੱਬੇ ਤੇ ਝਾਲਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਚੰਦੋਆ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। 510 ਗ੍ਰਾਮ 24 ਕੈਰਟ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੁਆਰ ਉੱਪਰ ਲਗਵਾਈ ਹੈ।

4 ਸਾਲਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਇਆਂ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸਦਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੱਕ ਮਾਨਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਅਦਾਲਤੀ ਲੜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇਕ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਦਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ ਉਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ 2010 ਵਾਲੀ ਅੰਤ੍ਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਦਾ ਕੰਮ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਬਜਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦਾ ਹੱਕ ਸਿਰਫ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਨੂੰ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਤੇ ਅੰਤ੍ਰਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹਰ ਸਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਦਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਵਾਸਤੇ ਵੋਟਾਂ ਸਤੰਬਰ 2011 ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਸਨ ਤੇ 170 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਚੋਣ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ 15 ਮੈਂਬਰ ਵੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। 20 ਦਸੰਬਰ 2011 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਤਹਿਤ 2003 ਵਿਚ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਸਦਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹਵਾ ਵਿਚ ਲਟਕ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੁਣ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੀ ਕਮੇਟੀ ਹੀ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕੰਮਕਾਜ

ਮਣੀਕਰਨ ਬੱਸ ਹਾਦਸੇ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਮਣੀਕਰਨ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਰਹੀ ਬੱਸ ਦੇ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲੀ ਮਦਦ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ 22 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦਕਿ 24 ਅਜੇ ਤੱਕ ਲਾਪਤਾ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਰੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ 50-50 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲਾਪਤਾ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ 'ਤੇ ਪੀੜਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਵਾਡੀਆ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਸਾਗਰ ਉਪਾਧੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਉੱਘੀ ਲੇਖਕਾ ਡਾ. ਜਗਦੀਸ਼ ਕੌਰ ਵਾਡੀਆ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਮੌਕੇ 'ਸਾਹਿਤ ਸਾਗਰ ਉਪਾਧੀ (ਡੀ.ਲਿਟ)-2015' ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਹਾਤਮਾ ਫੂਲੇ ਟੇਲੈਂਟ ਰਿਸਰਚ ਅਕੈਡਮੀ, ਨਾਗਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਕੌਮੀ ਅਧਿਆਪਕ ਦਿਵਸ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਅਕੈਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਤਮਾ ਫੂਲੇ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਰਹੇ, ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਡਾ. ਵਾਡੀਆ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 46 ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ, ਸਵੈ ਲਿਖਤਾਂ, ਬਾਲ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ -ਹਰਿਆਣਾ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਨਗੇ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਨਰਮੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਮਿਲ ਕੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਨਗੇ। ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟ ਆਵੇਗੀ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਧਨਖੜ ਦੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਮੇਟੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਨਰਮੇ ਤੇ ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬੀਜਣ ਤੇ ਬਿਮਾਰੀ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਦਵਾਈ ਵਰਤਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗੀ।

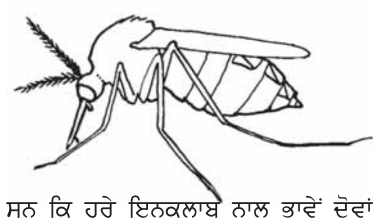

ਦੋਵੇਂ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਹਰੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਭਰਿਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਵੀ ਖ਼ਰਾਬ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਹੇਠਾਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਵੀ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਲੱਭਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ 5.83 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਨਰਮੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 3.06 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ 'ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 4.5 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿੱਚ ਨਰਮੇ ਦੀ ਖੇਤੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ 1.36 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਫ਼ਸਲ 'ਤੇ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਦਾ ਕਹਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਮਲਾ ਬੀ.ਟੀ. ਕਾਟਨ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਦੇਸੀ ਕਪਾਹ ਉਤੇ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ 4500 ਹੈਕਟੇਅਰ ਨਰਮਾ ਵਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ 37 ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਹੀ ਫ਼ਸਲ ਵਾਹੀ ਹੈ। ਉਂਜ ਦੋਵਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਕੁਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ।

ਨਰਮੇ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ: ਕੈਪਟਨ

ਅਬੋਹਰ: ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਰਮੇ ਉਤੇ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਲਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 12 ਲੱਖ ਏਕੜ ਦੇ ਖ਼ਰਾਬੇ ਲਈ 10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਾਹਤ ਰਾਸ਼ੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਰਮਾ ਉਤਪਾਦਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਹਤ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਲੇਟ ਬਿਜਾਈ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਖੇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤੰਦੂਰੀਏ, ਵੇਟਰ ਤੇ ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ

ਮੈਡੀਸਨ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਵਿਚ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਤੰਦੂਰੀਏ, ਵੇਟਰ ਤੇ ਡਿਸ਼ਵਾਸ਼ਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ:262-391-7666

37-39

Punjab Times
Our New E-mail: *Punjabtimes1@gmail.com*

ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਯੂਐਸਏ
Punjabi RADIO USA
Uniting Punjabi's All Over

24 ਘੰਟੇ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਸੁਣੋ

Listen on :
Radio Sets (CA, WA, NV)
Dial in
832-551-5029 or 605-475-6868
Android & iPhone App
www.PunjabiRadioUSA.com
Ph: 408-272-5200

Grocery Store With Check Cashing
For Sale or Lease
Near Downtown, Cleveland, Ohio
Store Sale: $120,000/month
Check Cashing Net Profit: $4000 to $5000/month
Lottery Commission: $1500/month
ATM Commission: $1500/month
Asking price : $295,000+inventory
Store Timings - 8:00Am to 9:00Pm
Contact: Mohinder
Ph: (216)-280-4201

39-40

IFTA

■IFTA Fuel & Mileage Reporting (100% Accurate)
■Form 2290 (Heavy Vehicle Use Tax Return)
■Temporary/Permanent Fuel & Trip Permits
■IRP, FMCSA Authority, UCR
■New Business
(Corporation, LLC, Partnership, etc.)
■Filing Help: Green Card, Citizenship, Sponsorship
■IRS Individual & Business Tax
(IRS Registered Agent)

IFTA filing starting at $20

Contact: Nanak Tax Expeditors Greenwood (IN)
@ Ph: 317-215-5758

ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ! ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ! ! ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ! !

ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ

ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

ਵਧੀਆ ਟਰੇਨਿੰਗ, ਟੈਸਟ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ

Truck Driving School

Lic. # 0027

A-One Truck Driving School
2302 South West Street, Indianapolis, IN 46225
Gurinder Nagra, Ben Singh Bashal, Gurnam Dhaliwal
Ph: 317-653-6666

Desi Bazar

916 E. Main Street #118, Greenwood, IN, 46143
Tel: 317-888-2040, Fax: 317-887-6116

We specialize in all kind of Indian Groceries and Sweets

• FRESH VEGETABLES EVERY THURSDAY
• FRESH GOAT MEAT

10% off on all Gurudwara supplies and Religious programs!!

We Are Open 7 Days a Week

ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਤੇ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਸਟੋਰ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ

Punjab Times
Established in 2000
16th Year in Publication

Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388
Email:punjabtimes1@gmail.com
www.punjabtimesusa.com

Editor:
Amolak Singh Jammu
Astt. Editors:
Jaspreet Kaur
Kuljeet Singh

Photographer
Kamaljit Singh Virdi
Ph. 847-502-2703

Our Columnists
Ashok Bhaura
Tarlochan Singh Dupalpur
Baljit Basi
Major Kular
Corrspondents
Detroit, MI
Rajinder Syan
734-261-0936
New York
Iqbal S. Jabowalia
917-375-6395

Postmaster: Please send address changes to Punjab Times, 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074

Distributed in:
California, Illinois, Indiana, Ohio, Michigan, Wisconsin, Missisipi, Iowa, Arkansas, Texas, Virginia, Nevada, Washington, Oregon, Arizona, Georgia, Florida, New York, New Jersey, Connecticut, Oklahoma, Pennsylvania, Missouri, Kentucky

ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 100 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 450 ਡਾਲਰ

ਨੋਟ: ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

ਆਖਰਕਾਰ ਛਾ ਗਿਆ ਘੜੀ ਵਾਲਾ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ

ਟੈਕਸਸ: 14 ਸਾਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਨਾਲ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਜੋ ਹੋਈ-ਬੀਤੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਮ ਅਮਰੀਕੀ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਘਰ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਫਿਰਕੂ ਤੁਅੱਸਬ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਹੱਥਕੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਉਸ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਉਮੜਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਇਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਸਾਚੁਸੈੱਟਸ ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਸਥਾ ਐਮ.ਆਈ.ਟੀ. ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਾਲੇ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਕਦੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਘਰੇ ਬਣਾਈ ਘੜੀ ਉਸ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਚਾਅ ਚਾਅ ਵਿਚ ਆਪ ਬਣਾਈ ਘੜੀ ਆਪਣੀ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਇਰਵਿੰਗ ਦੇ ਮੈਕ ਆਰਥਰ ਸਕੂਲ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਉਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਅਧਿਆਪਕਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਬ ਸਮਝ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਬਥੇਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ ਗਈ।

ਘਰੇ ਬਣਾਈ ਘੜੀ ਨੂੰ ਬੰਬ ਸਮਝ ਕੇ ਸਕੂਲ ਨੇ ਲੁਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਹੱਥਕੜੀ

ਯਾਦ ਰਹੇ, 9/11 ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਇੰਨਾ ਤੁਅੱਸਬ ਭਰ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਹਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਅਤਿਵਾਦੀ ਸਮਝਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੁਅੱਸਬ ਦਾ ਖਾਮਿਆਜ਼ਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਗਤਣਾ ਪਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਲਦੀ-ਜੁਲਦੀ ਦਿੱਖ ਕਾਰਨ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਇਸੇ ਫਿਰਕੂ ਤੁਅੱਸਬ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਹੋਏ। ਅਜਿਹੇ ਹਮਲੇ ਭਾਵੇਂ ਲਾਗਤਾਰ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਵੀ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੈ ਪਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਪਲ ਰਹੇ ਇਸ ਤੁਅੱਸਬ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੈਕ ਆਰਥਰ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲ-ਹਸਨ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਅਹਿਮਦ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਵੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਕੂਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਖਿਮਾ-ਜਾਚਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨ ਲੈਸਲੀ ਵੀਵਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਫਿਰ ਕਰੇਗਾ।

ਉਂਜ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਉਤੇ ਸਕੂਲ ਨੇ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ। ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਗੁੱਸਾ ਫੈਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਿਲੇਰੀ ਕਲਿੰਟਨ, ਫੇਸਬੁੱਕ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਮਾਰਕ ਜ਼ੁਕਰਬਰਗ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਮਕੈਨੀਕਲ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਅਹਿਮਦ ਮੁਹੰਮਦ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਕਸਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਵਧੀਕੀ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁੱਜੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਫ਼ਿਜ਼ਾ 'ਚ ਵੱਡੇ ਫੇਰਬਦਲ ਦੇ ਸੰਕੇਤ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਖਾਣੇ 'ਤੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੈਪਟਨ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੇ। ਜੀ.ਐਸ.ਟੀ. ਸਮੇਤ ਕਈ ਮੁਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਖਿਲਾਫ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿਸਾਨ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰੈਲੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਹਾਈ ਕਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਵਾਲੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਅਸਫਲ ਕਪਤਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਬਾਰੇ ਕੈਪਟਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਦੀ ਸਮਝ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਜਾ ਕੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਇਹ ਨਿਰਾ ਡਰਾਮਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਹੁਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ। ਮੋਦੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ 20 ਸਾਲ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਸ (ਰਾਹੁਲ) ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ।

'ਆਪ' ਉਤੇ ਫਿਰ ਲੱਗੀ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀ ਝੜੀ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕ ਜਾਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਜ਼ੀਆ ਇਲਮੀ ਸਮੇਤ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਈ ਮੁੱਢਲੇ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਟੀ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੋਈ ਗਿਣਨਯੋਗ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਨੇ ਵੀ ਕਈ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈ ਮਿਸਾਲੀ ਜਿੱਤ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਉਤੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਦੀ ਪਕੜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅਲੱਗ ਸੁਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਯੋਗੇਂਦਰ ਯਾਦਵ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਣ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਾਹ ਦਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਆਸਅਰਾਈਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸੀ ਵਾਪਸੀ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ 'ਮਿਸ਼ਨ 2017' ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਆਗੂ ਸੰਜੇ ਸਿੰਘ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਾਏ ਇੰਚਾਰਜ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਛੋਟੇਪੁਰ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਰੈਲੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸ. ਫੂਲਕਾ ਵੱਲੋਂ 'ਆਪ' ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡਣਾ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਵੱਡਾ ਧੱਕਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਭੂੰਦੜ ਨੂੰ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ

ਬਠਿੰਡਾ: ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਬਠਿੰਡਾ ਸਥਿਤ ਖੇਤਰੀ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਰੁੱਧ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਵੱਲ ਜੁੱਤੀਆਂ ਲਹਿਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁਰਸੀਆਂ ਸੁੱਟੀਆਂ। ਹਾਲਤ ਦੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਟੇਜ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨਾਂ- ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੂੰਦੜ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਹੋਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਸ. ਭੂੰਦੜ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਭੜਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਪਏ ਸੋਫ਼ੇ ਵੀ ਮੂਧੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਪੰਡਾਲ ਭੰਨ-ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਲਾ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਮੇਲੇ ਦੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ 2500 ਤੋਂ 3000 ਕਿਸਾਨ ਕੁਰਸੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਹੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਕਿਸਾਨ ਮੇਲੇ 'ਚ ਲੱਗੀ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਬੀਜ ਆਦਿ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੇਲੇ ਦੇ ਪੰਡਾਲ 'ਚ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾੜ੍ਹੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਸਲਾਂ ਸਬੰਧੀ ਤਕਨੀਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਖੇਤੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਖੋਜ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਕਰੀਰ 'ਚ ਚਿੱਟੇ ਮੱਛਰ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਹੋਈ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਕਿਸਾਨ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਖੇਤੀ ਵਸਤਾਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੰਨਾ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਹੰਗਾਮਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਰਮੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਹੋਈ ਭਾਰੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਫੁੱਟ ਪਿਆ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਹੁਣ ਜਾਅਲੀ ਕੀੜੇਮਾਰ ਦਵਾਈਆਂ ਤੇ ਖਾਦਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੇ ਖੇਤੀ ਵਿਭਾਗ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕਰਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ
ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ
ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ
ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਥਿਆੜਾ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰੜ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ
ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ
ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਇਜ਼!

ਬਠਿੰਡਾ: ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਇਜ਼ਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਲਾ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਲਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ 80 ਫੀਸਦੀ ਅਯੋਗ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬਕਾਏ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 2014 ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ 3.76 ਲੱਖ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਅਯੋਗ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਯੋਗ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ 75506 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਮੁੜ ਯੋਗ ਬਣ ਗਏ। ਇਕੱਲੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਯੋਗ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਬਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਬਕਾਏ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਹੁਣ ਨੌਂ ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਯੋਗ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਹਲਕਾ (ਬਠਿੰਡਾ, ਮੁਕਤਸਰ) ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਯੋਗ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ. ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 18395 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਅਯੋਗ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਪੜਤਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਯੋਗ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸਿਰਫ 3575 ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਮਤਲਬ ਕਿ ਤਕਰੀਬਨ 80 ਫੀਸਦੀ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਅਯੋਗ ਤੋਂ ਯੋਗ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਅਯੋਗ ਤੋਂ ਯੋਗ ਬਣੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਬਕਾਇਆ ਸਮੇਤ 73 ਲੱਖ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਚੌਥੀ ਦਫਾ ਅਯੋਗ ਬਚੇ 3575 ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਮੁਕਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ 20987 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਅਯੋਗ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਤਿੰਨ ਪੜਤਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਅਯੋਗ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 9505 ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੌਥੀ ਪੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮੁਕਤਸਰ ਨੇ ਅਯੋਗ ਤੋਂ ਯੋਗ ਬਣੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਬਕਾਏ ਦੇਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਬਾਕੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਟਿਆਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਵਰਿੰਦਰ ਬੈਂਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਅਯੋਗ ਤੋਂ ਯੋਗ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਬਣੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਬਕਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮਹਿਕਮੇ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਹਦਾਇਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਜ਼ਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਹੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ (ਡੀ.ਐਸ.ਐਸ.ਓ) ਗੁਲਬਰਗ ਲਾਲ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਯੋਗ ਬਣੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾ ਬਕਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁਕਮ ਹਨ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਨਵੀਨ ਗਡਵਾਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਪੜਤਾਲਾਂ ਸਮੇਂ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਯੋਗ ਤੋਂ ਯੋਗ ਬਣੇ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

Punjab Time
Punjabtimes1@gmail.com

ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਲਾ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਯੋਗ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਯੋਗ ਬਣੇ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 29953 ਅਯੋਗ ਵਿਚੋਂ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 3437 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿਚ 16454 ਵਿਚੋਂ 2095 ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ 19439 ਅਯੋਗ ਵਿਚੋਂ 1833 ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਯੋਗ ਬਣੇ ਹਨ। ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਅਯੋਗ ਨਿਕਲੇ 21638 ਵਿਚੋਂ ਦੂਜੀ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 3580 ਯੋਗ ਬਣੇ ਹਨ। ਦੂਜੀ ਪੜਤਾਲ ਮਗਰੋਂ ਜੋ ਯੋਗ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਬਕਾਏ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਬਾਦਲਾਂ ਦੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਨੇ ਪਏ ਮਹਿੰਗੇ

ਬਠਿੰਡਾ: ਵੀ.ਆਈ.ਪੀ. ਹਲਕੇ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰੇ ਲੋਕਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਧੜਾਧੜ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਲੰਘੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ੋਨ ਦੇ ਸੱਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਲੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਹਲਕਾ ਲੰਬੀ ਵਿਚ 5250 ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਅਣਪਛਾਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਲਕੇ ਦੇ ਥਾਣਾ ਲੰਬੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਅਪਰੈਲ 2007 ਤੋਂ ਜੂਨ 2015 ਤੱਕ 1399 ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਧਾਰਾ 107,151 ਤਹਿਤ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ ਤਹਿਤ ਮਿਲੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਇਰਾਦਾ ਕਤਲ ਵਰਗੇ ਕੇਸ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਕਿਚਨ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਅਰਕਨਸਾਸ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਵੇਟਰ ਅਤੇ ਕਿਚਨ ਹੈਲਪਰ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਹੈ।
ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਫਰੀ, ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 501-309-4140 39

UMA TRAVELS
2535 W. Devon Ave., Chicago, IL 60659
For Lowest Fares & Reliable Service
Call For Special Sale Fares
Call: 773-338-5603

WEBSITE - DHOLRADIO.CO
DHOL RADIO
ਪਿੰਡ ਤੋ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ
REQUEST SONG
MUSIC 24/7
LISTEN ON PHONE
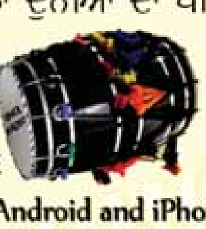
ਹੁਣ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਤੋ
Application For Android and iPhone - Dhol Radio
LIVE CALLS → USA 951-824-6365
skype - DHOLRADIO.ORG
LISTEN BY CALL → USA 702-489-0211
Sukhpal Gill 10 pm to 12 am (IST)
Puran singh waraich 2:30 pm to 4 pm (IST)

INDIAN BAZAAR
334 S. Emerson Ave., GREENWOOD, IN 46143
ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰੌਸਰੀ ਤੇ ਮਿਠਾਈਆਂ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ
■ਖਾਣਾ ਸ਼ੁੱਧ ਵੈਸ਼ਨੋ, ਤਾਜ਼ਾ ਸਮੋਸੇ, ਚਾਟ, ਥਾਲੀ
■ਕੈਟਰਿੰਗ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ
■ਵੱਡੇ ਆਰਡਰ ਲਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਰੇਟ
■ਤਾਜ਼ਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ
ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਗਰੌਸਰੀ ਸਟੋਰ
ਇਕ ਵਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਆਓਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਧੀਆ ਕੁਆਲਿਟੀ 'ਚ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਰੇਟ 'ਤੇ ਮਿਲੇਗੀ।
ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ-ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਲਈ 10% ਛੋਟ
Ph: 317-534-5151, 916-524-0045

Matrimonial

ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਐਮ ਐਡ, ਉਮਰ 37 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-4" ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ/ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਜਾਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਯੋਗ ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਫੋਨ:1-773-443-2720 ਜਾਂ ਈਮੇਲ nikkisekhon@hotmail.com ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। 37-40

ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Wanted US citizen girl for Amaritdhari Jatt Sikh handsome boy, 30, 5'-10", visiting US on B1/B2 visa. Please send picture and bio data on hayer3_sandeep@yahoo.co.in or call: 623-505-8250 37-40

Jatt Sikh parents seeking tall, professional match for their U.S. citizen, athletic build son, 26 yrs, 6'-3" in first year of residency. Pl. Email: chardikhala5@ymail.com 37-40

ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਚੰਗੇ ਖਾਨਦਾਨ ਤੇ ਨਾਮੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ 24 ਸਾਲ, 6'-1", ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਨ ਪੱਕੀ ਵਸਨੀਕ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕਾ ਯੂਰਪ ਦਾ ਪੱਕਾ ਵਸਨੀਕ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਆਪਣੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਸੰਪਰਕ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੜਕੇ ਦੇ 26 ਸਾਲਾ ਵੱਡੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਭਰਾ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਹੋਣੇ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 510-695-4836

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਟੀਜ਼ਨ, 28 ਸਾਲ, 5'-8", ਫੈਡਰਲ ਜੌਬ ਕਰਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬੇਅ ਏਰੀਆ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਨੂੰ ਪਹਿਲ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 408-931-5803 38-41

ਜੱਟ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਐਮ ਕਾਮ, 24 ਸਾਲ, 6'-2", ਵੈਸ਼ਨੂੰ ਲੜਕੇ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ ਜਾਂ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 216-235-5171 ਜਾਂ ਈਮੇਲ: ranjitdhillons@gmail.com 38-41

ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਮਰੀਕੀ ਨੂੰ ਕੈਦ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਬਿਊਰੋ): ਇਥੋਂ ਦੇ 82 ਸਾਲਾ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੀ ਰਾਡ ਨਾਲ ਕੁੱਟਣ ਦੇ ਨਸਲੀ ਅਪਰਾਧ ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 13 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕਸਰ ਚੈਰੀ ਰੋਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਪਰੀ ਸੀ।

ਗਿਲਬਰਟ ਗਰਾਸੀਆ ਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਹਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਅਪਰਾਧ ਮੰਨਿਆ।

ਸ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਪਸਲੀਆਂ ਟੁੱਟ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਹਫਤੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਕਾਊਂਟੀ ਦੀ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਐਲਵਿਨ ਹੈਰੇਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਉਣ ਲਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣਾ ਕੋਈ ਆਮ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਈਆਂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਅਧੀਨ ਆਜ਼ਾਦ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ਸ਼ੀਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਦੇ ਬਾਨੀ ਆਗੂਆਂ ਭਾਈ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ ਤੇ ਭਾਈ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਸੀ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ।

ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਸਾਂਝੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਾਂਝੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਂ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਲਾਨਣ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਹਰਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੜਾਪਿੰਡ ਨੇ ਏਕੇ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ 'ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਰਲੇਵੇਂ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਰਲੇਵੇਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਤੇ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਖਿਲਾਫ਼ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਸਾਂਝੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਯਤਨ ਕਰੇਗੀ।

ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਇਕ ਨਾਮ, ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੇਠਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਟੀਚਾ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਏਕਤਾ ਪੰਥ ਦੇ ਭਲੇ ਤੇ ਕੌਮੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ਇਹ ਏਕਤਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜੇਗੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਫੈਲੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਦੂਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਹੋਰ ਹਮਖਿਆਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੀ ਇਸ ਕਰਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹਾਮੀ ਹਨ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੇ ਇੱਛੁਕ ਹਨ।

ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਹਿਦ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਨੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲਿਆ ਹੈ। ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਹਰਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬੜਾਪਿੰਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਸਤਾ ਅਪਨਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਢਾਂਚੇ ਅਧੀਨ ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗੀ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਵਿਧਾਇਕ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਹੀ ਆਗੂ ਕੁੱਟਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਿਆ

ਰਈਆ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਤੋਂ ਵਿਧਾਇਕ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਨਾ ਮੀਆਂਵਿੰਡ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਰਕਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਪਾਰਟੀ ਵਰਕਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਧਾਇਕ ਦੀ ਧੱਕੇਸ਼ਾਹੀ ਖਿਲਾਫ ਮੋਰਚਾ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਕਸਬਾ ਖਿਲਚੀਆਂ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਸ਼ਾਹਰਾਹ ਨੰਬਰ ਇਕ ਉਤੇ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਟਰੈਫ਼ਿਕ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਸ ਧਰਨੇ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ, ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਖੱਬੀਆਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿੱਲੂ ਤੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਥਾਣਾ ਖਿਲਚੀਆਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਥਾਣਾ ਖਿਲਚੀਆਂ ਵਿਚ ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਵਰਕਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹਲਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਵਿਧਾਇਕ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਨਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੀਨਾਜ਼ੋਰੀ ਵਿਖਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਕਈ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀਲੇ-ਵਸੀਲੇ ਵਰਤ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਉਣਾ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਆਗੂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਸੁਣੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਆਮ ਹੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਪਣੀ ਹੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਨੇਤਾਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਰਹੱਸ ਹੋਰ ਡੂੰਘਾ ਹੋਇਆ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ 1945 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਨ। ਨੇਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ 64 ਗੁਪਤ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਨਤਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫਾਈਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਤਕਰੀਬਨ 12,744 ਸਫ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ 64 ਫਾਈਲਾਂ ਬੋਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਬੋਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਜੋ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਗੁਪਤ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਾਈਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ ਪੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਸਾਲ 1945 (ਜਦੋਂ ਨੇਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੋਇਆ ਸੀ) ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਈਵਾਨ ਵਿਚ ਜਹਾਜ਼ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਫਾਈਲਾਂ ਜਨਤਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕੁਝ ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਕੁਝ ਫਾਈਲਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ।

ਨੇਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 64 ਫਾਈਲਾਂ ਜਨਤਕ

ਨੇਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਕਈ ਅਫ਼ਵਾਹਾਂ ਉੱਡੀਆਂ ਪਰ ਸਚਾਈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲਣ ਦੇ 70 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਤੇ ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲਕਾਤਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਜਾਇਬ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 60 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਮਰੀਕੀ ਖੁਫੀਆ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ 1964 ਵਿਚ ਨੇਤਾ ਜੀ ਭਾਰਤ ਵਾਪਸ ਆਏ ਹੋਣ।

ਇਹ 19 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦਾ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਹੈ ਜਦ ਨੇਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਾਇਵਾਨ ਵਿਚ ਹੋਏ ਜਹਾਜ਼ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਿਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ 1948-49 ਵਿਚ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਖੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਨੇਤਾ ਜੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ।

ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਵਿਖਾਵੇ ਦਲੇਰੀ: ਮਮਤਾ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨਾਲ 70 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਸਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ। ਨੇਤਾ ਜੀ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਪੋਤੇ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੀਆਂ 130 ਫਾਈਲਾਂ ਜਨਤਕ ਕਰੇ। ਨੇਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ 70 ਸਾਲ ਤੱਕ ਗੁਪਤ ਰੱਖ ਕੇ ਕੁਝ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬੇਈਮਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਫਾਈਲਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਕਰੇ।

ਮੇਲਾ ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ

ਜਲੰਧਰ: ਗ਼ਦਰੀ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ (1915-2015) ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਵਿਚ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਮਨਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਨਰਲ ਬਾਡੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਡਾ. ਰਘਬੀਰ ਕੌਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ '24ਵਾਂ ਮੇਲਾ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦਾ' 30 ਅਕਤੂਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਸ਼ਮ੍ਹਾਂ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਰੰਭ ਹੋਏਗਾ। ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਯਾਦਗਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਟਰਸਟੀ ਗੁਰਮੀਤ ਅਦਾ ਕਰਨਗੇ। ਐਸ.ਆਰ.ਟੀ.ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਬਿਲਗਾ ਦੀ ਬੈਂਡ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਗ਼ਦਰੀ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏਗੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਿਆ 'ਸ਼ਹਾਦਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦਾ ਹੋਕਾ' ਝੰਡੇ ਦਾ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਤਕਰੀਰ, ਪੁਸਤਕ, ਸੋਵੀਨਰ ਰਿਲੀਜ਼ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਹੋਏਗਾ।

ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਗਾੜ ਘਰ ਬਣਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਟਾਫ ਦੀ ਘਾਟ ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਨਿਗਰਾਨੀ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਕਾਰਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗ਼ੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਿਨੋਂ-ਦਿਨ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 250 ਕੈਦੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਦਮ ਤੋੜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੀ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 45 ਕੈਦੀ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਤਮ ਹੱਤਿਆ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਉੱਪਰ ਭਾਰੂ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ। ਰਸੂਖਵਾਨ ਤੇ ਜਰਾਇਮ ਪੇਸ਼ਾ ਕੈਦੀਆਂ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਨਾਲ ਇਹ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਲਈ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚ ਘਿਰੀਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅੱਡੇ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕੈਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਵੀਡੀਓਜ਼ ਤੇ ਫੋਟੋਜ਼ ਪੋਸਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫੇਸਬੁੱਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਅਪਰਾਧੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਕੈਦੀ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰਿਆਂ ਤੇ ਫੋਨ ਜੈਮਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਯੰਤਰ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਿਰਫ ਨਾਭਾ, ਸੰਗਰੂਰ ਤੇ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਫੋਨ ਜੈਮਰ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਸੀ.ਸੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਕੈਮਰੇ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਕਸਰ ਹੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਆਮ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਅਸਰ-ਰਸੂਖ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਆਰਾਮ ਘਰ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੜੇ ਗਏ ਨਸ਼ੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਜਿਥੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰਸੂਖਵਾਨ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਭੁਗਤ ਨੂੰ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਹਨ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕੈਦੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 26 ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 18,000 ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 26,000 ਕੈਦੀ ਬੰਦ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ 44 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵੱਧ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਾਲਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਟਾਫ ਘੱਟ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ 2,000 ਅਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਲੋੜੀਂਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਮਗਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਬੁੱਤਾ ਸਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਭਰਤੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਸ਼ਿਆਂ ਨੇ ਭਰੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 26 ਹਜ਼ਾਰ ਕੈਦੀ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 12,000 ਕੈਦੀ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਮੰਤਰੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਠੰਡਲ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਘਟੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਸ਼ੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕੈਦੀ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹਨ, ਲਈ ਡੀ-ਅਡਿਕਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕੇ। ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਕੈਦੀਆਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

'ਆਪ' ਤੇ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਧਾਏ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਨੇ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਫਿਕਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 'ਆਪ' ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਉਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਵੱਲੋਂ ਮੋੜਨ ਲਈ ਗਰੀਬਾਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ 'ਆਪ' ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬਦਲ ਇਹੀ ਲੱਭਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸਮਰਥਨ, ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਿਭਾਗਾਂ ਵਿਚਲਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਰੇਤ-ਬਜਰੀ ਦੀ ਕਾਲਾਬਾਜ਼ਾਰੀ, ਭਾਈਵਾਲ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਬੰਧਾਂ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਰਣਨੀਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਬੁਢਾਪਾ, ਵਿਧਵਾ, ਅੰਗਹੀਣਾਂ ਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ 250 ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਟਿਊਬਵੈਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਨੀਲੇ ਕਾਰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੱਟੇ ਗਏ ਪੰਜ ਲੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਮੁੜ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਉਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਣਕ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਹਲਕਾ ਵਾਰ ਰਾਜਸੀ ਰੈਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੈਲੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ, ਟਿਊਬਵੈਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਤੇ ਹਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਨੂੰ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੰਗ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਆਰਗੇਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (ਸੋਈ) ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਹਰ ਕਾਲਜ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਤਿੰਨੋਂ ਵਰਗ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹਲਕਾ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਰੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਅਗਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਲਈ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ

- ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ
- ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ 250 ਤੋਂ ਵਧਾ ਕੇ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹੀਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼
- ਟਿਊਬਵੈਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਜ਼ੋਰ
- ਹਰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ ਨੂੰ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗਰਾਂਟ ਦੇਣਾ
- ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਰਣਨੀਤੀ
- ਸਿਰਫ਼ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਟਿਕਟਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ
- ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿਕਟਾਂ ਕੱਟਣ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ

ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਤੋਂ ਬਾਦਲ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਕੋਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਚੱਲ ਰਹੀ ਖਹਿਬਾਜ਼ੀ ਉਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਨਸੀਹਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਧੜੇਬੰਦੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜੰਗ ਸਿਖਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਘਾਟੇ ਵਾਲਾ ਸੌਦਾ ਬਣ ਗਈ ਖੇਤੀ

ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ 40 ਫੀਸਦੀ ਕਿਸਾਨ ਇਹ ਧੰਦਾ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਰ ਸਾਲ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਫੀਸਦੀ ਕਿਸਾਨ, ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਮਿਲ ਜਾਣ ਤਾਂ 40 ਫੀਸਦੀ ਕਿਸਾਨ ਖੇਤੀ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਦਰ .6 ਫੀਸਦੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੰਮਕਾਜੀ ਵਸੋਂ ਦੀ ਦਰ 1.9 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 66 ਫੀਸਦੀ ਕੰਮਕਾਜੀ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ 3.3 ਕਰੋੜ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਘਟਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੈਰ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਦੋ ਫੀਸਦੀ ਵਧਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨੁਕਸਾਨ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਲ ਵਿਚ 90 ਦਿਨ ਕੰਮ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ 13ਵੀਂ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਨਗਿੰਦਰ ਨਾਥ ਓਝਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਲਈ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅੱਠ ਭਲਾਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ 24 ਦਾ ਪੈਸਾ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਮਦਦ 'ਤੇ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਛੇ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਰੋਸ ਦਿਵਸ ਮਨਾਉਣਗੀਆਂ। ਸਾਲ 2013-14 ਵਿਚ 11 ਕਰੋੜ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਜਾਬ ਕਾਰਡ ਬਣੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸੌ ਦਿਨ ਕੰਮ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਖਰਾਬ ਹੈ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 36 ਦਿਨ ਹੀ ਕੰਮ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਜਰਤਾਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ।

ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਅਫ਼ੀਮ ਸਣੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ

ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ: ਭਾਜਪਾ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਵਿਚ ਫੜੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਅਜੇ ਠੰਢਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਯੁਵਾ ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੀਰਜ ਅਰੋੜਾ ਉਰਫ਼ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਸਮੇਤ ਡੇਢ ਕਿੱਲੋ ਅਫ਼ੀਮ ਸਮੇਤ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਯੁਵਾ ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਏ ਨੇ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੀ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਮਾਲਾਬਾਦ ਪਿਹੋਵਾ ਵੱਲੋਂ ਅਫ਼ੀਮ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਉਧਰ ਭਾਜਪਾ ਯੁਵਾ ਮੋਰਚਾ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਖਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਏ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਨੀਰਜ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਉਪਰ ਸ਼ੱਕ ਪੈਣ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਜਪਾਈਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੰਧ ਨਾ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰੇਗਾ 'ਆਪ' ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਚੋਣ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬ 2017 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਕੌਣ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਚਿਹਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ 'ਆਪ' ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਦਰਜ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਆਪ' ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਹੈ।

ਮਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਪਾਰਟੀ ਹਰ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਵੀ ਸਲਾਹ ਲਏਗੀ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਚੋਣ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵੀ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਕਰੇਗੀ।'ਆਪ' ਤੋਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਧਰਮਵੀਰ ਗਾਂਧੀ ਬਾਰੇ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਮਤਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਕਨਵੀਨਰ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਛੋਟੇਪੁਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਪਲਾਇਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 2017 ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ 'ਆਪ' ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ 117 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜੇਗੀ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਉਤੇ ਵੀ 'ਆਪ'

ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਰੈਲੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 'ਆਪ' ਉਤੇ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ 2017 ਚੋਣਾਂ ਲਈ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੇ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਚੁਣੇ ਗਏ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਟੋਪੀ ਉਛਾਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਵੱਜਿਆ ਡੇਂਗੂ ਦਾ ਡੰਗ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡੇਂਗੂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਹਿਰ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਠਿੰਡਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੇਂਗੂ ਬੁਖ਼ਾਰ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਟਿਆਲਾ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ 150 ਮਰੀਜ਼ ਨਵੇਂ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਵਿਚ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਡੇਂਗੂ ਬੁਖ਼ਾਰ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 1500 ਡੇਂਗੂ ਪੀੜਤਾਂ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ 311 ਮਰੀਜ਼ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਡੇਂਗੂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 93 ਤੱਕ ਜਾ ਪੁੱਜੀ ਹੈ।

ਰਾਮਦੇਵ ਵੱਲੋਂ ਆਯੁਰਵੇਦ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਡੇਂਗੂ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਆਯੁਰਵੇਦ ਵਿਚ ਡੇਂਗੂ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਐਲੋਪੈਥੀ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਆਯੁਰਵੇਦ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਲੋ ਵੇਰਾ ਦੇ ਜੂਸ, ਪਪੀਤੇ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਗਿਲੋਏ ਤੇ ਅਨਾਰ ਨਾਲ ਡੇਂਗੂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਨੇ 1965 ਦੇ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਜੰਗ ਉਤੇ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 1965 ਦੇ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜੰਗ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੀਂ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 50 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜੇ ਗਏ ਇਸ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਸਹੀ ਤੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ 'ਦ ਮਾਨਸੂਨ ਵਾਰ-ਯੰਗ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਰੇਮਿਨਿਸ 1965 ਇੰਡੀਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨ' ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਟਰੁਪ ਸਕਵਾਡ੍ਰਨ ਡੈਕਨ ਹਾਰਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਮੈਂ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਜੀ.ਓ.ਸੀ. ਇਨ ਸੀ: ਪੱਛਮੀ ਕਮਾਨ ਹਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਏ.ਡੀ.ਸੀ. ਸੀ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਾਰਵਾਈ ਪੱਛਮੀ ਕਮਾਨ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਯੁੱਧ ਦੀ ਸਹੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਕਈ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਸਿੱਧੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਤੇਜਿੰਦਰ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਏ.ਡੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਤਾਬ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਸੈਨਿਕ ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 26 ਸਤੰਬਰ 2015

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੀੜ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਨਗਾਰੇ ਉਤੇ ਚੋਟ ਕਦੋਂ ਦੀ ਵੱਜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਧਮਕ ਹੁਣ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਅਤੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੇ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ, ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਬੜੇ ਗਹਿਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਪਿੜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਰੰਗ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਜੋਟੀ ਪਾ ਕੇ ਤੁਰ ਰਹੀਆਂ ਦੋ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਨੇ ਪੱਕੀ ਜੋਟੀ ਪਾ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਹੁਣ ਇਕ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤਹਿਤ ਚੱਲਣਗੀਆਂ ਜਿਸ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋਣਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਉਂਜ, ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਕਰਨਾ ਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਾਅਵਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਸੇਧ ਦੇਣ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੜ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਵੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅੱਜ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ, ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕਾਇਆ-ਕਲਪ ਲਈ ਸਿਆਸੀ ਪਿੜ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਪਿੜ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਐਡਵੋਕੇਟ ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਕਤਲੇਆਮ 84 ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਮਿਸਾਲੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਕਿਨਾਰਾਕਸ਼ੀ ਵੀ ਇਹੀ ਕਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤਾਂ ਵਾਲੀ ਲੜਾਈ ਲਈ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਮਾਹੌਲ ਬਣ-ਵਿਗਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਐਡਵੋਕੇਟ ਫੂਲਕਾ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੱਖ ਵੀ ਹਨ। ਤੀਜੇ, ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸਿਰੇ ਉਤੇ ਪੁੱਜ ਗਈ ਹੈ। ਚੌਥੇ, ਦੋਵੇਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ- ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 2017 ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਉਤੇ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂ ਹਰ ਸਿਆਸੀ ਚਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਇਹ ਪੰਜੇ ਧਿਰਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਿੜ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵਧ ਥਾਂ ਮੱਲਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਰਤਾ ਕੁ ਗਹੁ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਧਿਰ ਵਿਚ ਮਸਲਾ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਵਧ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੁਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੀ ਏਜੰਡਾ ਹੋਵੇ, ਅਜੇ ਏਜੰਡਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦੀ ਇਸੇ ਲੜਾਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮਚੀ ਆਪੋ-ਧਾਪ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪਿਛਾਂਹ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕੋਈ ਏਜੰਡੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸਭ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਹਨ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਲਈ ਘਾਤ ਲਾਈ ਵਕਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣੇ ਹੀ ਕੀ ਹਨ! ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਕੂਕਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਪਾਰਟੀ, ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਪਾਠ ਭੁੱਲ-ਭੁਲਾ ਗਈ ਹੈ। ਹਰ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸ਼ੈਅ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਚੋਣਾਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਪੰਚ ਪ੍ਰਧਾਨੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਚੋਣ ਪਿੜ ਵਿਚ ਨਾ ਵੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗਾਂ ਰਾਹੀਂ ਟੀਚਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਜੇ ਹੋਣੀ ਹੈ। 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀਆਂ ਕਰੂਰ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਨਿੱਘਰ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰਥਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ। ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਵਰਗੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੇਠ ਤੱਕ ਭਾਵੇਂ ਪੁੱਜੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ, ਪਰ ਨਸ਼ੇ ਹਰ ਪਿੰਡ-ਗਰਾਂ ਦੀ ਹੱਟੀ-ਭੱਠੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਬਾਲ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰੂਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰੂਰ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਡੰਝੇ ਬਾਲਕ ਸਿੱਖਿਆ ਖਾਤਰ, ਅਖੌਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੁਲ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਖੁਆਬ ਲੈਣਾ ਤੱਕ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਇਹ ਬਾਲਕ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੱਸਣ-ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੱਸਣ-ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਮਸਲਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਪੀੜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਇਰ ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ 'ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦਾ ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਬਾਝੋਂ, ਫੌਜਾਂ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਾਰੀਆਂ ਨੇ' ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਇਹ ਪੀੜ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਿਊੜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਰ-ਦਰ-ਹਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਵਿਚ ਬਦਲਣ ਦਾ ਦਿਲ-ਗੁਰਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹੋਣ। ਜੇ ਇਕੱਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਊੜਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮਸਲਾ ਸ਼ਾਇਦ ਚੋਣ ਪਿੜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਮਸਲਾ ਪੀੜ ਪੀੜ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਉਤੇ ਫਹੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੈ।

ਠਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ!

ਹੱਕ ਸੱਚ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਕਲਮ ਵਰਤੋ, ਲਿਖੋ ਲਿਖਤ ਨਾ ਕੋਈ ਬੇ-ਕਾਰ ਭਾਈ।
ਸਿਰਜੋ ਸਾਹਿਤ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦੇਵੇ, ਪਾਵੇ ਲੋਟੂਆਂ ਤਾਈਂ ਫਿਟਕਾਰ ਭਾਈ।
ਕਾਰਜ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਸ ਕਰੀਏ, ਡੋਰੀ ਛੱਡੋ ਨਾ ਉਪਰ 'ਕਰਤਾਰ' ਭਾਈ।
ਲੱਥੀ ਪੱਗ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬੰਨ੍ਹਣੇ ਲਈ, ਕਰੀਏ ਸਭ ਨੂੰ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਭਾਈ।
ਆਸ ਲਾਹੀਏ ਨਾ ਚੰਗਿਆਂ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੀ, ਬੇਸ਼ਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਹੈਣ ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਈ।
ਗੀਤ ਇਸ਼ਕ ਦੇ ਲਿਖ ਲਿਓ ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਰੋ, ਪਹਿਲਾਂ ਲਵੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਰ ਭਾਈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸੰਜੀਦਗੀ

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਧੁਰਾ ਸੂਬੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂ ਦੀ ਚੋਣ ਉਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੁਕਮਰਾਨ ਧਿਰ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੁਲਝਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਲਝਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧਾ ਦਰਜਨ ਸਾਬਕਾ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵੀ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਾਲਤ ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਝ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਭਾਜਪਾ ਇਕਮੁੱਠ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਅਤੇ ਮੁਰਲੀ ਮਨੋਹਰ ਜੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਾਜਪਾ ਅੰਦਰਲੇ

ਦਲਜੀਤ ਅਮੀ
ਫੋਨ: +1(253) 455-8932

ਸੁਆਲ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਨੂੰ ਜੇ ਪਾਰਟੀ ਸੰਕਟ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੁਆਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਜੇ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵਡੇਰੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਜੋਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮਸਲਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਸਿਆਸੀ ਰੁਝਾਨ ਦੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹੜੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਕੀ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਜਨਪਥ ਦੀ ਦਸ ਨੰਬਰ ਕੋਠੀ ਵਿਚੋਂ ਤੈਅ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਵਾਰ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਆਪਣੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਜਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਚੋਣ ਮੌਕੇ ਟਿਕਟਾਂ ਲੈਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਬਦਲਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰਾਂ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਲੱਗਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਇਹ ਜਮਹੂਰੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਪਿਛਲੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੂਲੋ ਅਤੇ ਐਚ.ਐਸ. ਹੰਸਪਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਜਵਾੜਾ ਪਿਛੋਕੜ ਹੀ ਉਘਾੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਸਰਬ ਸਾਂਝਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਆਗੂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣ ਜਾਂ ਕਾਰਕੁਨਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਜਾਣਨ ਦਾ ਸੁਆਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਸੁਆਲ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਭਾਲ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਾਲ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਦਾ ਹੈ?

ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਇਕਮੁੱਠਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਉਂਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਏਕਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਏਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰਜ਼ ਉਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਬਣਨੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮਸਲੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਜਾਂ ਲੋਕ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਲਾਮਬੰਦੀ ਲਈ ਇਕਮੁੱਠ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ? ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ? ਦਰਅਸਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਮੰਤਰੀਆਂ, ਸੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀਆਂ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਮਿਲਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਾਵੇਂ ਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਸੇਕਣ ਅਤੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਸੂਬੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਪੋਚ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਨੇੜਤਾ ਪਾਲਣ ਦੀ ਚਾਰਾਜੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਵਾਂ ਪੋਚ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਕੱਦ ਉਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਇਸੇ ਸੰਕਟ ਦੀ ਕੜੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਕਈ ਹਨ। ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਲਈ ਦਰਜਨਾਂ ਆਗੂ ਸੂਈ ਦੇ ਨੱਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਨ; ਪਰ ਜਦੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਵਜੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਗੂ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਗੁੰਮਨਾਮ ਵਿਧਾਇਕ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਉਹ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਦੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰਾਹ ਲਿਜਾਣਾ ਸੀ। ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਕਿ ਉਸੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਉਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜੁਆਬ-ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਭੱਜਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਯੋਗ ਆਗੂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਾ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ ਦੇ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਣਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਾਂ-ਮਾਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸੁਆਲ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਆਗੂ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਭਾਰੂ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਰਅਸਲ ਗਰੀਬ ਦੇ ਜੁਆਕ ਵੱਲੋਂ ਲੰਬੜਦਾਰ

> ***ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਡੇਰੇ ਮਸਲੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਹਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾ ਲਈਆਂ ਜਾਣ।***

ਦੀ ਦਾਅਵੇਦਾਰੀ ਬਾਬਤ ਕੀਤੇ ਸੁਆਲ ਵਰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਅਹੁਦਾ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣੇ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਸੰਕਟ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਂਗਰਸ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਗ਼ੈਰ-ਜਮਹੂਰੀ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ 'ਮਜ਼ਬੂਤ' ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾਂ-ਖੂੰਜਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੱਖ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵਡੇਰਾ ਸਾਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤੈਅ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੀ ਇਸੇ ਤਬਕੇ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੇ ਚਲਾਉਣੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਮਲਾ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਆਵਾਮ ਨੂੰ 'ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ' ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਕੋਲ 'ਇਕਮੁੱਠ' ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਈ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਉਤੇ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ ਕਬਜ਼ੇ ਨਾਲ 'ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ' ਦਾ ਏਕਾ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਏਕੇ ਉਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਜਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਸੁਆਲ ਆਉਣੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣੇ, ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਤੱਕ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸੂਬਾ ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲਾ ਕਲੇਸ਼ ਹੈ। ਇਹ ਕਲੇਸ਼ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਜਾਂ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਕਿਤੇ ਵਡੇਰੇ ਮਸਲੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜਾ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਮਾਹਰ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾ ਲਈਆਂ ਜਾਣ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਮੰਗ ਵਜੋਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚੋਂ ਸੰਜੀਦਗੀ ਮਨਫ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਮ ਉਤੇ ਲੜਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਧਾਰਨਾ ਮਾਤਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਘ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਵੈਮਸੇਵਕ ਸੰਘ ਨੂੰ ਘਰਾਣੇ ਵਾਂਗ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਯੋਗਤਾ ਸੰਘ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਤੈਅ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੋਈ ਮਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਸੰਘ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ 'ਅੱਠ ਸੌ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜ ਦੀ ਵਾਪਸੀ' ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ 'ਤਿਰੰਗੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਕੇਸਰੀ ਬਣਾਉਣ' ਦੀ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ ਕਿਸੇ ਵਕਤੀ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਜਾਂ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਉਖੜੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੇ। ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਉਤੇ ਸਹਿਮਤ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਸੰਜੀਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਕੁਝ ਸੰਵਰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। ਕੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਾਂਝਾ ਮੁਹਾਜ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ?

ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ

ਵਕਤ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ

ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ 1960ਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਜਿਹੇ ਵਿਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਾਮਕਰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਨਾਂ-ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਮੁਲਕ ਭਰ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਕਾਮੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਵੱਡੀ ਬਗਾਵਤ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮੀਆਂ-ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਲਹਿਰ ਫੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਈ, ਪਰ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਕੇ ਹੰਭਲਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਤਰਾਵਾਂ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2004 ਵਿਚ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਭਰਵਾਂ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਦੋਂ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.(ਐਮ.ਐਲ.)-ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਰ ਅਤੇ ਐਮ.ਸੀ.ਸੀ. ਦੇ ਰਲੇਵੇਂ ਨਾਲ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਮਾਓਵਾਦੀ) ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਇਸ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀ ਲਹਿਰ, ਅੱਜ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਲਈ ਵੱਡੀ ਵੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ ਟੱਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਤਾਣ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਦੇ ਕੁਝ ਰਾਜ਼ ਪਰਮਜੀਤ ਰੋਡੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਜਾਹਰ ਕੀਤੇ ਹਨ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ (ਨਕਸਲਵਾਦੀਆਂ) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਝਾੜਖੰਡ ਦੇ ਤਿਸਕੋਪੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ 'ਹਰੀਜਨ ਆਦਿਵਾਸੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ' ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਕਸ਼ੀਦਗੀ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੰਕਟ ਉਦੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 27 ਜੁਲਾਈ, 2015 ਨੂੰ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਚਾਨਕ, ਸਕੂਲ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਜਵਾਬ ਸੀ, 'ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬੋਚਣ ਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨ' ਲਈ ਇੰਜ ਕਰਨਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਨੇ ਅਣਮਿਥੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰੋ-ਘਰੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਸਕੂਲ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਧਿਆਪਕ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਅਤੇ ਮਾਪੇ ਇਸ ਨੂੰ

ਪਰਮਜੀਤ ਰੋਡੇ
ਫੋਨ: 510-501-4191

ਮੁੜ ਖੁਲ੍ਹਵਾਉਣ ਲਈ ਬਜ਼ਿਦ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਵਰਨਰ ਦਰੋਪਦੀ ਮੁਰਮੂ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਘੂਬਰ ਦਾਸ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਅਪੀਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਚੁਕਵਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਤੀਹ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਇਹ ਇਕੋ ਇਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਹੈ। 700 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਅਤੇ 15 ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਬਣਵਾਈ ਸੀ। ਛੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 2009 ਵਿਚ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸਕੂਲ 'ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਸੱਤ ਵੱਡੇ ਧਮਾਕੇ ਕਰ ਕੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਹੀ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਇਸ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਤਿਵੇਂ ਮੁੜ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਬਿਲਡਿੰਗ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਲਈ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕ ਪਾਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ। ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪਿਆਰਾ ਹੈ।

ਪਿੰਡ ਨਕਸਲਬਾੜੀ ਜਿਥੋਂ ਇਨਕਲਾਬ ਦੀ ਚਿਣਗ ਸੁਲਗੀ ਸੀ।

ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ ਮਹਾਤੋ ਮੁਤਾਬਕ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਪਰੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਧਮਕੀਆਂ ਵੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਕੀ ਵਰਦੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿੱਟੇ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹੋ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਉਦੋਂ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਸ਼ੰਭੂ ਠਾਕੁਰ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਆਏ ਹਨ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਜੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਖਤਰਾ ਕਿਸ ਤੋਂ? ਪਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਕੀ ਹਨ ਤੇ ਡੀ.ਆਈ.ਜੀ. ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਦਮ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੌਣ ਜਾਣ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਂਜ ਵੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਨਿਰਵਿਘਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੇ ਹੁਣ ਵਿਘਨ ਪਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੇ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀ (ਨਕਸਲੀ) ਲਹਿਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਲਈ ਅਜ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਮੁਲਕ ਦੇ 10 ਸੂਬਿਆਂ (ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਤਿਲੰਗਾਨਾ, ਬਿਹਾਰ, ਛਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਝਾੜਖੰਡ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਉੜੀਸਾ, ਯੂ.ਪੀ., ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਤੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ) ਵਿਚ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਲਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਬਾਰਡਰ ਏਰੀਏ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਖਿੱਤੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਮਾਨੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਕਤ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ਬਤ ਵਾਲੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨੌਂ ਹਜ਼ਾਰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਗੁਰੀਲੇ ਹਨ। ਉਘੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਗੌਤਮ ਨਵਲੱਖਾ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਕੋਲ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾ 38 ਹਜ਼ਾਰ ਮਲੀਸ਼ੀਆ ਹਨ ਜੋ ਨਿਪੁੰਨ ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ ਹਨ।

ਮਾਓਵਾਦੀ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਕੋਲ ਸਿਰਫ਼ 20% ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਤੋਂ ਖੋਹੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ 80% ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮਾਰਕਾ, ਦੇਸੀ ਬੰਬ-ਬੰਦੂਕਾਂ ਹੀ ਹਨ। ਇੰਡੋ-ਤਿਬਤ ਸਰਹੱਦੀ ਪੁਲਿਸ (ਆਈ.ਟੀ.ਬੀ.ਪੀ.) ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ਖੀਰਾ ਫੜਨ ਪਿਛੋਂ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਕਟ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚੰਗੀ ਕੁਆਲਿਟੀ ਦੇ ਰਾਕਟ-ਲਾਂਚਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਰਾਕਟ-ਲਾਂਚਰ ਉਡਣ-ਮਸ਼ੀਨਾਂ (ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ, ਡਰੋਨ ਵਗੈਰਾ) ਵਿਰੁਧ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਜੇ ਬਾਰਡਰ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਸੱਚਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਨਵੇਂ ਦੌਰ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਜੰਗੀ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਚਲਾਈਆਂ, ਪਰ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ। ਹੁਣ ਨਰੇਂਦਰ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਮਕਸਦ ਵਿਚ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਫ਼ਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਜਿਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਝੋਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ 1946 ਤੋਂ 1951 ਵਾਲੀ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਦਿ ਇਕਨਾਮਿਕ ਟਾਈਮਜ਼' ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੰਡੀਆ ਦਾ ਮੋਸਟ ਮਿਲਟਰਾਈਜ਼ਡ ਜ਼ੋਨ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਸਮੁੱਚੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਸਟੇਟ ਆਰਮਡ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦੋ ਲੱਖ ਜਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇੰਡੀਅਨ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬਟਾਲੀਅਨ, ਨਾਗਾ ਬਟਾਲੀਅਨ, ਆਂਧਰਾ ਗਰੇਅ-ਹਾਊਂਡਜ਼, ਇੰਡੋ-ਤਿਬਤੀਅਨ ਬਾਰਡਰ ਪੁਲਿਸ, ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਕੋਬਰਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਗਿਣਤੀ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੀ ਟੱਪ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੋਰਸਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਦੇ ਐਮ.ਆਈ.17 ਅਤੇ ਐਮ.ਆਈ.17 ਵੀ-5 (ਰੂਸੀ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ) ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹਨ। ਇਜ਼ਰਾਈਲ ਤੋਂ ਖਰੀਦੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਇਲਟ ਸੂਹੀਆ ਜਹਾਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਡਾਣਾਂ ਭਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰੱਖਿਆ ਖੋਜ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰ ਕੇ ਘੱਟ ਫਰੀਕੁਐਂਸੀ ਦੇ ਰਡਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਡਰੋਨ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਨਕਲੋ-ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਬਰੀਕੀ ਵਿਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਹ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਤਾਕਤ ਪੱਖੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਦਲ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ। ਆਧੁਨਿਕ ਹਥਿਆਰ, ਉਤਮ ਤਕਨੀਕ ਤੇ ਵਧੀਆ ਸਕੂਲੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਾੜੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਨ, ਪਰ ਮਾਓਵਾਦੀ ਗੁਰੀਲਾ ਜ਼ੋਨ ਵਿਚ ਦੌਰਾ ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਝਲਕਦਾ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਿਰ 'ਤੇ ਮੰਡਰਾਅ ਰਹੀ ਮੌਤ ਸਾਹਵੇਂ ਵੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਜ਼ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ!

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗਲੀ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੈਰ ਜਮਾਏ ਹਨ, ਆਦਿਵਾਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਢੰਗ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਸਮਾਜ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਨਕਸ਼ਾ ਚਿੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਲੜਨ ਵਿਚ ਉਹ ਗੌਰਵ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਨਵ-ਜਮਹੂਰੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਭਰੂਣ ਰੂਪ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਨਾਪਾਕ ਗਠਜੋੜ-ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰਦਿਆਂ ਲੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕੇਂਦਰ ਉਭਾਰੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੋਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਮਾਨੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਚਾਹੁਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੰਦੇ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੀਆਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਗੱਦਾਰਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖ਼ਬਰਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਿਊਜ਼ ਏਜੰਸੀ ਪੀ.ਟੀ.ਆਈ. ਮੁਤਾਬਕ, ਇਸ ਸਾਲ ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ, ਸੱਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ 13 ਅਦਾਲਤਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ 25 ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਰੇਆਮ

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਚੇਤਨਾ ਮਾਰਚ ਦੀ ਝਲਕ।

ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਬੇਆਬਾਦ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਬਾਦ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੀਂਹ ਤੇ ਝਰਨਿਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕੰਟਰੋਲ ਹੇਠ ਲਿਆ ਕੇ ਸਿੰਜਾਈ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਦਾਲ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਮੁੱਠ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਨਵੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਉਗਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਰਦ-ਔਰਤ ਦੇ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਔਰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਔਰਤ, ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਣ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਦੀਆਂ 27 ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 20 ਦੀਆਂ ਕਮਾਂਡਰ ਔਰਤਾਂ ਹਨ। ਲੜਾਕੂ ਕੇਡਰ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 45% ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 60% ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੇਤੰਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਲਖ਼ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਬਹੁਤ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਲੜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲੂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਅੰਤਰਜਾਤੀ ਵਿਆਹਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਫੜਿਆ ਹੈ। ਊਚ-ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਕ ਕੰਧਾਂ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਲਹਿਰ ਦੀ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਤੇ ਅਣਸਰਦੀ ਲੋੜ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਸੋਚ ਤੇ ਜੀਵਨ ਢੰਗ ਅਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲਮੋੜਾ ਦੇਣਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਅਣਖ ਨਾਲ ਜਿਉਣ ਦਾ ਗਰੂਰ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਲੜਨ ਦਾ ਸਰੂਰ, ਦੋ ਅਜਿਹੇ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਬਹੁਤ ਉਚਾ ਹੈ। ਤਾਕਤਵਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਸਫ਼ਲ ਲੜਾਈ ਦਾ ਇਹੀ ਰਾਜ਼ ਹੈ।

ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਹਊਆ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਾਨਸਿਕ ਤਣਾਓ ਤੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਾਲਾਤ ਕਈ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਦਰ ਉਚੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 4-5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 650 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿਪਾਹੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦੌਰੇ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਆ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਐਨ.ਡੀ.ਟੀ.ਵੀ. ਦਾ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸਿਧਾਰਥ ਰੰਜਨ ਦਾਸ ਜਦੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਾਰਡਰ 'ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੌਖੇ ਸਨ।

ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੇ ਮਨੋਬਲ ਤੋਂ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣੂ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਮਨੋਬਲ ਉਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਹਰ ਹੀਲਾ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਖਤਰੇ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ 400 ਨਵੇਂ ਥਾਣੇ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇਬੰਦ ਥਾਣਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਸਮੇਂ ਸਿਪਾਹੀ ਬੇਖੌਫ਼ ਤੇ ਸੌਖੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਣਿਆਂ ਉਤੇ 400 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਲਈ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੈਕੇਜ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੀਮਾ ਪੰਜ ਗੁਣਾਂ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਸਿਪਾਹੀ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਮਰਦ-ਔਰਤ ਦੇ ਆਪਸੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਥੇ ਔਰਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ। ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਾਦੀ ਜਿਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ, ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਣ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਦੀਆਂ 27 ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਵਿਚੋਂ 20 ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਾਂਡਰ ਔਰਤਾਂ ਹਨ। ਲੜਾਕੂ ਕੇਡਰ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 45 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 60 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਚੇਤਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਲਖ਼ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ।

ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮਹਾਂ ਨਾਇਕਾਂ ਨੇ ਭਾਸ਼ਾ, ਖਿੱਤੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਵਲਗਣਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟਾਂ ਝੱਲੇ ਅਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਰੱਸੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਪਾਏ। ਇਹ ਉਹ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹਨੇਰੀ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਚੇਤਨਾ ਵਿਚੋਂ ਧੁੰਦਲਾ

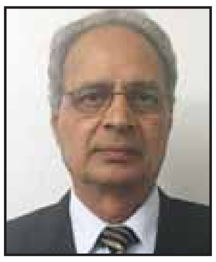

ਐਚ.ਐਲ. ਕਪੂਰ
ਫੋਨ: 916-587-4002

ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਉਚ-ਦੁਮਾਲੜੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਕਸਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਮਰ ਮਿਟਣ ਵਾਲੇ ਪਰਵਾਨੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ 'ਅਤਿਵਾਦੀ' ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੀ ਸੀ; ਜਦਕਿ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦੀ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਨਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਵੈਸੇ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਜਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਸੂਰਮੇ ਜਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੜਿਆ ਸੰਘਰਸ਼ ਮਾੜੇ ਹੀ ਸਨ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ (28 ਸਤੰਬਰ 1907-23 ਮਾਰਚ 1931) ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹਰ ਆਦਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤੇ ਸੂਝਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਆਖੇਗਾ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਬੌਧਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਮੁਲਕ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਪੱਕ ਬੌਧਿਕਤਾ ਪਿਛੇ, ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲੈਨਿਨ, ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ, ਤਾਲਸਤਾਏ ਤੇ ਸੋਹਨ ਸੁਆਮੀ ਆਦਿ ਨਾਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਤੇਈ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਵਰਗੇ ਕੌਮੀ ਨਾਇਕਾਂ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਲਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਆਹੂਤੀ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਵੀ ਤਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਇਕ ਹਨ। ਆਖਰ ਕਿਹੜੀ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵਖਰਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਉਤਨੀ ਹੀ ਜਵਾਨ ਹੈ ਜਿਤਨੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੌਣੀ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਰਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਵਾਂਗ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਆਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵੱਖਰੇਵੇਂ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਗੁਆ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਨਾਇਕ ਹੈ। ਇਉਂ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਮੁੱਚੀ ਭਾਰਤੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮਹਾਂ ਨਾਇਕ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-ਆਜ਼ਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੜੇ ਛੋਟੇ, ਪਰ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਹੀ ਤਲਾਸ਼ਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਉਸ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਜਨਤਕ ਅਕਸ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਏ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਅਕਸ ਦਾ ਭੇਤ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕੌਮਪ੍ਰਸਤਾਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ, ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਲਹਿਰ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਵਰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਆਧਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ 'ਆਪਣਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ' ਬਣਨ ਲਈ ਸਹਾਈ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਹੀ 'ਦਮੂਖਾਂ' ਬੀਜਣ ਵਾਲਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਦਾਦੇ ਨੂੰ ਖਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖਤ ਦਾ ਅਰੰਭ 'ਓਮ' ਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਤਪੱਸਵੀਆਂ ਵਰਗਾ ਇਹ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਜਤ-ਸਤ ਦਾ ਪੁੰਗਰ ਰਿਹਾ ਸੋਮਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੇਚ ਆਉਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਮੰਨ ਬੈਠਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਪੜਾਅ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਰਾਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ, ਉਹ ਐਲਾਨੀਆਂ ਨਾਸਤਿਕ ਹੋ ਨਿਬੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਂ ਈਸ਼ਵਰ ਜਾਂ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ, ਦਰਦਾਂ ਤੇ ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚਤੁਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਲਪਨਾ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਨਾਸਤਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਇਹ ਪੜਾਅ ਉਸ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਦਾ ਰੂਪ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਉਸਾਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦਾ ਕਿਆਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਖਰ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਉਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰੇ ਹੀ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਵੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੇ ਸਿਰਤੋੜ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਅਤਿਵਾਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਐਲਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸੀ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਅਤਿਵਾਦ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਰੰਭ, ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਫਰਮਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਅਮਲ ਲੋਕ-ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਐਲਾਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਚੇਤਨ ਮਨ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤ ਅਮਲ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਬੜੇ ਪੇਤਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵੀ ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਜਲਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਸਾਂਡਰਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਣਖਾਂ ਖਾਤਰ ਮਰ ਮਿਟਣ ਵਾਲੇ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਫੋਕਾ ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਅਕਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਮਾਨਵ ਮਨ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਮੂਹਿਕ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸੁਚੇਤ ਨਿਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਅਤਿ ਕਠੋਰ ਅਤੇ ਅਣਸੁਖਾਵੀਆਂ ਅਸਲੀਅਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਖਾਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਵਚੇਤਨ ਸਿਰਜਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੀ ਹੈ।

ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੌਧਿਕ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਗਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਆਰਾਮ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦਾ। ਸਾਂਡਰਸ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ, ਉਦਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਪਤਾ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ਼ਖਸੀ ਸਿਆਸੀ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਅਰਥਹੀਣਤਾ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਫੋਕਾ ਬੰਬ ਸੁੱਟਣਾ ਕਿਸੇ ਅਹਿੰਸਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ-ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟੇ ਪੈਂਫਲਟ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੇ ਬਿਆਨ, ਇਸੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀ ਇੱਜ਼ਤ ਹੈ। ਉਹ ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਆਰਥਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਉਡਾਰੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਉਹ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਅਕਸ ਧੁੰਦਲਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਕਸ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸੂਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਨਣ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ।

ਮਾਓਵਾਦੀ ਲਹਿਰ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੇ ਰੁਲਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਤੱਕ ਨਾ। ਇਹ ਵੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਮਨੋਬਲ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਐਫ. ਦੇ ਕੈਂਪਾਂ ਵਿਚ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਆਦਿਵਾਸੀ, ਮਾਓਵਾਦੀ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਵਿਚ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੀਲਾ ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾੜੇ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰੇ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਜੋਸ਼-ਖਰੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ; ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ ਜਮਾਤੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਲ ਜਾਣ।

ਇਕ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਓਵਾਦੀ ਗੁਰੀਲਾ ਫੌਜ ਅਤੇ ਮਲੀਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਥਾਨਕ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਚੱਪੇ ਚੱਪੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਵਾਧੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਲਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਪਿਛੋਂ ਮਾਓਵਾਦੀ ਗੁਰੀਲੇ ਸੌਖ ਨਾਲ ਹੀ ਛੁਪ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਦੇ ਇਕ ਵੀ ਗੁਰੀਲਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਜੇ ਠੀਕ ਕਹਿਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਾਟੇਵੰਦੇ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਲੱਤ ਉਪਰ ਹੈ।

ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ, ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ, ਅਗੇਤੇ-ਪਛੇਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਫੌਜ ਬੁਲਾਉਣੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਜਿੰਨੀ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ, ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਦੇੜ ਦੇਵੇਗੀ, ਪਰ ਉਹ ਫਿਰ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਹੋਰ ਨਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ; ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਹੀ ਇਹੋ ਹੈ। 10 ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਭਾਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ 50 ਕੁ ਸਾਲ ਲੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਨ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਖਿਲਾਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਲਮਕਵੀਂ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਤਿਆਰੀ ਵੀ ਇਸੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਇਕ-ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ ਪੈਰ ਜਮਾ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਦਿਆਂ, ਇਨਕਲਾਬੀ ਲਹਿਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਫੈਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਈ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਮਾਓਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਮੁਲਕ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਖੂਬ ਪ੍ਰਚਾਰੀਆਂ ਜਾਣ, ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਜਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੀ ਵੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਹੀ ਜਾਵੇ।

ਹਾਲਾਤ ਕੀ ਮੋੜਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸਿਸਟਮ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਤੇ ਬਦਫੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਲੋਕ-ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰੱਪਟ, ਨੀਰਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਊ ਹਨ, ਰਲਾ-ਮਿਲਾ ਕੇ ਮਾਓਵਾਦੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਵਧਾਰੇ ਲਈ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਓਵਾਦੀ ਜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਮੁਲਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮਾ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਗਉੜੀ ਮਾਝ ਮਹਲਾ ੫
ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮਾ॥
ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥
ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪੇਦਿਆ
ਹੋਆ ਮੁਖੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ॥
ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਣੀਐ ਜਿਸ ਤੇ
ਸੋਈ ਭਾਈ ਮਿਤ੍ਰੁ॥੧॥
ਸਭਿ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਫਲਾ
ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ॥
ਕਿਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਜਾਹਿ॥੨॥
ਜਿਸੁ ਲੜਿ ਲਗਿਐ ਜੀਵੀਐ
ਭਵਜਲੁ ਪਈਐ ਪਾਰਿ॥
ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ
ਮੁਖ ਊਜਲ ਦਰਬਾਰਿ॥੩॥
ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਗੋਪਾਲ ਜਸੁ
ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰਾਸਿ॥
ਨਾਨਕ ਉਬਰੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ
ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਾਬਾਸਿ॥੪॥

ਇਸ ਪਾਵਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਹਰਿ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮ ਰਾਮਾ, ਹੇ ਭਾਈ! ਉਸ ਜਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਕਾਮਾ, ਉਸ ਹਰੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਰਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਜਪੇਦਿਆ
ਹੋਆ ਮੁਖੁ ਪਵਿਤ੍ਰੁ॥
ਹਰਿ ਜਸੁ ਸੁਣੀਐ ਜਿਸ ਤੇ
ਸੋਈ ਭਾਈ ਮਿਤ੍ਰੁ॥੧॥

ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ- ਹੇ ਭਾਈ! ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਉਸ ਮਾਲਕ ਦਾ ਰਾਮ ਰਾਮ ਜਾਂ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਆਖ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਜੀਵ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਕੋਲੋਂ ਉਸ ਬਖ਼ਸ਼ਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫ਼ਤ ਜਾਂ ਹਰੀ ਜਸੁ ਸੁਣਿਆ ਜਾਵੇ; ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਭਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।

ਸਭਿ ਪਦਾਰਥ ਸਭਿ ਫਲਾ
ਸਰਬ ਗੁਣਾ ਜਿਸੁ ਮਾਹਿ॥
ਕਿਉ ਗੋਬਿੰਦੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰੀਐ
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਦੁਖ ਜਾਹਿ॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕੋਲ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਫਲ ਹਨ; ਤੇ ਜਿਸ ਬਖ਼ਸ਼ਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਕੋਲ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਵੀ ਹੈ; ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਸਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ; ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਜਿਸ ਮਾਲਕ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਸੁ ਲੜਿ ਲਗਿਐ ਜੀਵੀਐ
ਭਵਜਲੁ ਪਈਐ ਪਾਰਿ॥
ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੁ ਹੋਇ
ਮੁਖ ਊਜਲ ਦਰਬਾਰਿ॥੩॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ ਕੇ ਉਚਾ ਸੁੱਚਾ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਭਰੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਵੀ ਲੰਘ ਜਾਈਦਾ ਹੈ, ਐਸੇ ਪਿਆਰੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਸਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲੀਦਾ ਹੈ; ਤੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਉਜਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਗੋਪਾਲ ਜਸੁ
ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰਾਸਿ॥
ਨਾਨਕ ਉਬਰੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ
ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਾਬਾਸਿ॥੪॥

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੇਵ ਆਖਦੇ ਹਨ- ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਪਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਉਚ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ; ਸੰਤ ਜਨਾ ਕੀ ਰਾਸਿ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹਰਿ ਜਸ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਹੈ; ਨਾਨਕ ਉਬਰੇ ਨਾਮੁ ਜਪਿ ਦਰਿ ਸਚੈ ਸਾਬਾਸਿ, ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਜਨ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

-ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ
ਫੋਨ: 916-687-3636

ਕਾਵਿ-ਕਿਆਰੀ

ਬਿਪਰੀ-ਜੜ

ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾ ਪਹਿਲਾਂ।
ਮੱਤਾਂ ਦੇਵਣ ਨਾਲੋਂ ਖੁਦ ਅਪਨਾ ਪਹਿਲਾਂ।
ਜੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਪਾਉਣੀ ਹੈ,
ਬਿਪਰਨ ਦੀ ਹਰ ਰੀਤ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਪਹਿਲਾਂ।
'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਜਹਾਜ਼' ਨਾਲ ਜੱਗ ਤਰਨੇ ਲਈ,
ਬਿਪਰਾਂ ਕੀਤਾ ਹਰ ਇੱਕ ਛੇਕ ਮਿਟਾ ਪਹਿਲਾਂ।
ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜੋ ਬੈਠੀ ਹੈ,
ਐਸੀ ਬਿਪਰੀ-ਸੋਚ ਤੋਂ ਜਾਨ ਛੁਡਾ ਪਹਿਲਾਂ।
ਮਜਹਬਾਂ ਵਾਲੀ ਨਕਲ ਮਾਰਨੀ ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ,
ਸੱਚ-ਧਰਮ ਦਾ ਵੱਖਰਾਪਨ ਦਿਖਲਾ ਪਹਿਲਾਂ।
ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ ਤੇਜ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਨਾ,
ਗੁਰੂ ਸੁਝਾਇਆ ਨਿਆਰਾ ਤਾਂ ਬਣ ਜਾ ਪਹਿਲਾਂ।
ਜੇਕਰ ਸਿੱਖਾ ਬਿਪਰ ਤੋਂ ਹੱਡ ਛਡਾਉਣੇ ਨੇ ,
ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਬਿਪਰ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਢਾਹ ਪਹਿਲਾਂ।
ਬਾਹਰੋਂ ਲੜਿਆਂ ਬਿਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਮੁੱਕਣਾ ਨਾ,
ਮਨ ਵਿਚ ਪੱਸਰੀ ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਸੁਕਾ ਪਹਿਲਾਂ।

-ਡਾ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਸਾਲ
ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਭੁਚਲਾਵੇ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਆਮ ਲੋਕ

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿੜ

ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਕਮੰਡਲ ਵਿਚਾਲੇ ਥਾਲੀ ਦਾ ਬਤਾਊਂ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਮਾਸ਼ਾ ਹੁਣ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਓਧਰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਓਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਖੂੰਜੇ ਲੱਗਾ ਖੜਾ ਹਮਾਤੜ ਅੱਗੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਭਿੜਦੇ ਦੋ ਸੰਢਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਹਟਣਗੇ ਤਾਂ ਲੰਘਣ ਨੂੰ ਰਾਹ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਪੱਖੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਏਨਾ ਮੁੱਦਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਸੁੱਕੇ ਮਰੂੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਆਖ ਕੇ ਵੰਡ ਸਕਣ ਦੇ ਮਾਹਰ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰਾ ਵੱਕਾਰੀ ਮਜਮਾ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚਲੇ ਮਜਮੇ ਵਿਚ ਭੀੜਾਂ ਮੋਦੀ ਵੱਲ ਵੱਧ ਸੁਣਨ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਵੋਟਾਂ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਵੱਧ ਪੈ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਆਸ ਦੀ 'ਕਿਰਨ' ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਿਰਾਸੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਿਹਾਰ ਵੱਲੋਂ ਆਉਂਦੇ ਅਵਾੜੇ ਵੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੀ ਲਾਈਨ ਤੱਕ ਪੁਚਾਉਣ ਲਈ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਵਿਚ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਤੋਂ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਪਿੱਛੇ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਾਡੇ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਮ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ 'ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕ-ਰਾਜ' ਵੱਲ ਇਸ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਫਤੇ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਦੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਖਾਸ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਬਣਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਵੋਟਾਂ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪਾਉਣ ਜਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਠਾਰਾਂ ਤੋਂ ਟੱਪ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨੀ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਜਿਹੜੇ ਲੱਖਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਸਾਂ ਤੀਜਾ ਹਿੱਸਾ ਵੋਟ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫਾਰਮ ਭਰਨ ਗਏ ਹਨ, ਦੋ-ਤਿਹਾਈ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੁਚੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਅੰਕੜੇ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕੀ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਧਰੇ ਰਹੀ, ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਉਸ ਦੇ 'ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕ-ਰਾਜ' ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਟਾਹਰਾਂ ਵੀ ਖੋਖਲੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਏਦਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਣਨ ਦੀ ਹਰ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਦੇਸ਼-ਦਰਦੀ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਮੁੱਦਾ ਹੈ। ਲੋੜ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਵੱਡੇ ਲੋਕ' ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਈ ਭਾਸ਼ਣ ਹਨ।

ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਏ ਪੀ ਜੇ ਅਬਦੁਲ ਕਲਾਮ ਬਹੁਤ ਨੇਕ ਬੰਦਾ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨਾਇਕ ਵੀ ਸੀ। ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਫਨੇ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਨੌਜਵਾਨ ਸੁਫਨੇ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਫਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਲ ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਇੱਕ ਨੌਕਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੁਫਨਾ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨੌਕਰੀ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਨੌਂ ਸੌ ਨੜਿੰਨਵੇਂ ਨੌਜਵਾਨ ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਚਾਲੀ-ਪੰਜਾਹ ਵਾਰੀ ਦੇ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹਰ ਵਾਰੀ ਨਤੀਜਾ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖਣਗੇ, ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਡਾਕਟਰ ਏ ਪੀ ਜੇ ਕਲਾਮ ਕੋਈ ਸਮਝਾਉਣੀ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਸਾਲ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਭੱਦੀ ਮਿਸਾਲ, ਜਿਹੜੀ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦਾ ਜਲੂਸ ਕੱਢ ਦੇਣ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੇਵਾਦਾਰ ਰੱਖਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਇੱਕ ਦਫਤਰ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਦੂਸਰੇ ਦਫਤਰ ਤੱਕ ਦੇਣ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਵਿਹਲੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਆਉਣ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਰੋਟੀ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਘਰੋਂ ਜਾ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆਉਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਯੋਗਤਾ ਏਨੀ ਹੈ ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਪੰਜ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਐਮ ਏ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਡਿਗਰੀ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਸੈਂਕੜੇ ਨੌਜਵਾਨ ਉਹ ਵੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰੇਟ ਜਾਂ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿਚਾਰੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਤੇ ਫੂਕ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬੋਝ ਹੇਠ ਦੱਬਣ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੀ ਲਾਈਨ ਵਿਚ ਖੜੋਤੇ ਹਨ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਹੋਰ ਦੁਖੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਦਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਨੌਕਰੀਆਂ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸੱਠ ਹਨ, ਉਥੇ ਇੱਕ ਲਈ ਦਸ ਜਣੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਛੱਤੀ ਸੌ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪੋਸਟ ਲਈ ਸੌ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦੇਂਦੇ ਤਾਂ ਛੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਜੇ 360 ਦੇ ਲਈ ਉਥੇ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਸੱਠ ਹੋਣੀਆਂ ਸਨ। ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਉਥੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸੱਠ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲਈ ਤੇਈ ਲੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਨੌਕਰੀ ਲਈ 6490 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਝਾਕ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜਣਾ ਨੌਕਰੀ ਲੈ ਲਵੇਗਾ, 6399 ਬੈਠੇ ਰੋਣਗੇ।

ਹੁਣ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਖ ਵੇਖੀਏ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਛੋਟੀ-ਮੋਟੀ ਚੋਰੀ ਲਈ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਖਤ ਕਾਰਵਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ 'ਸਮਰੱਥ ਕੋ ਨਹੀਂ ਦੋਸ ਗੋਸਾਈ' ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਕੋਈ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਟਾਲਾ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧ ਕਾਰਨ ਭਰਤੀ ਦੇ ਘੋਟਾਲੇ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਚੋਰ ਫਸਣ ਪਿੱਛੋਂ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਟੌਹਰ ਨਾਲ ਰਾਜ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਉਤਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਵਜ਼ੀਰੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਵਕੂਫ ਬਣਾਉਂਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਰਕਮ ਖੜੀ ਹੋਵੇ, ਸਾਂਝੇ ਖਾਤੇ ਦੀ ਪੰਜ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਨਾਲ ਡੰਗਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵਲਗਣ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀ ਚੋਣ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਲੜ ਸਕਦਾ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਜਾ ਬਣਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੋਣ ਲੜਨ ਵੇਲੇ ਆਪ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਨਾਲ ਹੋਈ 300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਤਕੜੇ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ 'ਸੱਤੀਂ ਵੀਹੀਂ ਸੌ' ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੱਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲੋਕ-ਰਾਜ' ਤੁਸੀਂ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੀ ਕਾਣਾ-ਗੰਜਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ 'ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਜੈ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਮਾਰਦੇ ਰਹੋ।

ਕਦੇ-ਕਦੇ ਇਸ ਫੋਕੀ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਲੋਕ ਅੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਫਿਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਛਲਾਵੇ ਦੀ ਗਊ ਵਰਗਾ ਸੁਫਨਾ ਵਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਗਊ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪਾਸੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੁਟਿਆਰ ਦਾ ਸਿਰ ਲੱਗਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਉਸ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸਿਰ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਉਸ ਧੜ ਵਾਲੀ ਗਊ ਨੇ ਦੁੱਧ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਛਲਾਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਵੀ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਏਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅੰਨਾ ਦਾ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਏਦਾਂ ਦੀ ਗਊ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਸਾਹਮਣੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨੂੰ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰ ਦੇਣਗੇ, ਸਿੱਟਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਆਗੂ ਇਸ ਲੋਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਵਹਿਣ ਵਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਬੈਠੇ ਤੇ ਕੁਝ ਜਨਰਲ ਵੀ ਕੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਿਰਨ ਬੇਦੀ ਵਰਗੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਭੇਦ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਕਿ ਉਹ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਲੀਹੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਲੋਕ ਰਾਜ ਕੋਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੋਕ ਲਹਿਰ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਰਾਮਦੇਵ ਦੇ ਸਵਾਭਿਮਾਨ ਟਰੱਸਟ ਵਰਗੇ ਕਈ ਮੰਚ ਖੜੇ ਪੈਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਖਰੜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ, ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਠਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਿਲੀ ਅਤੇ ਤਾਜ਼ਾ-ਤਾਜ਼ਾ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਆਇਆ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭਰਮ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਬਾਟੀ-ਚੱਟ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵੀ ਖੋਹ ਲੈਣਗੇ। ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਈ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਨੇ ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਛਲਾਵਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੱਕ ਲੈਣ ਲਈ ਐਵੇਂ ਲੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੰਤ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਵਾਧੂ ਪਈਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਪਹਿਲ ਇੱਕ ਜਗੀਰਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਏਕੜ ਦਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਤੇ ਕੋਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਏਕੜ ਦਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾਨ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ, ਅੰਕੜੇ ਗਿਣਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਜਾਣ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸਾਢੇ ਸੰਤਾਲੀ ਲੱਖ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਢੇ ਚੌਵੀ ਲੱਖ ਏਕੜ ਵੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾ ਕੇ ਤੇਈ ਲੱਖ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਣਵਰਤੀ ਰੱਖ ਕੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣੀ ਹੈ? ਏਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਜਿਹੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੰਡੀ ਗਈ, ਉਹ ਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਜਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁਜ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰਕੇ ਬੇਨਾਮੀ ਮਾਲਕੀ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਰਾਹ ਕੱਢ ਲਏ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਕਿ ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਨੀਤ ਦਾ ਖੋਟਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਦਾ ਝੰਡਾ ਵਿਖਾ ਕੇ ਅੰਨ੍ਹੀ ਮਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਹਾਵਣਾ ਸੁਫਨਾ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸੱਚ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਲੋਕ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਥੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅੱਜ ਜ਼ਮੀਨ ਚੁਣ ਕੇ ਚਾਰ ਸਿਆਸੀ ਬੰਦੇ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਵਾ ਕੇ ਕੌਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ-ਖਾਤੇ ਸੈਨਤ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਸੌਂਪ ਕੇ ਮਾਲ ਕਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਦੇ ਹਰੀਕੇ ਪੱਤਣ ਦਾ ਹੈਡ ਵਰਕਸ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਉਥੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸੱਠ ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਲੋਕ-ਰਾਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲੁੱਟ-ਰਾਜ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ, ਉਥੇ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਕਿੱਦਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਮੋਹ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ-ਜਾਗਦੇ ਇੱਕੋ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੀ ਧੁਨ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ: 'ਭੱਠ ਪਵੇ ਸੋਨਾ, ਭੱਠ ਪਵੇ ਸੋਨਾ, ਭੱਠ ਪਵੇ ਸੋਨਾ, ਜਿਹੜਾ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ'। ਵਿਨੋਬਾ ਭਾਵੇ ਤੋਂ ਅੰਨਾ ਹਜ਼ਾਰੇ ਤੱਕ ਜਿੰਨੇ ਸੁਧਾਰਕ ਆਏ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੀਤ ਉਤੇ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਇਸ ਲੋਕ-ਰਾਜ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਰੋਗ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਜਿੰਦਾਂ ਦਾ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਉਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ਾਰ ਹਨ।

ਵਿਅੰਗ

ਗੁੰਡੇ ਦੀ ਤਦ ਚਿੜੀ ਨਾ ਫੜਕੇ,
ਘੈਂਟ ਹੋਵੇ ਜੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਯਾਰੋ।
ਥਾਣੇ ਕੋਲ ਹੀ ਚੋਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇ,
ਸੁੱਤਾ ਰਹੇ ਜੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਯਾਰੋ।
'ਗਿੱਲ' ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਨਾ ਫਸਲ ਖਰਾਬਾ,
ਜੇ ਰਿਸ਼ਵਤਖੋਰ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਯਾਰੋ।

-ਜੁਗਰਾਜ ਗਿੱਲ, ਸ਼ਾਰਲਟ
ਫੋਨ: 704-257-6693

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਵਚੀਟਾ, ਕੈਨਸਸ ਵਿਚ ਇਕ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਲਈ ਤੰਦੂਰੀਏ ਕੁੱਕ, ਵੇਟਰ ਸਟਾਫ, ਹੈਲਪਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਸਟਾਫ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ
ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਵਧੀਆ ਤਨਖਾਹ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 918-984-8390
ਜਾਂ 918-576-1899
31-/

SUPER TRAVEL
847-676-9090, 773-465-5566
E-mail: supertravel2003@yahoo.com
Lowest Fares With Excellent Service
AMERICAN AIR, CONTINENTAL AIR
JET AIRWAYS DELTA, AIR INDIA, KLM, LUFTHANSA.
For Emergency Call anytime at 847-673-3825
EARLY BIRD SALE!!!!
India $545
London $250

ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸਟੋਰ
ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ
Desi Bazar
Indian Groceries and Sweets
(Intersection of hwy 37 and 146 street)
■ ਤਾਜ਼ਾ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ
■ ਵਧੀਆ ਸਰਵਿਸ, ਫਰੈਸ਼ ਸਨੈਕਸ, ਮਿਠਾਈਆਂ ਅਤੇ ਗਰੌਸਰੀ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਰੇਟ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ
■ ਤੁਹਾਡਾ ਆਪਣਾ ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਗਰੌਸਰੀ ਸਟੋਰ
■ ਅਸੀਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਆਰਡਰ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ
Open 7 days a week 10am to 9pm
10% discount on groceries for religious programs!!
Kitchen is open now!
Ph: 317-214-7401
14350 Mundy Drive, suite #200, Noblesville, IN 46060

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦਾ ਕਬੱਡੀ ਮੇਲਾ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਕਰਵਾ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਨਾਂ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਟੀਆ, ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਲੋਂ ਲੰਘੀ 13 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਐਲਕ ਗਰੂਵ ਵਿਲੇਜ ਦੀ ਜੰਗਲਾਤੀ ਰੱਖ (ਫਾਰੈਸਟ ਪ੍ਰਿਜ਼ਰਵ) ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚ ਵੀ ਹੋਏ ਤੇ ਵਾਲੀਬਾਲ ਦੇ ਵੀ। ਕਬੱਡੀ ਮੈਚ ਰਹੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਤੇ ਫਸਵੇਂ। ਕੁਮੈਂਟੇਟਰਾਂ-ਸੁਖਚੈਨ ਬਰਾੜ, ਇਕਬਾਲ ਗਾਲਿਬ ਅਤੇ ਰਾਣਾ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕੁਮੈਂਟਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਖੇਡ ਕਬੱਡੀ ਦੇ ਮੈਚਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਕਸਰ ਵੀ ਨਾ ਛੱਡੀ ਪਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਮੇਲੇ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਨਾਮੀ ਲੋਕ ਗਾਇਕ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ

ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਤੇ ਸਾਥੀ ਗਾਇਕ ਗੁਰਸੇਵਕ ਮਾਨ ਹੀ ਰਹੇ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਸ਼ੋਅ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਪਿਛੋਂ ਆਏ ਸਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ।

ਮੇਲਾ ਭਰਿਆ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਪਾਰਕਿੰਗ ਲਾਟ ਨੱਕੋ ਨੱਕ ਭਰ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਰਸਤਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਈ ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮੀਲ ਮੀਲ ਦੂਰ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਪਾਰਕ ਕਰਕੇ ਪੈਦਲ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮੇਲਾ ਸੀ ਜੋ ਇੰਨਾ ਭਰਿਆ। ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡੁੱਲ੍ਹ ਡੁੱਲ੍ਹ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ।

ਕਬੱਡੀ ਕੱਪ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਟੀਮਾਂ ਪਿੜ ਵਿਚ ਨਿੱਤਰੀਆਂ-ਇੰਡੀਆ, ਯੂ ਐਸ ਏ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ। ਫਸਵੇਂ ਮੈਚ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਮਾਣਿਆ ਵੀ ਤੇ ਡਾਲਰ ਵਰ੍ਹਾ ਕੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਯੂ ਐਸ ਏ ਕਬੱਡੀ ਟੀਮ ਨੇ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ 19 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 38 ਅੰਕ ਬਣਾ ਕੇ ਹਰਾਇਆ ਅਤੇ ਇੰਜ 13,000 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਰਹੀ ਲੰਮਾ ਪੈਂਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਈ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ 11,000 ਡਾਲਰ ਦੇ ਇਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਵਾਕੀ ਦੇ ਬਿਜਨਸਮੈਨ ਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸਵਰਗੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਇਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਰਫੋਂ ਕਬੱਡੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਵਰਗੀ ਤੀਰਥ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਤੀਰਥ ਦਾ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਚਾਨਕ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਾਲੀਬਾਲ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਜੇਤੂ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੀ ਟੀਮ ਰਹੀ ਜਿਸ ਨੇ 1500 ਡਾਲਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਇਨਾਮ ਆਪਣੇ ਪੇਟੇ ਪਾਇਆ। ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਗਲੈਨਵਿਊ ਸਪਾਈਕਰ ਵਾਲੀਬਾਲ ਟੀਮ ਰਹੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 1100 ਡਾਲਰ ਦਾ ਇਨਾਮ ਮਿਲਿਆ।

ਮੇਲੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਤੂ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ। ਗੈਸਟ ਆਫ ਆਨਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੇ ਪੀ ਖਹਿਰਾ ਤੇ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਸਨ।

ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਸੰਭਾਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਰਾਜਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਥੀ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਉਣ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ

ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਤੇ ਗੁਰਸੇਵਕ ਮਾਨ

ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕਾਂਗਰਸ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ।

ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲਖਾਨੇ ਤੋਂ ਕੌਂਸਲ ਓ ਪੀ ਮੀਨਾ ਨੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਪਸੰਦ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਹੈਪੀ ਹੀਰ ਤੇ ਡਾ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਂਜ ਖੇਡ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਵਟਾਇਆ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਕੋਈ 4 ਵਜੇ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਅਖਾੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਸਥਾਨਕ ਗਾਇਕ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੀਤ 'ਸੋਹਣੇ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੀਏ...' ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮੇਲੇ ਦੀ 'ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ' ਉਦੋਂ ਚੜ੍ਹੀ ਜਦੋਂ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸੇਵਕ ਮਾਨ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਏ। ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਪੁਸ਼ਾਕਾਂ ਪਹਿਨੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਬ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਦਾ ਗੀਤ 'ਮਾਂਵਾਂ ਮਾਂਵਾਂ, ਮਾਂ ਜੰਨਤ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ' ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇੜੀ ਦਾ ਪੂਰ ਤ੍ਰਿੰਜਣ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਫੇਰ ਨਾ ਬੈਠਣ ਰਲ ਕੇ ਅਤੇ ਹੱਸਦਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਵੱਸਦੇ ਮਾਨਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਉਪਰੰਤ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਝੜੀ ਹੀ ਲਾ ਦਿਤੀ।

ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ 'ਤੇ 'ਬਾਬਲ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਅੰਬੀ ਦਾ ਬੂਟਾ' ਸੁਣਾ ਕੇ ਦਾਦ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਤਿੰਨ ਰੰਗ ਨਹੀਂ ਲਭਣੇ ਹੁਸਨ, ਜਵਾਨੀ, ਮਾਪੇ; ਦਿਲ ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਗੋਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਟੋਏ ਨਾਲ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਝੂਮਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। 'ਚਿੱਠੀਏ ਨੀ ਚਿੱਠੀਏ' ਗੀਤ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਮਿਲੀ, ਹਰਭਜਨ ਨੇ ਗਾ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਰਾਜੀ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਮ 'ਹਾਣੀ' ਦਾ ਬੋਲੀਆਂ ਤੇ ਟੱਪਿਆਂ ਵਾਲਾ ਗੀਤ 'ਮਾਏ ਨੀ ਮੈਂ ਲੌਂਗ ਗਵਾ ਆਈ ਆਂ' ਤੇ 'ਲਾਲੀ ਲਾਲ ਦੁੱਪਟਾ' ਨਾਲ ਸਤ ਰੰਗ ਪੂਰੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਕਰੀਬ ਦੋ ਘੰਟੇ ਚਲੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਲੁਤਫ ਲਿਆ। ਉਂਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੁੰਗਾਰਾ 'ਜੱਗ ਜੰਕਸ਼ਨ ਰੇਲਾਂ ਦਾ ਗੱਡੀ ਇਕ ਆਵੇ ਇਕ ਜਾਵੇ' ਅਤੇ 'ਚੰਨ ਕਿਥਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਆ ਈ ਰਾਤ ਵੇ' ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕੰਵਰ ਗਰੇਵਾਲ ਦੀ ਰੀਸੇ ਕੁਝ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ-ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਾਣ ਰੱਖਿਆ। ਕਈ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ।

ਮੇਲੀਆਂ ਲਈ ਗਰਮਾ-ਗਰਮ ਚਾਹ, ਪਕੌੜਿਆਂ ਅਤੇ ਜਲੇਬੀਆਂ ਦਾ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ। ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਦਾਲ-ਚੌਲ, ਮਟਰ-ਪਨੀਰ, ਨਾਨ ਅਤੇ ਕੁਕੜ ਹਾਜਰ ਸਨ।

ਕਲੱਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਤੜਾ, ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਇੰਚਾਰਜ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ (ਅਮਰ ਕਾਰਪੈਟਸ), ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ-ਹੈਪੀ ਹੀਰ, ਜਸਕਰਨ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਲਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੁਲਤ, ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ, ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦਿਆਲ, ਮਨਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੀਰ, ਲੱਕੀ ਸਹੋਤਾ ਅਤੇ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੇ ਤਾਲ-ਮੇਲ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਪਰ ਗੱਡੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਘੋਤੜਾ, ਵਿੱਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਇੰਚਾਰਜ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ, ਬੋਰਡ ਮੈਂਬਰਾਂ-ਹੈਪੀ ਹੀਰ ਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਤੇ ਮੇਲੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਪਾਂਸਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਹੋਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸਫਾ 17, 18, 19 ਉਤੇ

ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ...

ਮੌਸਮ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖਾਵਾਂ ਸੀ, ਨਾ ਬਹੁਤਾ ਠੰਡਾ ਨਾ ਗਰਮ। ਇਸ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਠੀਕ ਇਕ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸੇ ਹੀ ਥਾਂ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੇਲੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗਰਮੀ ਨੇ ਕੜਾਕੇ ਕੱਢੀ ਰਖੇ ਜਿਸ ਨੇ ਮੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਤੰਬੂਆਂ ਜਾਂ ਰੁਖਾਂ ਹੇਠ ਦੜੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰੀ ਰਖਿਆ। ਮੇਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾਰੂ-ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਰੂਹ ਰਾਜੀ ਨਾ ਕਰਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਜੱਗੋਂ ਬਾਹਰੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਦਿਨ ਬੇਹੱਦ ਗਰਮੀ ਨੇ ਮੇਲੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਬਹੁਤਾ ਦਾਅ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਇਸ ਮੇਲੇ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸੁਖਾਵੇਂ ਮੌਸਮ ਕਰਕੇ ਮੇਲੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਮੌਜ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਵਾ-ਪਿਆਜੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸ਼ੁਕੀਨਾਂ ਨੇ 'ਕਾਰ ਸੇਵਾ' ਦਾ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਲਿਆ।

ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪਹੁੰਚੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚੋਖੀ ਗਿਣਤੀ ਸੀ। ਮਾਹੌਲ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪਿਕਨਿਕ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਿੰ. ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਹ ਗੱਲ ਫਿਰ ਦੋਹਰਾਈ ਕਿ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਮੇਲਾ ਦੇਖਣ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮੇਲੀ ਜ਼ਬਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਨੇ ਵੀ ਕਿਹਾ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਏਨੀ ਘਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੈਟਰੀ ਮਾਰ ਕੇ ਲਭਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਸੇ ਇਹਦਾ ਕਰੈਡਟ ਮੈਂ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਬੀਬੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਜਿਆਦਾ ਹੀ ਫੈਨ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਕੂੜਾ ਨਾ ਖਿਲਾਰਨ, ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਹੋਰਨਾਂ ਮੇਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਥੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਾ-ਪੀ ਕੇ ਕੱਪ-ਪਲੇਟਾਂ ਕੂੜੇ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਸੁਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਚੁਫੇਰੇ ਖਿਲਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਲੋਕ ਸਫਾਈ ਵਲ ਕਦੋਂ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ? ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੂੰ ਕੂੜੇ ਵਾਲੇ ਢੋਲ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਰਖਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਕਿ ਭਾਈ ਸੁਟਦੇ ਕਿਥੇ? ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਗਾਰਬੇਜ ਕੇਨ ਦਿੱਸਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਕੁਝ ਸੱਜਣਾਂ-ਬੇਲੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਬਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਵਖਰਾ ਬੱਕਰਾ ਵੀ ਬਣਾ ਕੇ ਛਕਿਆ। ਗੈਸ ਵਾਲਾ ਚੁੱਲ੍ਹਾ, ਪਤੀਲਾ ਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਯਾਨਿ ਮੇਲੇ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਅਨੰਦ ਲੁਟਿਆ।

ਸਾਰੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਉਹੀ ਸਨ ਜੋ ਹਫਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ ਦੇ ਕਬੱਡੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਅਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਖੇਡੇ। ਬਸ ਸਿਰਫ ਟੀਮਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੀ ਬਦਲੇ ਗਏ ਸਨ।

ਭਾਵੇਂ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਲਗੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਬੈਨਰ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੀਂ ਖੰਡੇ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਗੁਣਗਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕਰ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਕੁਝ ਬੀਬੀਆਂ ਸਟੇਜ ਦੇ ਐਨ ਮੂਹਰੇ ਲੋਕ ਰੰਗ ਗੀਤਾਂ 'ਤੇ ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਅਖਾੜਿਆਂ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰੀਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਆਮ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਵੀ ਉਨੀ ਹੀ ਰਹੀ।

ਮਾਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਸਫਰ ਢਾਡੀ ਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਤਰਜਾਂ ਵਿਚ ਢਾਡੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਝਲਕ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਸ਼ਾਮ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਟਿਪਣੀ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਨ ਆਏ ਹਨ।

ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਬੀਬੀਆਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਮਹਿੰਦੀ ਲਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੋਖੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਡਿਜ਼ਾਈਨਾਂ ਦੇ ਵੇਲ-ਬੂਟੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਪਵਾ ਕੇ ਚਾਅ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ।

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਖੇਡ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲਾ: ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ

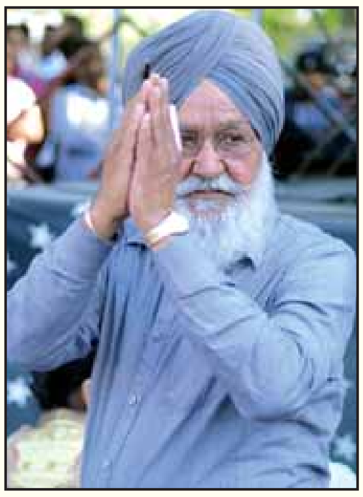

ਸਮੂਹ ਸਪਾਂਸਰਾਂ, ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧੰਨਵਾਦ

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ: ਪੀ ਸੀ ਐਸ, ਪੀ ਐਚ ਓ, ਪੀ ਏ ਓ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਮੈਰਿਕਨ ਯੂਥ ਕਲੱਬ ਆਫ ਇੰਡੀਆਨਾ, ਬਾਬਾ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ-ਸਾਊਥਬੈਂਡ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ-ਕਰਾਊਨ ਪੁਆਇੰਟ, ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ-ਮਿਲਵਾਕੀ, ਫਾਈਵ ਰਿਵਰ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ-ਇੰਡੀਅਨਐਪੋਲਿਸ, ਪੀ ਸੀ ਓ-ਮਿਲਵਾਕੀ, ਪੀ ਸੀ ਐਸ-ਫੋਰਟਵੇਨ, ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ-ਸਿਨਸਿਨੈਟੀ, ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ-ਕਲੀਵਲੈਂਡ, ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ-ਡਿਟਰਾਇਟ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਸੈਂਟਰ-ਮਿਸ਼ਵਾਕਾ, ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਕਲੱਬ, ਮਿਡਵੈਸਟ ਅਤੇ ਮਿਡਵੈਸਟ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਘਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ), ਕਾਂਗਰਸ।

ਪੰਜਾਬ ਸਪੋਰਟਸ ਐਂਡ ਕਲਚਰਲ ਕਲੱਬ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦਾ ਖੇਡ ਮੇਲਾ: ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ

Punjab Sports & Cultural Club, Ohio

Punjab Sports & Cultural Club Cincinnati

8ਵਾਂ ਸਾਲਾਨਾ ਖੇਡ ਮੇਲਾ

3 ਅਕਤੂਬਰ, 2015

GE Park: 12110 Princeton Pike, Cincinnati, OH 45246, Ph: (513) 346-2720

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, ਸਵੇਰੇ 10 ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 9 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਸਕਿਟਬਾਲ, ਸੌਕਰ, ਵਾਲੀਬਾਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਦੇ ਦਿਲਚਸਪ ਮੈਚ ਹੋਣਗੇ

$200 will be paid to teams coming from outside (more than 200 miles).

Raffle will be drawn for Smart TV, Laptop & Kitchen Utensils

Basketball

First Prize $1100

Sponsored by Gurjeet & Rani Benipal

2nd Prize $700

Sponsored by Soma Singh

Volleyball

First Prize $1500

By Courtyard Senior Volleyball Club

2nd Prize $1100

Sponsored by Baljeet Mangat

Soccer

First Prize $1100

Sponsored by Happy & Ruby Dayton

2nd Prize $700

Cricket

First Prize $300

For information on Volleyball
Balkar Singh (513-375-2022),
Mohan Grewal (513-808-1653)
Gurjant Sekhon (513-923-0735)

For information on Basketball
Lavi Gill (513-602-1291)
Harpreet Ghuman (513-310-4997)

For accommodation for outside teams
Jagpal Grewal (513-238-6991)

For information on Soccer
Happy Dayton (937-608 8386)

For More Information, Contact:
Jagroop Toor 513-225-7239
Raghbir Singh 513-476-2562
Satinder Ghuman 513-746-8387

punjabsportsclubcincinnatiohio@gmail.com
www.punjabsportsclubohio.com

ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ: ਗੋਲਾ ਸੁੱਟਣਾ, ਰੱਸਾਕਸ਼ੀ, ਮਿਊਜ਼ੀਕਲ ਚੇਅਰ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਅਥਲੈਟਿਕ ਖੇਡਾਂ (ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੇਸਾਂ, ਭੁਕਾਨਾ ਦੌੜ, ਚਮਚਾ ਦੌੜ ਆਦਿ)

Moonwalk For Kids

ਹਰ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ

ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਤੂਰ ਪ੍ਰਧਾਨ | ਰੈਂਡੀ ਅਤੇ ਪਾਲ ਤੱਖਰ | ਗਿੱਲ ਬ੍ਰਦਰਜ਼

ਗੋਲਡ ਸਪਾਂਸਰ

ਮੁਖਤਿਆਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ | ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ | ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ | ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ | ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ | ਹੈਪੀ ਡੇਅਟਨ | ਰੁੱਬੀ ਧਾਰੀਵਾਲ

ਗਰਮਾ-ਗਰਮ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਪਕੌੜੇ ਅਤੇ ਬਾਰ ਬੀ-ਕਿਊ

ਸਾਡੇ ਸਪਾਂਸਰ

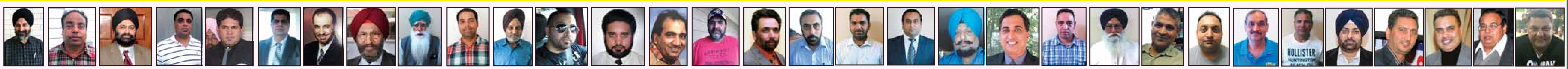

ਹਰਮੀਤ ਘੁੰਮਣ | ਨਿੰਮਾ ਗਰੇਵਾਲ | ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ | ਜੱਸ ਅੰਬਰ ਇੰਡੀਆ | ਪਹਿਲਵਾਨ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਰੁਸਤਮ-ਏ-ਹਿੰਦ | ਮਨਮੋਹਨ ਗਰੇਵਾਲ | ਬਲਜਿੰਦਰ ਮਾਵੀ | ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿੰਬੀ | ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਬੁੱਟਰ | ਗੌਰਵ ਭਟਾਰਾ | ਹਕੀਕਤ ਸਿੰਘ | ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ | ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ | ਸੋਮਾ ਸਿੰਘ | ਮੇਜਰ ਸਿੰਘ | ਪਰਮਿੰਦਰ ਬਾਸੀ | ਰਛਪਾਲ ਸਹੋਤਾ | ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ | ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸੱਜਣ | ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੱਧੂ | ਸੰਜੀਵ ਕੌਸ਼ਲ | ਤਾਰੀ ਸਰਹਿੰਦ | ਤਰਲੋਚਨ ਨਾਗਰਾ | ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ | ਯੁੱਧਵੀਰ ਢਿੱਲੋਂ | ਬ੍ਰਿਜ ਮੋਹਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ | ਕੁਲਜੀਤ ਗਿੱਲ | ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ | ਰਿੰਪੀ ਖੱਟੜਾ | ਧਰਮਿੰਦਰ ਖੱਟੜਾ | ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ | ਸਾਬੀ ਜਸਵਾਲ

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ | ਬਖਸ਼ੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਭਾਰਜ | ਬਲਜੀਤ ਗਿੱਲ | ਗੁਰਲਾਲ ਸਿੰਘ | ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ | ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ | ਹਰਜਿੰਦਰ ਗਿੱਲ | ਜਗਦੀਸ਼ ਬੈਂਸ | ਮਨਜੀਤ ਗਿੱਲ | ਰਾਣਾ ਸਿੱਧੂ | ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ | ਪਰਮਜੀਤ ਬੁੱਟਰ | ਸੋਨੂੰ ਮਾਵੀ | ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸੰਧੂ | ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ | ਰਾਜਬੀਰ ਬੋਪਾਰਾਏ | ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਲੱਖਣ | ਨਰਿੰਦਰ ਸਰਾਂ | ਕੁਲਦੀਪ ਲੰਗ | ਹਰਜੀਤ ਸੰਧੂ | ਸਤਵੰਤ ਨਿੱਜਰ | ਰਾਜਬਰਿੰਦਰ ਸੰਧੂ | ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗਰੇਵਾਲ | ਬਲਦੇਵ ਗਰੇਵਾਲ | ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ | ਬੌਬੀ ਸਿੱਧੂ | ਜਸਵੰਤ ਗਰੇਵਾਲ | ਜਤਿੰਦਰ ਸੰਧੂ | ਟੋਨੀ ਸੰਘੇੜਾ | ਪੀਟ ਦਿਓਲ | ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ | ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ

Sponsors: Harbans Gill, Sukhchain Gill, Pinder Buttar, Gurinder Dhillon, Rajinder Kumar, Baljit Mangat, Sonu Mavi, Nagra Brothers, Gurlal Singh, Baljinder Mavi, Rachpal Sahota, Satinder Ghuman, Swaran Sidhu, Sanjeev Kaushal, Dr. Cheema, Hakikat Singh Panag, Balwant Singh (New York Life) from NY, Ranjit Singh Atwal, Tajinder Bhanghu, Kuljit Gill, Dr. Ranakhushdeep Singh, Harjit Sandhu, Jagtar Singh (Dayton), Kamaljit Singh (Dayton), Gaganpreet Singh (Dayton), Vikramjit Singh (Dayton), SohanSingh Bilkhu, Gurwinder Ghuman, Mandeep Singh, Bunty, PalwinderJaswal, Krishna Carry Out, Bombay Grocers, Patel Brothers, Shiddh International, Wildwood Inn., Uday Singh, Amarjit Singh, Inderjit Singh Dhillon, Tony, Harjit Sandhu, Dalwinder Dhillon, Sohan Singh, Jagroop Tiwana, Harwinder Tanque, Amar Sher Deol, Amrik Singh, Amarjit Singh, Navgagan Grewal, Aurdeep Sahota, Bhupinder Singh, Dilpreet Singh, Rahul Transport, Vickey Buttar, Narinder Bhatti, Chamkor Gill, Santokh Bhatti, Vicky Singh, Nardeep Mavi, Harpreet Singh, Kiranpal Sangha, Harjinder S. Chauhan, Kuljit Tuli, Mahinder Kang, Taj Mahal Rest., Kaile & Bhandal Ltd., Arjun Singh, Gurwinder Singh, Taste of India, Mr. Sharma, Kamaller (Kamallee), Deep India, Shaan Indian Cuisine, Sukhraj LLC, Sue (Thai Taste), Anand Singh Bains, Harnoop Singh, Harpreet Singh (Prince), Suman Das, Gurtej Singh, Gurdial Sandhu, Gurpreet Sandhar, Niva Grocers, Raja India, Bobby Sidhu, Rajwinder Sandhu, Harjinder Gill, Paramjeet Bedi, Parshotam Deol, Brar (Dayton), Raman Kentucky, Harry Boparai, Brij Mohan Restaurant, Curry's Restaurant, New Krishna Restaurant, Delhi Palace, Container Port.

Associate Clubs and Organizations: Punjab Sports Club-Midwest, PCS Chicago, Punjab Sports Club-Chicago, Rangla Punjab-Indiana, Meeri Peeri Sports Club-Greenwood (IN), PCO Milwaukee, Punjab Sports Club-Detroit, PHO Chicago, Sports and Cultural Federation-Ontario.

Club Members: Satinder Ghuman, Devinder Happy, Jagpal Nagra, Harpal Gill, Aman Preet Singh, Balkar Batth, Palwinder Singh Wariach, Sukhi Kharod, Raghbir Singh, Narain Thind, Swarn Sidhu and Kuldeep Singh

Board Members: Gurjant Sekhon, Gurinder Dhilon, Harbans Gill, Sukhchain Gill, Harmeet Ghuman, Jagpal Grewal

ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਮਨਾਇਆ ਗਰੈਂਡ ਪੇਰੈਂਟਸ ਡੇਅ

ਪੈਲਾਟਾਈਨ, ਇਲੀਨਾਏ (ਬਿਊਰੋ): ਸਿਆਣੇ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਲ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਸਿੱਖਦੇ ਨੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਾਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਜਿਥੇ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣਾ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਯਾਨਿ ਗਰੈਂਡ ਪੇਰੈਂਟਸ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਟੁੱਟੀ-ਫੁੱਟੀ ਹੀ ਬੋਲਣ। ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਇਸੇ ਰੋਲ ਨੂੰ ਮਾਣ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸਿੱਖ ਆਊਟਰੀਚ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਲੰਘੀ 13 ਸਤੰਬਰ ਦਾ ਦਿਨ ਇਕ ਪਿਕਨਿਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਰੈਂਡ ਪੇਰੈਂਟਸ ਡੇਅ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਣ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖ ਆਊਟਰੀਚ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਇਸ ਉਦਮ ਦੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਲੋਂ ਭਰਵੀਂ ਸਰਾਹਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਇਥੇ ਡੰਡੀ ਰੋਡ 'ਤੇ ਪੈਂਦੇ ਫਾਰੈਸਟ ਪ੍ਰੀਜ਼ਰਵ ਵਿਚ ਮਨਾਈ ਗਈ ਇਸ ਪਿਕਨਿਕ ਵਿਚ ਡੇਢ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ, ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਾਲੰਟੀਅਰ ਘਰੋਂ ਖਾਣਾ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਆਏ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰੋਲ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਰ ਬੀ ਕਿਊ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਚਿਕਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ।

ਇਸ ਦਿਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਉਂਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੀੜੀਆਂ ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਣ। ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਫ੍ਰਿਸਬੀ, ਬੀਨਬੈਗ, ਬਾਲ ਟੌਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਆਪਣੇ ਦੋਹਤਰਿਆਂ-ਪੋਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਡਦਿਆਂ ਵੇਖ ਬਾਗੋ ਬਾਗ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਂਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਗਾ ਤੇ ਮਿਊਜ਼ੀਕਲ ਚੇਅਰ ਰੇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਦੇ ਬੋਲ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸ਼ਾਇਰੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਦਿਲਚਸਪ ਰੁਝੇਵਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਵੀ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ, ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲੈ ਕੇ ਕਾਪੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚ ਲਾਈਆਂ।

ਨਵਰੀਤ ਬਸਾਤੀ ਹੈਨੇਗਨ ਅਤੇ ਮਨੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੁਝ ਗੀਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਦੋਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੋਹ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਕਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਂ ਦੇ ਇਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਭਾਵ ਸਨ ਕਿ ਦਾਦੇ-ਦਾਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਨੇ-ਨਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਾਡੇ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੱਸਣਾ ਸਿੱਖਿਆ, ਬਾਤਾਂ ਸੁਣੀਆਂ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਸਿੱਖੀ, ਆਪਣਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਿੱਖਿਆ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਡੇਰਿਓ, ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰੀਆ, ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ।

ਸਿੱਖ ਆਊਟਰੀਚ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਇਸ ਮੌਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਡੀਕਲ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕੇਅਰ ਸੇਵਾਵਾਂ/ਸਹੂਲਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂੰਦਾ ਵਲੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਡੈਲਸ, ਟੈਕਸਸ (ਬਿਊਰੋ): ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਭਾਈ ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਧੂੰਦਾ ਨੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ

ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਯੂਲਿਸ; ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ ਗਾਰਲੈਂਡ; ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਫੋਰਟ ਵਰਥ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਰਿਚਰਡਸਨ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਈ ਧੂੰਦਾ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ।

ਭਾਈ ਧੂੰਦਾ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਢਾਲਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਿਪਰਵਾਦ, ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਡੇਰਾਬਾਦ, ਬਾਬਾਵਾਦ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਥੋਪਣ ਲਈ ਸ਼ਾਜਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਸ਼ਖਸ ਕਾਬਜ਼ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਕਰਕੇ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ ਧੂੰਦਾ ਦਾ ਸਿਰੋਪਾਓ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ।

ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਵੀਜ਼ਾ ਫੀਸਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਲੈਕਟਰੋਨਿਕ ਟੂਰਿਸਟ ਵੀਜ਼ਾ (ਈ.ਟੀ.ਵੀ.) ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀਜ਼ਾ ਫੀਸਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਈ.ਟੀ.ਵੀ. ਫੀਸ 60 ਡਾਲਰ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸਹੂਲਤ 113 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਕਈ ਦੇਸ਼ ਇਸ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਘੱਟ ਫੀਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅੰਤਰ ਧਰਮ ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਿਮਰਨ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਮੈਟਰੋਪਾਲਿਟਨ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਇਕੱਤਰਤਾ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸਾਲ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਲੰਘੀ 20 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਸੇਂਟ ਐਂਡਰਿਊ ਆਰਥੋਡੌਕਸ ਚਰਚ ਵਿਚ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਭਾਈ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਹੰਸਰਾ (ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ) ਤੇ ਸਿੱਖ ਬੱਚੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜਥੇ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਹਾਰਮੋਨੀਅਮ ਅਤੇ ਤਬਲੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕੀਤਾ। ਹਾਜਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਿੱਖ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਜਥੇ ਨੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਮੈਟਰੋਪਾਲਿਟਨ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਖ ਧਰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਕੋਈ 200 ਲੋਕ ਹਾਜਰ ਸਨ।

Khehra Productions

ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਇੰਡੀਆਨਾ, ਇਲੀਨਾਏ, ਓਹਾਇਓ, ਆਇਓਆ, ਕੈਨਸਸ ਅਤੇ ਕਨਟੱਕੀ ਵਿਚ

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ

Professional HD Video & Digital Photo Production
Multiple Camera Shooting/Digital Still Photography
(With Flush Mount Album)

Call For Enquiry
Sonu Khehra
734-394-9998
Bob Khehra
734-925-0177

E-mail: sonu@khehraproductions.com
www.khehraproductions.com

Singh Tax & Accounting Services LLC.

Individual & Business Taxes, Accounting, Payroll & Financial Consulting Services.

ਆਈ ਆਰ ਐਸ ਨਾਲ ਟੈਕਸ ਸਬੰਧੀ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸਾਂ, ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ-ਵੇਚ ਲਈ ਪਾਵਰ ਆਫ ਅਟਾਰਨੀ, ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਕਾਂਟਰੈਕਟ, ਐਸਟੇਟ ਪਲੈਨਿੰਗ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟਾਂ, ਨਵੇਂ ਬਿਜਨਸ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ, ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਪੱਤਰਾਂ, ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਤੇ ਸਿਟੀਜ਼ਨਸ਼ਿਪ ਅਰਜੀਆਂ ਭਰਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਟਰਾਂਸਲੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

Ph:248-982-2036
Fax:616-855-5575

Mohan Singh M.COM, MBA (Finance), ACA
Master in Taxation.
IRS Enrolled agent,
Notary Public

Office Locations
38969 Cheshire Dr., Northville, MI 48167
38565 Joy Rd., Westland, MI 48185

Email : jhand_mohan@yahoo.com; or info@SinghTaxServices.com
For More Detail check our web site at :www.SinghTaxServices.com

ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਅਮਨ ਹਫਤੇ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਅਟਨ ਵਿਖੇ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ

ਡੇਅਟਨ, ਓਹਾਇਓ: ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਮਨ ਹਫਤੇ ਮੌਕੇ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਡੇਅਟਨ ਵਿਖੇ ਇਕ ਓਪਨ ਹਾਊਸ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਬਾਰੇ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਕ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਫਿਲਮ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ। ਓਪਨ ਹਾਊਸ ਸਥਾਨਕ ਗਿਰਜ਼ਾਘਰਾਂ (ਚਰਚਾਂ), ਧਾਰਮਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਹਾਜਰ ਹੋਏ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਭਾਈ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਮਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ।

ਰਿਵਰਸਾਈਡ ਦੇ ਮੇਅਰ ਬਿਲ ਫਲਾਉਟੀ ਵੀ ਇਸ ਅਰਦਾਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਡਾਕੂਮੈਂਟਰੀ ਫਿਲਮ 'ਜਪਿਓ ਜਿਨ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਗੁਰੂ' ਜੋ ਗੁਰੂਘਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵੇਖੀ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟਰ (ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ) ਸ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ 'ਕੌਣ ਕਰੇ ਇਨਸਾਫ' ਆਉਂਦੀ 25 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ. ਹਰਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਡੇਅਟਨ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿੰਬੀ ਨੇ ਲੰਡਨ ਵਿਚ 20 ਸਤੰਬਰ 2015 ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਟਰੇਨਰ ਸ. ਹਰਮੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਉਹ 4 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ 99ਵੀਂ ਮੈਰਾਥਨ ਲਾਉਣਗੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਦੋ ਹਫਤੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪਣੀ 100ਵੀਂ ਮੈਰਾਥਨ ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨਗੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ 100 ਮੈਰਾਥਨ ਕਲੱਬ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨਗੇ। ਇਸ ਕਲੱਬ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੌੜਾਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 100 ਮੈਰਾਥਨ ਦੌੜਾਂ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰ ਲਈਆਂ ਹੋਣ।

ਇੰਟਰਫੇਥ ਅਰਦਾਸ

ਡਾ. ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ ਸਹਿੰਬੀ ਲੰਘੀ 18 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਧਰਮ ਬਰੇਕਫਾਸਟ ਮੌਕੇ ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮੁਖ ਬੁਲਾਰੇ ਡੇਅਟਨ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਮੁਖੀ ਰਿਚਰਡ ਐਕਟਨ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਅਮਨ ਪਸੰਦ ਭਾਈਚਾਰੇ: ਨਾਗਰਿਕ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਮਿਲਵਰਤਣ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਔਰਤਾਂ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ।

ਮੇਜਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

ਡਾ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਹਿੰਬੀ ਨੇ 20 ਸਤੰਬਰ 2015 ਨੂੰ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਮੇਜਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਜੋ ਉਥੇ ਪਿਛਲੇ 30 ਸਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਜਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 2005 ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮੇਜਰ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਏ ਅਤੇ 21 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤਕ ਦੀਆਂ ਦੌੜਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ।

Sponsored Page

ਵਲੈਤ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾਅਵਾ

ਜਲੰਧਰ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਸੰਜੀਵ ਸਹੋਤਾ ਦਾ ਨਾਵਲ ਮੈਨ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਵਾਲੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ

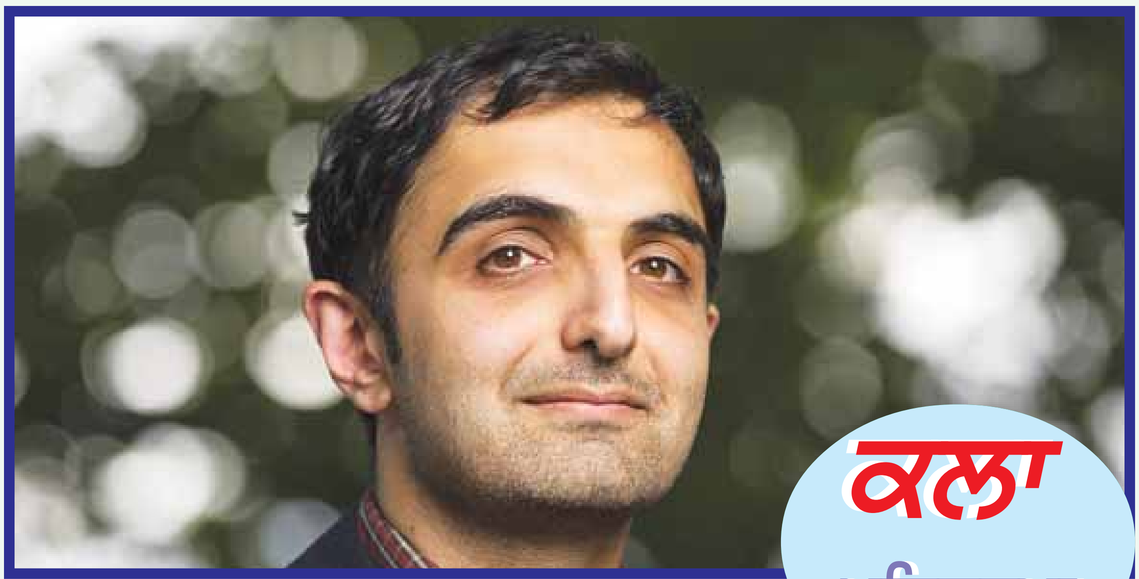

ਕਲਾ ਪਰਿਕਰਮਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੇਖਕ ਸੰਜੀਵ ਸਹੋਤਾ ਦਾ ਨਾ ਵੱਕਾਰੀ ਮੈਨਜ਼ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 34 ਸਾਲਾ ਸੰਜੀਵ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਵਲ 'ਦਿ ਯੀਅਰ ਆਫ ਦਿ ਰਨਅਵੇਜ਼' ਇਸ ਇਨਾਮ ਲਈ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਹਰ ਹੀਲੇ ਪੱਕੇ ਹੋਣ ਲਈ ਸੌ ਹੂਲੇ ਫੱਕ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੁੱਜੇ ਤਿੰਨ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ੈਫੀਲਡ ਵਿਚ ਵਸੇ ਸੰਜੀਵ ਦਾ ਜਨਮ 1981 ਵਿਚ ਡਰਬੀਸ਼ਾਇਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਤੋਂ 1966 ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੁੱਜੇ ਸਨ। ਲੰਡਨ ਦੇ ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਮੈਥੇਮੈਟਿਕਸ 'ਚ ਡਿਗਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਜੀਵ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਨਾਵਲ ਸਲਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ ਦਾ 'ਮਿਡਨਾਈਟਸ ਚਿਲਡਰਨ' ਸੀ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਨੇ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਅੱਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਕਹਾਣੀ ਬਿਆਨ ਕਰ ਸਕਣ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਾਵਸਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸਿੱਕ ਜਾਗ ਪਈ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਹੀ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ ਦਾ 'ਗੌਡ ਆਫ ਸਮਾਲ ਥਿੰਗਜ਼', ਵਿਕਰਮ ਸੇਠ ਦਾ 'ਏ ਸੂਟੇਬਲ ਬੁਆਏ', ਬਰਤਾਨਵੀ ਨਾਵਲਕਾਰ ਕਾਜ਼ੂਓ ਇਸ਼ੀਗੁਰੋ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਰਿਮੇਨਜ਼ ਆਫ ਦਿ ਡੇਅ' ਪੜ੍ਹੇ। ਉਹਦੀ ਤ੍ਰੇਹ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੰਘ ਗਏ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਖੱਪਾ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪੂਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। 24 ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਲਸਤਾਏ ਦਾ ਮਹਾਂ ਨਾਵਲ 'ਅੱਨਾ ਕਾਰਨਿਨਾ' ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਰੂਸੀ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਤਾਲਸਤਾਏ, ਦੋਸਤੋਵਸਕੀ, ਗੋਗੋਲ, ਤੁਰਗਨੇਵ, ਚੈਖੋਵ ਤੇ ਪੁਸ਼ਕਿਨ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਤਮਸਾਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਜੀਵ ਬੇਸ਼ੱਕ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੁੱਜੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਸੂਖਮਤਾ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ 'ਦਿ ਯੀਅਰ ਆਫ ਰਨਅਵੇਜ਼' ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਵੀਂ ਪੱਧਰੀ ਬਿਹਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇੰਗਲੈਂਡ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਭਾਰਤੀਆਂ (ਪੰਜਾਬੀਆਂ) ਵਿਚ ਜਾਤਪਾਤ ਜਿਹੇ ਕਰੂਰ ਵਰਤਾਰਾ ਪੂਰੇ ਠੁੱਕ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਸਿਰਜਣਸ਼ੀਲ ਮਨੁੱਖ ਹਰ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਤੱਕਦਾ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ 2005 ਵਿਚ ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਚ ਹੋਏ ਖੁਦਕੁਸ਼ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਚ 52 ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਸੰਜੀਵ ਦੇ ਜ਼ਿਹਨ 'ਚ ਖੌਰੂ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। 2011 ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ 'ਅਵਰਜ਼ ਆਰ ਦਿ ਸਟ੍ਰੀਟਸ' ਛਪਿਆ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਮੂਲ ਦਾ ਬਰਤਾਨਵੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ ਬੰਬਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਵਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਜੱਗ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹ 'ਗ੍ਰਾਂਟਾ' ਦੇ 'ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਨੌਜਵਾਨ ਲੇਖਕਾਂ' ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਇਨਾਮ ਲਈ ਨਾਵਲ ਛਾਂਟਣ ਵਾਲੇ ਪੈਨਲ ਵਿਚ ਸਲਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ 'ਜਾਨਦਾਰ, ਤਾਜ਼ਗੀ ਭਰਪੂਰ ਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ' ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਲੰਕਣ ਵੇਲੇ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਜੱਜ ਤੋਂ ਲਕੋ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

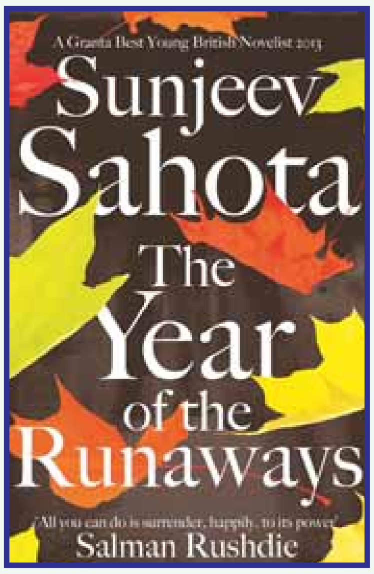

ਬੁੱਕਰਜ਼ ਨੇ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਲਈ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀਅਤ ਦਾ ਘੇਰਾ ਹੁਣ ਵਸੀਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਇਨਾਮ ਕੇਵਲ ਬਰਤਾਨੀਆ, ਰਾਸ਼ਟਰਮੰਡਲ ਮੁਲਕਾਂ, ਆਇਰਲੈਂਡ ਤੇ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਮੂਲ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਐਤਕੀਂ ਦੀ ਬੁੱਕਰਜ਼ ਇਨਾਮ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਬਰਤਾਨਵੀ ਲੇਖਕ ਟੌਮ ਮੈਕਾਰਥੀ (ਸੈਟਿਨ ਆਈਲੈਂਡ), ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਐਨੀ ਟੇਲਰ (ਏ ਸਪੂਲ ਆਫ ਬਲੂ ਥ੍ਰੈਡ), ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਮਰੀਕੀ ਲੇਖਕ ਹਾਨਿਆ ਯਾਨਾਗੀਹਾਰਾ (ਏ ਲਿਟਲ ਲਾਈਫ), ਜਮਾਇਕਾ ਦੇ ਲੇਖਕ ਮਾਰਲੋਨ ਜੇਮਜ਼ (ਏ ਬਰੀਫ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਸੈਵਨ ਕਿਲਿੰਗਜ਼) ਤੇ ਨਾਇਜੀਰੀਅਨ ਲੇਖਕ ਚਿਗੋਜ਼ੀ ਓਬਿਓਮਾ (ਦਿ ਫਿਸ਼ਰਮੈੱਨ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

-ਦਵੀ ਦਵਿੰਦਰ ਕੌਰ
ਫੋਨ: +91-98760-82982

The Man Booker Prize

ਦਿ ਮੈਨ ਬੁੱਕਰ ਇਨਾਮ ਦਾ ਲੋਗੋ।

ਪੰਜਾਬੀ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਜਲੌਅ

ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਛੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁੱਕਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ: ਵੀ.ਐਸ. ਨਾਇਪਾਲ, ਇਨ ਏ ਫਰੀ ਸਟੇਟ (1971); ਰੂੱਥ ਪਵਾਰ ਝਾਬਵਾਲਾ, ਹੀਟ ਐਂਡ ਡਸਟ (1975); ਸਲਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ, ਮਿਡਨਾਈਟ'ਸ ਚਿਲਡਰਨ (1981); ਅਰੁੰਧਤੀ ਰਾਏ, ਦਿ ਗੌਡ ਆਫ ਸਮਾਲ ਥਿੰਗਜ਼ (1997); ਕਿਰਨ ਦੇਸਾਈ, ਦਿ ਇਨਹੈਰੀਟੈਂਸ ਆਫ ਲੌਸ (1997) ਅਤੇ ਅਰਵਿੰਦ ਅਡੀਗਾ, ਦਿ ਵਾਈਟ ਟਾਈਗਰ (2008)। ਜੇ ਸੰਜੀਵ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਕਤਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਖ਼ੂਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਡਾਇਸਪੋਰਾ ਦਾ ਰੰਗ

50,000 ਪੌਂਡ ਵਾਲੇ ਇਸ ਇਨਾਮ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ 13 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਮੂਲ ਦੇ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਮਾਣ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਾਵਲ ਵਿਚ ਫਰਜ਼ੀ ਵਿਆਹ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਮਿਆਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੈ। ਸੰਜੀਵ ਸਹੋਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਵਲ 'ਅਵਰਜ਼ ਆਰ ਦਿ ਸਟ੍ਰੀਟਸ' ਨੂੰ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। 'ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ' ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 3 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-188

ਕਿੰਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਬੁਖਾਰ ਏਸ ਦਾ, ਭੁੱਲ ਗਈ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ।
ਗੁੱਲੀ-ਡੰਡੇ ਵਰਗੀ ਖੇਡ ਸੀ, ਮੱਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ।
ਇਹ ਭੋਲੇ ਵੀ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਪਏ, ਨਕਲੀ ਬੈਟ ਤੇ ਬੱਲਾ,
ਟਿੰਕੂ ਮਾਰਦਾ ਚੌਕੇ-ਛੱਕੇ, ਗੇਂਦ ਬੋਚਦਾ ਭੱਲਾ।

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-186

ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਕੋਈ ਚੋਗਾ ਪਾਉਂਦੇ
ਮਾਰ ਉਡਾਰੀਆਂ ਗੋਲੇ ਆਉਂਦੇ।
ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਡਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ
ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਉਂਦੇ।
ਡਰਦੇ ਡਰਦੇ ਠੁੰਗ ਚਲਾਉਂਦੇ
ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਇਹ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੇਰ
ਪਿੰਡ: ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਫੋਨ: 9198783-37222

ਭਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਬੂਤਰ ਹੀ
ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦੀ ਸਾਂਝ ਪਵਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਪੱਤਰ ਤੇ ਚਿੱਠੀਆਂ
ਥਾਂਓਂ ਥਾਂਈਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਆਵੇ ਜਦੋਂ ਕਬੂਤਰ ਵਿਹੜੇ
ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਤਲੀਆਂ 'ਤੇ ਚੋਗ ਚੁਗਾਉਂਦੇ ਸੀ।
ਵ੍ਹੱਟਸ ਐਪ ਨੇ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਕੰਮ
ਪਾ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰਾ।
ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਚਾਰਿਆਂ ਦਾ
ਰੋਸ਼ਨਦਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਡੇਰਾ।

-ਰਾਮ ਕੁਮਾਰ ਐਸ਼ ਜਾਜਾ
ਫੋਨ: 408-859-6555

ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ ਵਾਸਤਾ ਜੋ
ਸੱਜਣ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ,
ਬਣ 'ਕਾਸਦ' ਦੁੱਖੜੇ
ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਸੀ ਕਬੂਤਰਾ।
ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਨੇਹੜੇ ਜਦੋਂ
ਮਾਹੀ ਘਰੇ ਆਵੇ,
ਤਲੀਆਂ 'ਤੇ ਚੋਗ
ਚੁਗਾਉਂਦੀ ਸੀ ਕਬੂਤਰਾ।
ਉਚੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ
ਵਿਚ ਅਸਮਾਨਾਂ ਲਾਈਂ,
ਸ਼ੌਕੀਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ
ਪਾਲਿਆ ਕਬੂਤਰਾ।
ਪੈਸੇ ਚਾਰ ਵੱਟ ਹੁੰਦੇ
ਵਿਚ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤਾਈਂ,
ਕੁੱਕੜਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਫਾਰਮਾਂ 'ਚ
ਫਾਹ ਲਿਆ ਕਬੂਤਰਾ।

-ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨੂਰਪੁਰੀ
ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।
ਫੋਨ: 408-912-3438

ਸ਼ੌਕ ਸੀ ਕਬੂਤਰ ਉਡਣੇ ਦਾ
ਲਾਉਂਦੇ ਚੀਨੇ ਅੰਬਰੀਂ ਉਡਾਰੀਆਂ।
ਕਦੇ ਉਡੀਕ ਸੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ
ਲੈ ਚਿੱਠੀਆ ਸੱਜਣਾ ਕੋਲ ਆਵਦੇ।
ਫਿਰ ਲੱਗੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਡਾਕੀਏ
ਰਹਿ ਗਏ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣ ਕੇ।
ਤਕਾਨੋਲਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤਰੱਕੀ
ਈ-ਮੇਲ ਪਲ 'ਚ ਆਉਣ ਖੜਕੇ।

-ਸਤਵਿੰਦਰ ਥਾਂਦੀ ਦੌਲਤਪੁਰੀ
ਇਡਿਆਨਾ।

RAJVIR ENTERTAINMENT, BHINDA WARAICH & DJ SONI PRESENTS
A complete Family ENTERTAINMENT Show
BINNU DHILLON'S
New Script
New Comedy
NRI
ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ
INDIA
BINNU DHILLON
B.N SHARMA • KARAMJIT ANMOL • RAVINDER MAND • JAGGI DHURI
• NISHA BANO • RIYA SINGH • RAGHVEER BOLI • GAGAN GILL
FRIDAY, OCTOBER 9, 2015
@ 7:00 PM
MADAME WALKER THEATRE CENTER
617 Indiana Ave, Indianapolis, IN 46202
INDIANA
TICKET PRICE $40, $60, $100, VIP
TICKET ARE AVAILABLE AT ALL INDIAN GROCERY STORES· BUY TICKETS ONLINE : WWW.
DAVINDER SINGH 606-481-8558 * JIMMY BRAR 317-538-5385
SUKHDEV S. SAMRA 317-250-3545 * RANA SIDHU 317-755-7501
SATURDAY, OCTOBER 10, 2015
@ 7:00 PM
MASON MIDDLE SCHOOL
6370 MASON MONTGOMERY ROAD MASON OH 45050
CINCINNATI (OHIO)
TICKET PRICE $35, $55, $75, VIP
TICKET ARE AVAILABLE AT ALL INDIAN GROCERY STORES· BUY TICKETS ONLINE : WWW.
DJ SONI 513-600-4447
BHINDA WARAICH 513-284-6978
Saturday, October 17, 2015 New Jersy for More Information Call
Ritu Narwal: 732-673-4722, Naresh Komal: 203-687-3432, Ranjit S. Brar: 609-481-9149, Satjit Benipal: 609-540-2505

ਫਿਲਮ 'ਐਮਐਸਜੀ-2' ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅੜੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ: ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਐਮਐਸਜੀ-2' ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਭਖਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਥੇ ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਵਾਉਣ 'ਤੇ ਅੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਥੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਡੇਰਾ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸਫਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਈ ਗਈ ਜਦਕਿ ਡੇਰਾ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਵਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਉਤੇ ਹੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਅਣਐਲਾਨੀ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਡੇਰੇ ਦੀ ਸੂਬਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਧਰਮਪਾਲ ਸਿੰਗਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ

ਸਰਕਾਰ ਦੋਗਲੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਨਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਉਤੇ ਚੁੱਪੀ ਧਾਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਸਿਨਮਾਘਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੇਸ ਪੁੱਜਦੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਸਾਜਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਕੌਮੀ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਜਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਡੇ ਗਿਣਤੀ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਰੋਸ ਧਰਨਾ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਰੇਲ ਆਵਾਜਾਈ ਠੱਪ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਡੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ 'ਐਮਐਸਜੀ-2' ਫਿਲਮ ਦੀ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਉਤੇ ਧਰਨਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖਰਾਬ ਕਰੇਗੀ ਫਿਲਮ: ਜਥੇਦਾਰ

ਪਟਿਆਲਾ: ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ੰਕਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮ 'ਐਮਐਸਜੀ-2' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਵਾਦਿਤ ਫਿਲਮ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਆਇਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸਲ ਕਹਾਣੀ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਫਿਲਮ 'ਸੁੱਖਾ ਜਿੰਦਾ', ਜਿਸਨੂੰ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਵੀ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਆਧਾਰਿਤ ਫਿਲਮ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਾਦਿਤ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਹੌਲ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

ਡੇਰੇ ਦੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ

ਬਠਿੰਡਾ: ਬਠਿੰਡਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਕੋਲ ਰੇਲ ਮਾਰਗ ਜਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 2000 ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੀ 45 ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਡੇਰਾ ਸਿਰਸਾ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੈਰੋਕਾਰ 19 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਰੇਲ ਮਾਰਗਾਂ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਦੀ ਫ਼ਿਲਮ ਐਮ.ਐਸ.ਜੀ.-2 ਨੂੰ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਡੇਰਾ ਆਗੂ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫ਼ਿਲਮ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਫ਼ਿਲਮ ਨਾ ਚਲਾਈ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਪੱਧਰ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਲੀਕਣਗੇ।

ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਉਲਝੇ ਯੂਰਪੀ ਦੇਸ਼

ਵੀਏਨਾ: ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੁਲਕ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਏ ਹਨ। ਕਰੋਏਸ਼ੀਆ, ਹੰਗਰੀ ਤੇ ਸਲੋਵੇਨੀਆ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਨੇ ਯੋਜਨਾ ਉਲੀਕੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਸੀਰੀਆਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਰੁਕਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਸੀਰੀਆਈ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਅੱਗੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਧਰ ਆਸਟਰੀਆ ਵਿਚ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੰਕਟ ਗਹਿਰਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੰਗਰੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੋ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਆਉਣ ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੰਗਰੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੰਗਰੀ ਦੇ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸੀਮਾ ਉੱਤੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੇ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੰਗਰੀ ਨੇ ਸੀਮਾ ਉੱਤੇ ਤਾਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਹੰਗਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ

ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹੰਗਰੀ ਦੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਅਲੋਚਨਾ ਹੋਣੀ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਸਰਬੀਆ ਨੇ ਹੰਗਰੀ ਦੇ ਇਸ ਕਦਮ ਦੀ ਅਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਯੂਰਪੀਅਨ ਸੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੰਜ ਲੱਖ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਆਏ ਹਨ। 2014 ਵਿਚ ਇਹ ਅੰਕੜਾ 2.8 ਲੱਖ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰਬੀਆ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਹਿਤ ਉਹ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਪਰ ਸਰਬੀਆ ਨੇ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਰਬੀਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰੁਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਕੈਨੇਡਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਹੋਰ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਟੀਫ਼ਨ ਹਾਰਪਰ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਸੀਰੀਆ ਦੇ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੋਰ ਵੀਜ਼ੇ ਜਾਰੀ ਕਰੇਗੀ। ਚੋਣ ਵਰ੍ਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਉਤੇ ਆਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸਤੰਬਰ ਤੱਕ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਸੀਰੀਆਈ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਨਾਹ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰਜ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਛੇਤੀ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ।

ਨਿਤੀਸ਼ ਤੇ ਮੋਦੀ ਨੂੰ ਟੱਕਰਨ ਲਈ ਮੁਲਾਇਮ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦਾਅ

ਪਟਨਾ: ਬਿਹਾਰ ਚੋਣ ਦੰਗਲ ਵਿਚ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਨੇ ਨਵਾਂ ਦਾਅ ਖੇਡਿਆ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਗੱਠਜੋੜ ਨਾਲ ਬਿਹਾਰ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆ ਜਾਏਗਾ।

ਇਸ ਗੱਠਜੋੜ ਵਿਚ ਸਪਾ, ਐਨ.ਸੀ.ਪੀ. ਤੇ ਐਸ.ਜੀ.ਪੀ. ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਤਨ ਰਾਮ ਮਾਂਝੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਦਵਿੰਦਰ ਯਾਦਵ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਤਿਸ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਬਣੇ ਮਹਾ-ਗੱਠਜੋੜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਮੁਲਾਇਮ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉੱਤਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਬਿਹਾਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਗਰਮਾ ਗਈ ਹੈ।

ਕੇਂਦਰੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਅਰੁਣ ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਤਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਤੀਸ਼

ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਫ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਤ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਉਤੇ ਹੈ ਤੇ ਬਿਹਾਰ 21ਵੇਂ ਨੰਬਰ ਉਤੇ।

ਆਖਰਕਾਰ ਦਮ ਤੋੜਨ ਲੱਗਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ

ਪਟਿਆਲਾ: ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਆਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਤੋਂ ਥਿੜਕ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਆਸਾਮੀਆਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਦਮ ਤੋੜਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਰਾਜ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਰਗੀ ਅਹਿਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਪਰ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਘਟਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਅਮਲੇ ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਵਿਭਾਗ ਕਾਫੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਵਿਭਾਗ ਕੋਲ ਚਾਨਣ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਸਿਰਫ ਨਿੱਤ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰੀ ਕੰਮਾਂ ਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਮੇਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਵਿਭਾਗ ਆਪਣੇ ਰਿਕਾਰਡ ਆਦਿ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਭਾਗੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਆਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਤਾਂ ਠੱਪ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਖੋਜ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਕੁੱਲ 60 ਖੋਜ ਸਹਾਇਕਾਂ

ਦੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 53 ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੇਵਾਮੁਕਤੀਆਂ ਕਾਰਨ ਖਾਲੀ ਆਸਾਮੀਆਂ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਨ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਖੋਜ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ 40 ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੀਆਂ ਆਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਜੂਨੀਅਰ ਸਹਾਇਕ ਦੀਆਂ 66 ਮਨਜ਼ੂਰਸ਼ੁਦਾ ਆਸਾਮੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 22 ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਸਹਾਇਕ ਡਾਇਰੈਕਟਰ-ਕਮ-ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਭਾਸ਼ਾ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀਆਂ 26 ਵਿਚੋਂ 15 ਆਸਾਮੀਆਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ।

ਬਕਾਇਆ ਪੁਸਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ

ਪਟਿਆਲਾ: ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਸਾਲ 2012 ਤੇ 2013 ਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਪੁਸਤਕ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਨਾਮਾਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਇਨਾਮੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ 21 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਨਗਦ ਰਾਸ਼ੀ ਤੇ ਪਲੇਕ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਡਾ. ਚੇਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਾਲ 2012 ਲਈ ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਨਾਵਲ) ਲਈ ਨਿਰਮਲ ਅਰਪਣ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਪੁਲ ਕੰਜਰੀ', ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਨਿਬੰਧ/ਸਫ਼ਰਨਾਮਾ) ਲਈ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਾਡੇ ਅੰਬਰਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ' ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 2013 ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਪੁਰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਪੁਰਸਕਾਰ (ਸੰਪਾਦਨ) ਲਈ ਡਾ. ਰੂਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸਿਖ ਸੰਕਲਪ, ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ' ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਫਿਲਮ 'ਸੁੱਖਾ ਜਿੰਦਾ' ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੇ ਖੜਕਾਇਆ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਦਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਦਿ ਮਾਸਟਰਮਾਈਂਡ ਜਿੰਦਾ-ਸੁੱਖਾ' ਉਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਮਾਤਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬ-ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈਕੋਰਟ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਰੰਜਨ ਲਖਨਪਾਲ ਰਾਹੀਂ ਪਾਈ ਗਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਉਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਂਦਰ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮ ਸੁੱਖਾ ਤੇ ਜਿੰਦਾ ਦੀ ਸੱਚੀ ਕਹਾਣੀ ਉਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਲਖਨਪਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੁੱਖਾ ਅਤੇ ਜਿੰਦਾ ਵੱਲੋਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਸਮੇਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉਤੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਮਾਤਾ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਕੱਟ ਕੇ ਫਿਲਮ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ 9 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਾਪਸ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਗਮੋਹਨ ਡਾਲਮੀਆ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਭਾਰਤੀ ਕ੍ਰਿਕਟ ਕੰਟਰੋਲ ਬੋਰਡ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਮੋਹਨ ਡਾਲਮੀਆ (75) ਦਾ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 17 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਂਜੀਓਗਰਾਫੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ।

26 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਟੋਰਾਂਟੋ 'ਚ 'ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ- ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ' ਪੁਸਤਕ ਰਿਲੀਜ਼ ਸਮਾਰੋਹ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਕਾਵਿ-ਵਿਅੰਗ ਵੀ। ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰੇਡੀਓ ਅਨਾਊਂਸਰ ਅਤੇ ਟੀ.ਵੀ. ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ ਤੇ ਗਾਇਕੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪਰਚਾ 'ਇੱਕੀ' ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਪੋਟਿਆਂ 'ਤੇ ਨਚਾਉਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਠੀਕ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਪੁਸਤਕ 'ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ-ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ', ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮੀ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, 26 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਵਿਚ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਲਿਖਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹਨ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭੌਰਾ ਭੌਰਾ ਹੋਗੀ ਸੀ ਪੰਜਾਬ 'ਚ

ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਂਡਿਆਂ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦੈ ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰੇ ਨੂੰ: ਪੱਤਰਕਾਰ ਭੌਰਾ, ਮੇਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਭੌਰਾ, ਗੀਤਕਾਰ ਭੌਰਾ, ਗੌਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਭੌਰਾ, ਚੰਗਾ-ਮੰਦਾ ਭੌਰਾ।

ਮੈਂ ਕਈ ਦਿਨ ਸ਼ਸ਼ੋਪੰਜ 'ਚ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭਾਂਡੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਟਕਰਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸੂਤ ਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜੋ ਚਿੱਤ 'ਚ ਆਵੇ, ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਉਤਾਰੀ ਜਾਵਾਂ। ਸਿੱਧੇ ਜਿਹੇ ਜਾਂ ਸਾਊ ਬੰਦੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ

ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੰਧੂ

ਔਖਾ ਹੁੰਦੈ। ਭੌਰੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਖਟ-ਮਿੱਠੇ, ਵਿੰਗ-ਤੜਿੰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਲੇ, ਏਸ ਉਮਰੇ ਜੇ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਕਲਮ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਤਿਲਕ ਵੀ ਗਈ ਤਾਂ ਵੱਡਾ ਰਿਸਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭੌਰਾ ਏਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਸਿਆਣਾ, ਹੁਣ ਤੀਹ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਦਾਅ 'ਤੇ ਲਾ ਕੇ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਂਜ ਵੀ, ਇਸ ਕਿਤਾਬ 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਭਾਸਦਾ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਭੌਰੇ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਈ ਗਾਏ ਹੋਣੇ ਨੇ! ਚਲੋ ਖੈਰ।

ਕੋਈ ਵੇਲਾ ਸੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਭੌਰੇ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਅਕਸਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਮਾਜਿਕ ਦੁੱਖਾਂ-ਸੁੱਖਾਂ ਬਾਰੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਖੋਜ ਬਾਰੇ, ਡੁਬਈ ਦੇ ਹੋਟਲਾਂ ਬਾਰੇ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਤੇ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਛਾਪਦੇ ਪਰ ਭੌਰਾ ਸਭ ਢੰਗ ਤਰੀਕੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਲਵਾਰਵੀ ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ 'ਭਾ ਜੀ' 'ਭਾਅ ਜੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਗੋਡੀਂ ਹੱਥ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਲਵੰਤ ਬੱਲ ਜਾਂ ਬੇਦੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨਾਲ ਹੱਥ ਘੁਟਣੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੰਧੂ ਵਰਗਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਟੈਕਸੀ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਲਿਫਾਫਾ ਵੀ ਫੜਾ ਦਿੰਦਾ। ਇਕ ਵਾਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਰਚਾ ਕੇ ਭੌਰੇ ਨੇ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ, ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਤੇ ਹੋਰ ਨਾਮਵਰ ਸਖਸ਼ੀਅਤਾਂ ਹੱਥੋਂ ਨਵੀਂ ਨਕੋਰ ਕਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਫੋਟੋਆਂ ਛਪਵਾ ਲਈਆਂ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ, ਬਈ ਭੌਰੇ ਦਾ ਕਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਾਰ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ ਨੇ ਉਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੈਬਿਨ 'ਚ ਬੁਲਾਇਆ 'ਤੇ ਤਪਿਆ ਹੋਇਆ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਉਹ ਭੌਰਾ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਆ?'

'ਸਕੂਲ 'ਚ ਟੀਚਰ ਆ 'ਤੇ ਲਿਖਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰੱਖਦੈ।'

'ਉਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਗਿਫਟ ਲਈ ਜਾਂਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਲੇ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਾਈਕਲ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਕਰੋ ਉਹਦਾ ਮੈਟਰ।'

ਮਹੀਨੇ, ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਗੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਭੌਰੇ ਦੀ ਲਾਲ ਫਾਈਲ ਠੱਪ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਹਲਵਾਰਵੀ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਕਾਰ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਾਹਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਐਵੇਂ ਭੋਲੇ-ਭਾਅ ਸਮਾਗਮ ਰਚਾ ਬੈਠਾ।' ਉਹ ਗੱਲ ਤੇ ਏਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀਆਂ।

ਉਹਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਆਵਦੇ ਬਹਿਣ ਜੋਗੀ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਈ। ਸਾਡੇ ਪੁਰਾਣੇ ਬੇਲੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ ਦੀ ਅਖਬਾਰ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਕਾਲਮ ਲਿਖਿਆ 'ਗੱਲੀ ਬਾਤੀਂ'। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ 'ਇੰਡੋ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਟਾਈਮਜ਼' ਵਿਚ ਵੀ ਸਜਧਜ ਨਾਲ ਛਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਖੇਤਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਾਡੇ ਮਿੱਤਰ ਹਰਿੰਦਰ ਬੀਸਲਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਭੌਰੇ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਵੀ ਇਕ ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਕਰਵਾ 'ਤਾ। ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਸੀ ਡੀ 'ਤੇ ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਨੱਚਣ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨਾਂ ਨੂੰ ਨਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਿੱਧਾ ਵੀ ਪੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਲੇ ਦੀ ਐਂਟਰੀ ਲਈ ਟਿਕਟ ਵੀ ਸੋਹਣੇ ਵੇਚ ਲਏ।

ਹਾਂ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮੇਲਿਆਂ ਦੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਭੌਰੇ ਨੇ ਮਾਹਿਲਪੁਰ ਵਿਚ ਵਾਡੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੌਕੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਮੇਲੇ ਦਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਮੇਲਾ ਬਹੁਤ ਭਰਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਹੁੱਬ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਉਂਦੇ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁੱਜਦਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਜੈਜ਼ੀ ਬੈਂਸ,

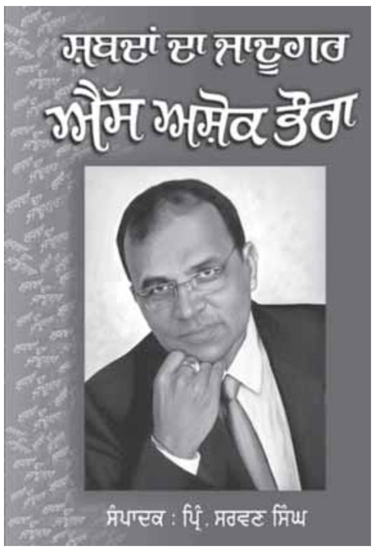

ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ ਤੇ ਸਰਬਜੀਤ ਚੀਮਾ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ। ਗੱਲ ਕੀ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦਾ, ਸਦੀਕ-ਰਣਜੀਤ, ਕੁਲਦੀਪ ਪਾਰਸ, ਪੰਛੀ, ਬਿੰਦਰਖੀਆ, ਗੁਰਮੀਤ ਬਾਵਾ, ਸਰਦੂਲ ਸਿਕੰਦਰ, ਜੱਸੀ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀਆ, ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਤੇ ਕਵੀਸ਼ਰ ਜਥੇ। ਮੈਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮੇਲੇ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੇ ਨੇ। 'ਸੋ ਜਾ ਬੱਬੂਆ' ਦਾ ਨੀਲੋਂ, ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਘੁੱਗੀ, ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਸੂਚੀ ਹੈ। ਭੌਰਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਲੇ ਦਾ ਧੁਰਾ ਵੀ ਉਹ ਸੀ। ਫੇਰ ਇਸ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਲੱਗ ਗਈ। ਦੋ ਮੇਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਭੌਰੇ 'ਤੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟ ਗਿਆ ਪਰ ਮੇਲੇ ਚੱਲ ਨਾ ਸਕੇ। ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜ਼ੇ ਭੌਰੇ ਕਰਕੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਖੁਦ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਗੁਣਾਚੌਰ ਚਾਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਵੱਡੇ ਮੇਲੇ ਕਰਵਾਏ ਸੀ। ਦਰਜਨਾਂ ਨਾਮੀ ਕਲਾਕਾਰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨੇ ਸੌਖੇ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਨੂੰ ਬਾਅਦ 'ਚ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ 'ਸ਼ੌਕੀ ਮੇਲਾ' ਦਰਅਸਲ 'ਭੌਰਾ ਮੇਲਾ' ਸੀ ਜਿਵੇਂ 'ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲਾ' ਅਸਲ ਵਿਚ 'ਜੱਸੋਵਾਲ ਮੇਲਾ' ਸੀ।

ਦੋ ਫਰੰਟ ਐਸੇ ਸੀ ਜਿਥੇ ਭੌਰਾ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਿਆ। ਉਹਨੇ ਗੀਤਕਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਕਾਫੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪੰਛੀ ਤੇ ਸਰਦੂਲ-ਨੂਰੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਲਿਖੇ ਗੀਤ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਏ। ਪਰ ਗੀਤ ਫਿੱਕੇ ਰਹੇ। ਭੌਰੇ ਨੇ ਕੈਸਿਟਾਂ ਦਾ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਬਣਨ ਦੇ ਵੀ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਸ਼ੌਕੀ ਦੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਮਦੂਰ ਅਮਨ, ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਪੰਛੀ, ਸਰਦੂਲ, ਮਾਣਕ ਆਦਿ ਤੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਇਆ ਪਰ ਨਤੀਜਾ ਜ਼ੀਰੋ ਰਿਹਾ।

ਉਹਨੇ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਗਾਇਕਾਂ ਛਿੰਦਾ ਕੋਟ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਂਗਲ ਫੜਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹਿਆ ਪਰ ਗੱਲ ਨਾ ਬਣੀ।

ਹਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਰੰਟਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣੀ ਕਿ ਗੀਤਕਾਰ, ਪੇਸ਼ਕਾਰ ਤੇ ਨਵੇਂ ਗਾਇਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਆਦਿ 'ਚ ਮੈਂ ਚੰਗੀਆਂ ਕੌਡੀਆਂ ਪਾਈਆਂ। ਚੈਨਲਾਂ ਜਾਂ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ 'ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਜਾਂ 'ਵਿਸਾਖੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਬਣਾਉਣ 'ਚ ਵੀ ਭੌਰੇ ਨੇ ਐਵੇਂ ਤੋਏ-ਤੋਏ ਕਰਵਾਈ। ਇਹ ਨਾ ਸਮਝਣਾ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੀਆਂ ਮਿੱਠੂ ਬਣ ਰਿਹਾਂ, ਸੱਚਾਈ ਤਾਂ ਸੱਚਾਈ ਹੈ। 'ਨਵੇਂ ਸਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜਾਚ ਆ ਗਈ ਸੀ।

ਲੇਖ ਲਮਕ ਨਾ ਜਾਏ। ਚਲੋ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ ਬਾਰੇ ਲੇਖ ਤੇ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਮੈਂ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕੰਮ ਲਹਿਰ ਬਣ ਜਾਵੇ। ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਗਾਇਕਾਂ ਬਾਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ, ਸਾਜ਼ਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਭੌਰੇ ਨੇ ਖੂਬ ਲਿਖਿਆ। ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਛਪਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ ਨੇ ਵੀ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਚਾਪਲੂਸੀ, ਚਮਚਾਗਿਰੀ ਤੇ ਸਰਕਾਰੀਏ ਜਿਹੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਘੁਸਪੈਠ ਕਰ ਗਏ। ਇਹ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਅਜੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨੇ ਤੇ ਨਿੰਦਣ ਵਾਲੇ ਵੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਭੌਰੇ ਦੀ ਪੱਕੀ ਵੋਟ ਬਣ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਭੌਰੇ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੈ ਵੀ ਲਏ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਕਿਹੜੀ ਕੁ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁ ਕੋਠੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਜਾਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਬਣਾ ਲਏ! ਰੋਟੀ ਰੋਜ਼ੀ ਲਈ ਉਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਪੈਰ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਹੁਣ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਉਹਦੀ ਉਬਾਮਾ ਨਾਲ ਪਿੱਠ ਲੱਗਦੀ ਆ। ਬੱਸ, ਟੱਬਰ ਪਾਲ ਰਿਹਾ। ਨਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਭੁੱਲਿਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭੌਰੇ ਨੇ ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ। ਮਾਣਕ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵੱਡੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਜਾਂ ਫੇਰ ਸਰਦੂਲ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਉਹਨੇ ਬਹੁਤ ਗੁਣ ਗਾਏ। ਸਰਦੂਲ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪਤਾ ਈ ਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੱਢੀ ਉਂਗਲ 'ਤੇ ਮੁਫਤ ਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦਾ। ਦਲੇਰ ਮਹਿੰਦੀ ਨੇ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇ ਲੈਣਾ ਸੀ, ਏਨਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਆ ਉਹਨੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ ਟੈਮ 'ਦੇ ਤਾ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਛਿੰਦੇ ਦੀਆਂ 'ਫਰਾਖਦਿਲੀਆਂ' ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਭੌਰੇ ਦੀ ਇਹ ਸਿਫਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰੜੀ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਹੈ। ਸਹਿਜ ਹੈ। ਆਮ ਜਿਹੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਭੌਰੇ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦੱਖਣ ਗਾਹ ਮਾਰੇ। ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਗੱਲੀਂ ਬਾਤੀਂ' ਦੇ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਵੰਨ ਸੁਵੰਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ। ਟਰੱਕ ਵਾਲਾ ਗੁਰਜੰਟ, ਖੁਸਰਿਆਂ ਦੀ ਦੁਖਮਈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਸਮਾਂ।

ਜਵਾਨੀ ਵੇਲੇ ਭੌਰੇ ਦੀ ਗੁਟਕਵੀਂ ਤੋਰ ਸੀ। ਢਲਦੀ ਉਮਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਪੇਟ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਠੀਕ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਫੋੜਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਟੇਡਾ ਜਿਹਾ ਤੁਰਦਾ ਜਿਵੇਂ ਲੋਕਲ ਬੱਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੇ ਸ਼ੌਕਰ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਫੋਨ ਕੀਤਾ, 'ਮੈਂ ਘਰੇ ਇਕ ਸਮਾਗਮ ਕਰ ਰਿਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਲਾਕਾਰ ਮਿੱਤਰ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਪੁੱਜਣਗੇ। ਸਰਦੂਲ ਵੀ, ਨੂਰੀ ਵੀ, ਸ਼ਿੰਦਾ ਵੀ, ਫਲਾਣਾ ਵੀ, ਢਿਮਕਾ ਵੀ, ਤੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਆਈਂ।' ਮੈਂ, ਹਰਬੰਸ ਹੀਓਂ, ਕਾਲਾ 'ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਿੱਤਰ ਉਹਦੇ ਘਰ ਸਜ-ਧਜ ਨਾਲ ਪੁੱਜੇ। ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਓਥੇ ਕਲਾਕਾਰ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ ਕੰਵਲਜੀਤ ਨੀਲੋਂ ਪੁੱਜਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਭੌਰੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਿਆ। ਪਰ ਅੰਦਰੋ-ਅੰਦਰ ਹਉਕਾ ਭਰਿਆ। ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਸਲਾਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭਾਈ। ਉਹ ਦਰਜਨਾਂ ਕਲਾਕਾਰ, ਜੋ ਭੌਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਭੌਰਾ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਭੌਰਾ ਹੁਣ 'ਕੰਮ ਦੀ ਚੀਜ਼' ਨਹੀਂ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ!

ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਵੀ ਭੌਰੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੈ। ਚਲੋ ਬਾਕੀ ਕਦੇ ਫੇਰ ਸਹੀ।

(ਭੌਰੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਟਿਪਣੀਆਂ ਸਫਾ 29 'ਤੇ)

ਵਪਾਰੀ ਮਹਿਕਾਂ ਦਾ

ਵਪਾਰੀ ਕੌਣ ਮਹਿਕਾਂ ਦਾ?
ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭੌਰਾ
ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ ਨਹੀਂ ਸੱਦਿਆ,
ਆਪੇ ਆ ਗਿਆ ਭੌਰਾ।

ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਲੱਭਦਾ ਰਿਹਾ
ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਕਲਮਾਂ ਦੇ
ਹੁਣ ਪੁਖਤਾ ਕਲਮ ਦਾ
ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਭੌਰਾ।
ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਾਲੀ ਖੇਡ ਉਸ ਨੂੰ
ਖੂਬ ਖੇਡਣੀ ਆਉਂਦੀ
ਰੱਖੇ ਲਫਜ਼ ਚਿਣ ਚਿਣ ਕੇ
ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਭੌਰਾ।
ਵਪਾਰੀ ਕੌਣ ਮਹਿਕਾਂ...।

ਸੋਹਲ ਸ਼ਬਦ ਅਗਨਬਾਣਾਂ ਵਿਚ
ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ
ਝੂਠੇ ਬੇਈਮਾਨਾਂ ਨਾਲ
ਜਦ ਵੀ ਉਲਝਦਾ ਭੌਰਾ।
ਉਹਦਾ ਇਮਾਨ ਹੈ ਯਾਰੀ
ਕਿਉਂ ਇਮਾਨ ਤੋਂ ਥਿੜਕੇ
ਬਦਲਿਆ ਵਕਤ ਕਿੰਨਾ ਵੀ
ਜ਼ਰਾ ਨਾ ਬਦਲਿਆ ਭੌਰਾ।
ਵਪਾਰੀ ਕੌਣ ਮਹਿਕਾਂ...।

ਘੁਮੱਕੜ ਲੋਕ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ
ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ
ਭੌਰੇ ਤੋਂ ਤੁਰ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰ
ਜਾ ਪਹੁੰਚਿਆ ਭੌਰਾ।
'ਦੇਬੀ' ਉਹ ਨਿਰਾ ਸ਼ੁਦਾਈ ਹੈ
ਤੇ ਆਸ਼ਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ
ਜਦੋਂ ਵੀ ਦੇਖੋ ਪੈਂਤੀ ਦੀ
ਪਰਿਕਰਮਾ ਕਰ ਰਿਹੈ ਭੌਰਾ।
ਵਪਾਰੀ ਕੌਣ ਮਹਿਕਾਂ...।

-ਦੇਬੀ ਮਖਸੂਸਪੁਰੀ

ਭੌਰਿਆ ਜੁੱਗ-ਜੱਗ ਜੀਅ...

ਲਿਖਣਾ ਬੜਾ ਹੀ ਕਠਿਨ ਕੰਮ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ। ਬੰਗਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਪਿੰਡ ਭੌਰੇ ਦਾ ਜੰਮਿਆ-ਜਾਇਆ ਬੜਾ

ਦੇਵ ਥਰੀਕਿਆਂ ਵਾਲਾ

ਹੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਵਿਅਕਤੀ ਹੈ। ਡੂੰਘੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਧਨੀ ਹੈ ਉਹ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਨਿਤ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਗੀਤ ਲਿਖੇ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖੀ, ਅਖਬਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਲਮ ਲਿਖੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਚਿੱਤਰ। ਉਹ ਹਰ ਵਿਧਾ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਰੱਜਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਸਮੋ ਰਿਵਾਜ, ਰਹੁ ਰੀਤਾਂ, ਵਸਲ-ਵਿਛੋੜੇ, ਨੋਕਾਂ-ਝੋਕਾਂ, ਰੁੱਖਾਂ-ਮਨੁੱਖਾਂ, ਗੱਭਰੂਆਂ-ਮੁਟਿਆਰਾਂ, ਹਾਸਿਆਂ-ਰੋਸਿਆਂ, ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ, ਮੇਲਿਆਂ-ਮੁਸਾਵਿਆਂ, ਦੁੱਖਾਂ-ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਬਾਤ ਪਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹਰਫ ਕਾਦਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰਦੇ ਹਨ, ਭੰਨਦੇ-ਤੋੜਦੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਦੇ ਹਨ। ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਲਾ ਦਾ ਇਕ ਦਰਿਆ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰਦਾ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਨਾਲ ਅਠਖੇਲੀਆਂ ਕਰਦਾ, ਸੰਗੀਤਕ ਰੂਪ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਗੀਤ ਬਾਤਾਂ ਹਨ ਪਿਆਰ-ਮੁਹੱਬਤ ਦੀਆਂ, ਦਿਲ ਤੇ ਹੰਢਾਏ ਦਰਦ ਦੀਆਂ, ਗਮੀਆਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀਆਂ, ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਨਿੱਘ ਦੀਆਂ।

ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੇਧਾਂ ਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਅਸ਼ਲੀਲ ਤੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੀ ਜਿਣਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਅਸ਼ੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ-ਖੂਹਾਂ, ਸੱਥਾਂ-ਖੇਤਾਂ ਤੇ ਪੌਣਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ, ਪਰਦੇਸ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਪਰਦੇਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੀ।

ਭੌਰਾ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ ਹੈ। ਸੁੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਹਾਰੀ ਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਭੌਰੇ ਵਰਗੇ ਕੁਝ ਕੁ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਅਸ਼ੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਾਣਮੱਤਾ ਲੇਖਕ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ ਉਤੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਖੂਨ ਨਾ ਡੁੱਲ੍ਹੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਗੂੰਜਦੀਆਂ ਰਹਿਣ, ਕੁਦਰਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਨਾ ਆਵੇ, ਹਵਾ ਵਿਚ ਬਰੂਦ ਦੀ ਗੰਧ ਨਾ ਫੈਲੇ, ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਰੀਝ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਦੀ ਕਲਮ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਆਈ ਹੈ ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਕਲਮ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਦਮ ਲੈਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਬੜਾ ਹੀ ਉਦਮੀ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਟਿਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਲਮ ਨੂੰ ਚੈਨ ਲੈਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੀੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਯਾਰ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਹੈ ਅਸ਼ੋਕ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਸ਼ੋਕ ਦੀ ਅਜੀਬ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਬਾਈ, ਯਾਰ ਵੀ, ਭਰਾ ਵੀ, ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਵਾਂਗੂ ਬੁੜ੍ਹਾ ਵੀ ਤੇ ਬਾਪੂ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਤਰਿਆ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਢਿੱਲਾ ਮੱਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਝੱਟ ਫੋਨ ਘੁਮਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, "ਬਾਪੂ ਕੈਮ ਰਿਹਾ ਕਰ, ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰ। ਲਾ ਪਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਕੋ ਹੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਗੀਤਕਾਰ ਹੈਂ। ਸੇਵਾ ਦੱਸ। ਕੀ ਭੇਜਾਂ ਬਾਪੂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰੀਂ।" ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੈ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਣਕ ਦੇ ਘਰੋ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ। ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਗੱਲ ਜ਼ਰੂਰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ, "ਓ ਬਾਪੂ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੀਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਪੁੱਤ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੀਂ" ਬਸ ਮੈਥੋਂ ਐਨਾ ਹੀ ਆਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, 'ਚੰਗਾ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਭੌਰਿਆ'।

ਅਸ਼ੋਕ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ, ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਏਨੇਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ 'ਚ ਉਸ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

'ਡਾਲਰ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ'

ਪੰਜਾਬੀ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਗਾਂ 'ਚ ਲੱਗਦੇ ਨਾਅਰੇ

ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨ੍ਹੀਂ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣੋਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਧ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਰੌਣਕਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਵਹੀਰਾਂ ਘੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕੌਣ ਕੀਹਦੀ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਕੌਣ ਕਿਹਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਇਥੇ ਇਕ ਹੱਡਬੀਤੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਜੋ ਦਿਲਚਸਪ ਵੀ ਲੱਗੇਗੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਵੀ।

ਸਾਲ ਉਨੀ ਸੌ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਇਕ ਫਾਈਲ ਵਿਚ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਲੇਖ ਗਾਉਣ

ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਵਾਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖ ਕੇ 'ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਮਰਹੂਮ ਡਾ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ ਕੋਲ ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲੇ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਖੋ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ 'ਕਾਕਾ ਹਾਲੇ ਤੂੰ ਜੁਆਕ ਐਂ, ਵੱਡੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰ, ਨਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਹੈਗੇ ਇਹ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਯਮਲੇ ਜੱਟ ਨੂੰ ਵਿਚੇ ਪਾ ਕੇ ਅੱਠ ਦਸ ਨੇ, ਗੱਲ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਮੁੱਕ ਜਾਣੀ ਐ, ਫਿਰ ਕੀ ਲਿਖੇਂਗਾ? ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲਿਖ ਲੈ।' ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਕਿੰਨੀ ਲੰਘ ਗਈ ਹੈ? ਮੈਂ ਥੱਕ ਗਿਆ ਹਾਂ ਲਿਖਦਾ ਲਿਖਦਾ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਏਨੀ ਲੰਬੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੀਲ੍ਹ ਡਿੱਗ ਕੇ ਸਾਰਾ ਧਾਗਾ ਉਧੜ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਕਿਆ, ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਬੜੀ ਪੁਰਾਣੀ ਐ, ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਸਾਂ। ਰਾਤ ਮਾਣਕ ਕੋਲ ਥਰੀਕੇ ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਂ। ਉਹਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਗੁਰਦਾਸ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਤੜਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੇ ਉਤਾਰ ਗਿਆ। ਗੱਲ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕੁ ਵਜੇ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀਦਾਰ ਸੰਧੂ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਡਿੰਗ 'ਚ ਦਫਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹੈ, ਚਾਹ ਪੀਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੁਕਿੰਗ ਕਲਰਕ ਪ੍ਰਿਥੀ ਧੂਫ-ਬੱਤੀ ਜਗਾਵੇ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ 'ਏਨੇ ਮੂੰਹ ਨ੍ਹੇਰੇ?' ਅੱਗੋਂ ਉਹਦਾ ਜੁਆਬ ਕੀ ਸੀ 'ਸਾਲੇ ਕੂਕੀ ਨੇ ਅੱਜ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦਫਤਰ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ, ਉਹਨੇ ਗੰਗਾਨਗਰ ਆਲੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਰਮਲਾ ਤੇ ਸੁਖਵੰਤ ਕੌਰ ਬੁੱਕ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਘਾਟਾ ਪੈ ਗਿਆ ਮੇਰਾ ਡੇਢ ਸੌ ਮਰ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਪਾਰਟੀ ਹੱਥੋਂ ਨ੍ਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣੀ ਸੀ।'

ਅਸਲ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਜਿਵੇਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰੌਣਕ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਕਦੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਦਫਤਰਾਂ 'ਚ ਮੂੰਹ ਨ੍ਹੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਗੰਗਾਨਗਰ, ਜੈਸਲਮੇਰ ਤੇ ਬੀਕਾਨੇਰ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਰਾਤ ਦੀ ਬੱਸੇ ਬਹਿ ਕੇ ਤੜਕੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਬੁੱਕ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ 'ਨਾਂ' ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਲੁਧਿਆਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹੌਜ਼ਰੀ ਤੇ ਸਾਈਕਲ ਸਨਅਤ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਉਤਰੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗਵੱਈਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੰਡੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਭਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਥੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚੋਂ ਬੁਕਿੰਗ ਲਈ ਪੁੱਜੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਗਾਹਕੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਹਾਸੇ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ

ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਦੱਸਦਾਂ।

ਮੈਂ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸਾਂ ਪਿੰਡ ਸਾਡੇ ਇਕ ਬੰਦਾ ਚਾਦਰਾਂ ਵੇਚੇ, ਹੋਕਾ ਦੇਂਦਾ-ਦੇਂਦਾ ਪੰਜਾਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਹਿ ਕੇ ਸੌ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਬੀਬੀਆਂ ਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਪੰਜਾਹ ਦੀ ਇਕ ਹੈ ਚਲੋ ਚਾਲੀ ਦੇ ਦਿਓ।

ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਚਲਾਕ ਸਮਝਦੀ ਇਕ ਬੋਲੀ 'ਵੇ ਭਾਈ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਜ਼ੁਬਾਨ ਆ, ਸੌ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਹਿ ਕੇ ਚਾਲੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਦੇਨੈਂ?' ਉਹ ਵਪਾਰੀ ਬੋਲਿਆ 'ਬੀਬੀ ਇੱਕ ਤੈਥੋਂ ਲੈ ਨ੍ਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਚਾਰ ਤੂੰ ਲੈ ਲਊਂ? ਜਾਹ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਖਾ ਸੌ ਦਾ ਨੋਟ, ਤੇਰੀਆਂ ਚਾਰ ਪੱਕੀਆਂ। ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ।

ਬੀਬੀ ਸਮਝੇ ਭਾਈ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਉਹ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਚੋਂ ਝੱਟ ਦੇਣੀ ਸੌ 'ਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆਈ। ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚਾਕੂ ਖਰਬੂਜੇ ਵਿਚ ਵੱਜਾ ਕਿ ਖਰਬੂਜਾ ਚਾਕੂ ਵਿਚ। ਉਹ ਦਸਾਂ ਦੀ ਚਾਦਰ ਪੱਚੀਆਂ ਵਿਚ ਵੇਚ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਬਣਿਆ।

ਇਹੀ ਹਾਲ ਗਾਇਕ ਬੁੱਕ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪੰਜ ਸੱਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਲੇ ਦਫਤਰਾਂ ਦੁਆਲੇ ਖਿਲਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਦਫਤਰੋਂ ਉਤਰਦੀ ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਦੀਆਂ ਫੜ੍ਹੀਆਂ ਵਰਗੇ ਦੇਖ ਕੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵੱਖਰੇ ਹੁੰਦੇ 'ਇਕ ਆਖਦਾ ਮਾਣਕ ਵਿਹਲਾ ਨ੍ਹੀਂ, ਦੂਜਾ ਆਖਦਾ ਸਦੀਕ ਕਰਾ ਦੇਨੇ ਆਂ, ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਕਰਵਾ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਧੰਨਾ ਰੰਗੀਲਾ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਚੰਨ ਸ਼ਾਹਕੋਟੀ ਜਾਂ ਜਸਵੰਤ ਬਿੱਲਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੱਝ ਵੇਚਣ ਵਾਂਗ ਪੰਜ ਦੁਪੰਜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਉਹ ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੇ 'ਪੈਸੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਖਰਚਣੇ ਆ?'

'ਦੋ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ।'

'ਚਾਰ ਤਾਂ ਮਾਣਕ ਲੈਂਦਾ, ਤਿੰਨ 'ਚ ਧੰਨਾ ਹੋ ਜੂ ਨਾਲੇ ਜਸਵੰਤ ਗਾਉਂਦੀ ਵੀ ਚੰਗੈ ਤੇ ਸੁਨੱਖੀ ਵੀ ਐ...' ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲਾ ਸਮਾਨ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਕੇ ਪਰਤਦਾ, ਉਹਦਾ ਰੇਟ ਦੁੱਗਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਬੁਕਿੰਗ ਕਲਰਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ, 'ਵਲੈਤੋਂ ਆਇਆ ਫਲਾਣਾ ਗਾਇਕ ਗੋਰੀਆਂ ਨਚਾ ਕੇ, ਹੁਣ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਨ੍ਹੀਂ, ਭਾਈ ਐਨੇ ਈ ਲੱਗਣੇ ਆ।'

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਾਲਾਤ ਏਦਾਂ ਦੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਵੇਲ ਥੱਲੇ ਹੈ ਤੇ ਤੋਰੀ ਉਪਰ ਲਮਕਦੀ ਐ। ਕਹਿਣਗੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਆਇਐ। ਗੀਤ ਵੀ ਹਿੱਟ ਨੇ, ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਹਿੱਟ ਨੇ, ਆਏ ਹੋਏ ਵੀ ਨੇ, ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵੀ ਨੇ, ਹਾਲੇ ਆਉਣਗੇ, ਹੋਰ ਆ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਤਾਰ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਇਸ ਦਾ ਉਤਰ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਤੇ ਛੱਡਦਾਂ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦੀ ਨਜ਼ਾਰੇ ਵੇਖੋ:

ਮਮਤਾ ਜੋਸ਼ੀ ਬਈ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਗਾਉਂਦੀ ਆ, ਨਾਲ ਸੱਤੀ ਵੀ ਆਈ ਹੋਈ, ਪੈ ਗਿਆ ਨਾ ਸੋਨੇ 'ਚ ਨਗ। ਪੂਰਨ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਲਖਵਿੰਦਰ ਵਡਾਲੀ ਆਇਆ...ਸੁਰੀਲਾ ਕੰਠ ਕਲੇਰ ਵੀ...ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਆ...ਐਤਕੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਆ...ਰਣਜੀਤ ਬਾਵਾ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਭੀੜ ਖਿੱਚਦੈ...ਕਿਰਨ ਭੁੱਲਰ ਠੀਕ ਈ ਆ...ਲਖਵੀਰ ਜੌਹਲ ਤੇ ਸੰਗਤਾਰ ਹੋਰੀਂ ਕਰ ਗਏ ਕਮਾਈਆਂ...

ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ

ਜਸਵਿੰਦਰ ਬਰਾੜ ਕਈਆਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਆਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੰਗੀ ਰਹੀ...ਦੀਪ ਢਿੱਲੋਂ ਤੇ ਜੱਸੀ ਦੀ ਜੋੜੀ ਪੂਰੀ ਸੁਨੱਖੀ ਸੀ...ਅਮਰਿੰਦਰ ਗਿੱਲ ਦੀ ਫਿਲਮ ਚੱਲ ਗਈ ਪਰ ਸ਼ੋਅ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇ...ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਬਿੱਲਾ ਦੀ ਉਹ ਗੱਲ ਨ੍ਹੀਂ ਬਣੀ...ਹੈਪੀ ਰਾਏਕੋਟੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਕ ਥਾਂ ਕੁੱਪਤ ਹੀ ਕਰਾ ਲਈ...ਪੈਸੇ ਤਾਂ ਚਲੋ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਣਾ ਲਏ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੁਪਈਏ ਵਾਂਗ ਭਾਅ ਹੁਣ ਸਰਤਾਜ ਦਾ ਵੀ ਡਿੱਗ ਪਿਐ...ਬਾਜਵਾ ਕਹੀ ਜਾਂਦੈ 'ਚਲੋ ਹਰਭਜਨ ਤੇ ਗੁਰਸੇਵਕ ਮਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਨੀਵੇਲ ਮੰਦਿਰ

ਹਰਭਜਨ ਮਾਨ

'ਚ ਹੀ ਕਰਾ ਲਓ'...ਕੰਵਰ ਗਰੇਵਾਲ ਤਾਂ ਚਲੋ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਂਗ ਜੰਮ ਵੀ ਗਿਆ ਪਰ ਇਕ ਲੋਕਲ ਅਨਾੜੀ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਘਾਟਾ ਖਾਧਾ, ਸ਼ੋਅ ਵੀ ਨ੍ਹੀਂ ਬੇ ਏਰੀਏ ਚੰਗਾ ਕਰਵਾ ਹੋਇਆ...ਨੂਰਾਂ ਭੈਣਾਂ ਆ ਗਈਆਂ ਨੇ ਤੇ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੈ।

ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਓ ਪਿਛਲੇ ਸੋਲਾਂ ਹਫਤਿਆਂ 'ਚ ਸਤਾਰਾਂ ਗਾਇਕ ਆਏ ਨੇ, ਚਤਾਲੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਏ ਨੇ, ਕਈਆਂ 'ਚ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੌ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਰਹੀ, ਜਿਥੇ ਚੰਗੀ ਰਹੀ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਲੋਕਲ ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ ਦਾਅਵੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ 'ਜਿੰਦਾਂ ਦਾ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਭਰਿਆ ਸੀ ਉਦਾਂ ਦਾ ਭਰ ਕੇ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ।' ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਗਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਆਕਸੀਜ਼ਨ ਵਾਧੂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਲੰਡਰ ਡੀ ਜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ।

ਦੇਬੀ ਚੰਗਾ ਤਾਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਉਂਦਾ ਵੀ ਚੰਗੈ, ਸ਼ਾਇਰੀ ਵੀ ਮਿਆਰੀ ਐ ਤੇ ਬੰਦਾ ਵੀ ਨਿੱਘਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੀ ਵਾਰੀ ਬਾਜਵੇ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ ਐਤਕੀਂ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਾਲੇ ਦਵਿੰਦਰ ਗਰੇਵਾਲ ਨਾਲ।

ਸੁਣਦੇ ਆਂ ਅੱਗੇ ਸ਼ੀਰਾ ਜਸਵੀਰ ਵੀ ਆ ਰਿਹੈ...ਪ੍ਰੀਤ ਹਰਪਾਲ ਵੀ...ਵਡਾਲੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਆਉਣ ਦਾ ਰੌਲਾ ਪੈ ਰਿਹੈ...ਆਤਮਾ ਬੁੱਢੇਵਾਲ ਵੀ ਆਵੇਗਾ...ਕਈ ਅਮਨ ਰੋਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਕਾਹਲੇ ਨੇ... ਕਈ ਟੱਰਕਰ ਵੀਰ ਇਸ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਚਮਕੀਲੇ ਵਰਗਾ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ...ਤੇ ਹੋਰ ਪਤਾ ਨ੍ਹੀਂ ਰਿੜਕੀ ਹੋਈ ਲੱਸੀ ਚੋਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਮੱਖਣ ਕੱਢ ਲੈਣਗੇ।

ਜਦੋਂ ਪਾਇਰੇਸੀ ਵਧੀ, ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਕਪਾਲ 'ਚ ਸੱਟ ਪਈ...ਡੀ ਜੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਹਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਹ ਦੌਰ ਵੀ ਰਾਸ ਆਇਆ...ਉਹ ਸਨ-ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਨਿੱਕੇ ਸਟੂਡੀਓ 'ਚ ਵੱਡੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ, ਕੈਮਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ, ਵੀਡੀਓ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕੋਈ ਵਿਹਲਾ ਨ੍ਹੀਂ ਹੋਇਆ...ਰੋਪੜ ਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਪੱਕੇ ਸੈਟ ਸ਼ੂਟਿੰਗ ਲਈ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ...ਘਾਟਾ ਕੌਣ ਖਾ ਰਿਹੈ...ਸੋਚਣ ਦੀ ਲੋੜ ਐ? ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਗਵੱਈਏ ਬਣਨ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਿਆ ਸੀ ਉਹ ਗੇਡਿਆਂ 'ਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਘੱਟ ਨੇ ਤੇ ਦੁਹਾਈਆਂ ਵੱਧ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ 'ਸਿੰਗਲ ਟ੍ਰੈਕ' ਤੇ ਫਾਸਟ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਟਰੇਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੌੜਦੀਆਂ।

ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਫੋਨ ਆਏ, ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਇਬਾਰਤ ਦੇਖੋ...ਭੌਰੇ ਇਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੂੰ ਕਰਵਾ ਲੈ ਪੈਸੇ ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਣਾਏ ਨ੍ਹੀਂ ਹੁਣ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਖੰਡ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ੱਕਰ ਪਾ ਕੇ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਆਂਹਦੇ, ਪੈਸਾ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਨਾਲ ਹੋਜੂ ਪੂਰਾ...ਯਾਰ ਬੇਕਰਜ਼ਫੀਲਡ ਬਰਾੜ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦੇ ਕਰਾ ਲਵੇ ਸਾਡਾ ਵੀ ਇਕ ਸ਼ੋਅ...ਸਿਆਟਲ 'ਚ ਵੀ ਦੇਖ...ਹਿਊਸਟਨ 'ਚ ਲੱਭ...ਭਨੋਟ ਤੇਰੀ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ, ਇਕ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਹਾਲ 'ਚ ਹੀ ਕਰਾ ਦੇ।

ਅਮਰੀਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਚਿੱਤੀ 'ਚ ਹਨ ਕਿ ਸੁਣਨ ਕੀਹਨੂੰ ਜਾਈਏ ਤੇ ਹਰ ਹਫਤੇ ਪੂਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਈਏ ਕਿਉਂਕਿ ਟੱਬਰ ਟੱਬਰ ਵੰਡ ਹੋਇਐ, ਅੱਧੇ ਸੋਚਦੇ ਪੀਜ਼ਾ ਵੈਜ ਖਾਈਏ, ਅੱਧੇ ਸੋਚਦੇ ਆ ਨਾਨ ਵੈਜ।

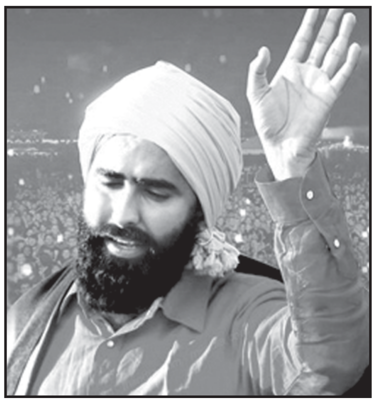

ਕੰਵਰ ਗਰੇਵਾਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀ ਊਂ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ ਐ...ਪ੍ਰੋਮੋਟਰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਇਕ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ 'ਚ ਜਿੰਨੇ ਦਾ ਪੇਜ ਲੱਗਦੈ ਅਸੀਂ ਚਾਰ ਲਾ ਦਿੰਨੇ ਆ...ਬਲੈਕ ਐਂਡ ਵਾਈਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕਲਰ ਦੇ ਠੀਕ ਪੰਜ ਡਾਲਰ ਵੱਧ ਦੇ ਦਈਂ...ਤੇ ਇਵੇਂ ਚਾਦਰਾਂ 100 ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਨਾ ਸਹੀ 400 ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਕ ਰਹੀਆਂ ਨੇ'। ਚੀਨ ਦੀ ਮੰਦੀ ਨੇ ਸ਼ੇਅਰ ਬਜ਼ਾਰ ਉਖਾੜਿਆ ਪਿਐ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਲਗਾਤਾਰ ਗੱਡ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ।

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਮੰਦੀ ਢੋਲਕੀਆਂ, ਵਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗਾ ਗਾ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ...ਅਮਰੀਕਾ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ, ਹਾਲੇ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹੋਰ ਭਰੇਗਾ... ਕਮਾ ਕੌਣ ਰਿਹੈ...ਬਣਾ ਕੌਣ ਰਿਹੈ...ਗੁਆ ਕੌਣ ਰਿਹੈ...ਇਹ ਵਾਧੂ ਸਿਰਦਰਦੀ ਚਲੋ ਆਪਾਂ ਕਾਹਨੂੰ ਲੈਣੀ ਆ। ਲੈਂਦਾ ਨੀਂ! ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾਂ ਦਾ ਈ ਦਾਖਲਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ 'ਚ ਮਸਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਐ?

ਭੌਰਿਆ ਜੁੱਗ-ਜੱਗ ਜੀਅ...

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਸਕਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ 'ਐਸ' ਲਿਖਣ ਦਾ ਕੀ ਰਾਜ਼ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਆਪੇ ਹੀ ਲਖਣ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਐਸ ਮਹਿੰਦਰ ਬੰਬਈ ਵਾਲਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਗੀਤਕਾਰ) ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਨਾਲ 'ਐਸ' ਲਿਖਦਾ ਸੀ, ਅਸ਼ੋਕ ਵੀ ਮਹਿੰਦਰ ਵਾਂਗ 'ਐਸ' ਲਿਖ ਲੈਂਦਾ ਹੋਊ ਸੋਚਦਾਂ, ਕਦੇ ਅਸ਼ੋਕ ਆਪ ਹੀ ਦਸ ਦੇਊ। ਹੁਣ ਤੱਕ 'ਨਾ ਤੂੰ ਪੁੱਛੀਆਂ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਦੱਸੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਬਣੀ ਪਈ ਹੈ।

ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੀ ਦੋਸਤੀ ਪਾਈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਕੁਲਦੀਪ ਮਾਣਕ ਉਸ ਦਾ ਪੱਗ ਵੱਟ ਭਰਾ ਸੀ, ਮਿੱਤਰ ਸੀ, ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਉਹਨੇ ਤੋੜ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਮਾਣਕ ਭਾਵੇਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਸ਼ੋਕ ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਣਕ ਦੀ ਧੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਾਣਕ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਸੱਦ ਕੇ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਣਕ ਦੇ ਬੋਲ ਪੁਗਾ ਦਿੱਤੇ, 'ਵਕਤ ਪਏ ਤੇ ਪਰਖੀ ਜਾਂਦੀ ਯਾਰੀ ਯਾਰਾਂ ਦੀ।' (ਗੀਤਕਾਰ ਬਾਕਲਮ ਖੁਦ ਹਰਦੇਵ ਦਿਲਗੀਰ-ਦੇਵ ਥਰੀਕੇ ਵਾਲਾ)।

ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਪਿੰਡ ਭੌਰੇ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾਈ ਹੈ। 'ਨਿਕਸਨ' ਤੇ 'ਓਬਾਮੇ' ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰੇ ਦਾ ਹੀ ਹੌਸਲਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਿਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਮੁਲਕ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਦੀਆਂ ਦੇਹਲੀਆਂ ਟੱਪ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਗਾਹ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਅਜੇ ਵੀ ਚੱਲ ਸੋ ਚੱਲ ਹੈ।

ਅਸ਼ੋਕ ਨੇ ਗੀਤਕਾਰਾਂ, ਗਵੱਈਆਂ, ਰਾਗੀਆਂ, ਢਾਡੀਆਂ, ਕਵੀਸ਼ਰਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੰਬਰ ਦੀ ਟੀਸੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਦੇ ਵੀ ਅਸ਼ੋਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਨਾ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸ਼ੋਕ ਦਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸ਼ੋਕ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਕਈ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦੀਆਂ ਹਨ, ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਲਮ 'ਨਾ ਕਾਹੂ ਸੇ ਵੈਰ ਵਾਂਗ'। ਕਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਟੀ ਵੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰੇਡੀਓ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਬੈਠੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਲੇਖਕ, ਗਾਇਕ, ਗੀਤਕਾਰ, ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਬਸ ਭੌਰਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, 'ਮਾਂ ਦਿਆ ਪੁੱਤਾ ਦੱਬੀ ਚਲ ਕੰਮ ਨੂੰ, ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਕੁਝ ਸੰਵਰ ਜੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਅਕਲ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਗੀਤਕਾਰ ਗੀਤਾਂ ਨੂੰ ਗੰਦ-ਮੰਦ 'ਚ ਲਬੇੜਨੋਂ ਹਟ ਜਾਣ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਭੌਰੇ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਹਨ। ਭੌਰੇ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਜੋ ਲਿਖਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਿਰ ਮੱਥੇ ਕਬੂਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਹੱਕ ਸੱਚ ਦੀ ਬਾਤ ਪਈ ਹੈ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ 'ਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਛੱਜ ਭਰਕੇ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤ ਰਹੇ, ਚੰਨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਝੁਰਮਟ ਵਿਚ ਬਹਿ ਕੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਤਾਂ ਸੁਣਾਵੇ, ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਹਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਦੇ ਰਹਿਣ।

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ

-ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਟੁੱਟੀ ਪੀਂਘ ਦੇ ਹੁਲਾਰੇ

ਕਦੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਬਾਜਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਨਹੀਂ ਉਡਾਰੀ,
ਕਿੱਥੇ ਕੁੱਲੀਆਂ ਦੀ ਨਿਭਦੀ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਗੱਲ ਬੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋਵੇ,
ਕੰਮ ਇਸ਼ਕੇ ਦਾ ਚੱਲਦਾ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਇਹ ਜਗ ਚੰਦਰਾ ਨ੍ਹੀਂ ਚੰਗਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ,
ਕਿੱਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਨਿਭਦੀ ਏ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਨਹੀਓਂ ਯਾਰਾਂ ਉਤੋਂ ਯਾਰ ਹੁਣ ਹੁੰਦੇ ਕੁਰਬਾਨ,
ਅੱਧੇ ਠਗੀ ਜਾਂਦੇ ਐਵੇਂ ਝੂਠੇ ਲਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਹੁਣ ਕੁੱਤਿਆਂ 'ਚ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਬੰਦਿਆਂ 'ਚ ਖਾਰਾਂ,
ਦੋਵੇਂ ਖਹੀ ਜਾਂਦੇ ਬਲਖ ਬੁਖਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਪੁੱਤ ਸੱਪਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਹੋਈ ਜਾਣ ਮਿੱਤ,
ਤੁਰੇ ਬੰਦੇ ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਹੱਤਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਸੁਬ੍ਹਾ ਟੁੱਟਦੀ 'ਤੇ ਆਥਣੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਥਾਂ ਜਾ ਲੱਗੇ,
ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਚੰਨ ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।
ਲੋਕ ਮਰੀ ਜਾਂਦੇ ਖਪੀ ਜਾਂਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਨੇ 'ਭੌਰੇ',
ਉਤੋਂ ਲੰਘੀ ਜਾਂਦੀ ਨਕਲੀ ਸਹਾਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ।

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ-4

ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ
ਫੋਨ: 01191-11425-02364
bhullargs@gmail.com

ਬੇਦੀ ਦੇ ਲਤੀਫੇ: ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਾਦੂਗਰੀ

ਸਾਲ 2015 ਉਰਦੂ ਅਦਬ ਦੇ ਜ਼ਹੀਨ ਅਫਸਾਨਾਨਿਗਾਰ ਮਰਹੂਮ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ (1915-1984) ਦਾ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਸਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ, ਪਟਕਥਾ-ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦ-ਲੇਖਕ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਉਰਦੂ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਏਕ ਚਾਦਰ ਮੈਲੀ ਸੀ' 'ਤੇ ਇਸੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਬਣੀ ਜਦੋਂਕਿ ਇਸੇ ਨਾਵਲ ਉਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ 'ਮੁਠੀ ਭਰ ਚਾਵਲ' ਨਾਂ ਹੇਠ ਫਿਲਮ ਬਣੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਪਰ ਵੀ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਕਿਰਤਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਨਾਮ ਵੀ ਮਿਲੇ। ਸ. ਬੇਦੀ ਨੇ ਜਿਸ ਵੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਬਾਕਮਾਲ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰੌਢ ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਲੋਕਯਾਨ ਦੇ ਨੱਕੜਦਾਦਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਤਿਆਰਥੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਲੰਮੀ ਲੇਖ ਲੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਮਾਂ ਵਿਚ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਭਰਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਭੁੱਲਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲੇਖ ਲੜੀ ਵਿਚ ਮਰਹੂਮ ਸ. ਬੇਦੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਪਲ ਕਲਮਬੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹਨ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਬੇਦੀ ਜੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਤੀਫ਼ਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ, ਓਨੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਤੀਫ਼ੇ ਅਤੇ ਵਿਅੰਗ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲਤੀਫ਼ਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਬੰਧੀ ਜਾਦੂਗਰੀ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਘਟਨਾ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੋਵੀਅਤ ਦੂਤਾਵਾਸ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਭਾਣਜਾ ਟਾਈਪਿਸਟ ਸੀ, ਰਵੀ। ਬੇਦੀ ਆਖਦੇ, "ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਅੱਖਰ 'ਦਾਲ' ਹੈ, ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਉਪਰ ਘੁੰਡੀ ਮੁੜ ਕੇ 'ਵਾਉ' ਬਣ ਗਈ।" ਉਰਦੂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ 'ਰਵੀ' ਦੇ ਅੱਖਰ 'ਵਾਉ' ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਖਰ 'ਦਾਲ' ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ 'ਰੱਦੀ' ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਜੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ 'ਰਵੀ' ਦੇ 'ਵ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਦ' ਪੈ ਜਾਵੇ।

ਚਿਤਰਕਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੱਦ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਤੰਬੂ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਸਜੀ ਹੋਈ ਮਹਿਫ਼ਲ ਵਿਚ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਪਧਾਰੇ ਤਾਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਬੋਲੇ, "ਜਸਵੰਤ, ਸਭ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਤੂੰ ਭੁੰਜੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠਾ ਹੈਂ?" ਕੱਦ ਦਾ ਹੀ ਮਖੌਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਸਾਥਣ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਖੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸੱਚਮੁੱਚ 'ਸਾਥ-ਸਾਥ' ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਕੱਦ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਰੱਬ ਤੋਂ ਹਿਸਾਬ ਗਲਤ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਕੱਦ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤਾਂ ਠੀਕ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਕੱਦਾਂ ਜਿੰਨੇ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਜੇ ਕੁਝ ਘੱਟ ਲੰਮੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ, ਤਦ ਵੀ ਸਰ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਓਨਾ ਕੱਦ ਹੋਰ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਠੀਕ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ। ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰਤਨ ਕੌਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਝੱਟ ਬੋਲੇ, "ਅੱਜ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਏਨੀ ਛੋਟੀ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ!"

ਤੇ ਫੇਰ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਨਹਿਲੇ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਹਿਲਾ। ਬੰਬਈ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਕੁਝ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਾਰ ਨੂੰ ਆਲੂ ਢੋਣ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰਤ ਬੋਲੇ, "ਆਲੂ ਹੀ ਤਾਂ ਢੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ!"

ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕ ਤਾਂ ਭਲਾ ਕੀਹਦੇ ਬਿਚਾਰੇ ਸਨ, ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਮੰਟੋ, ਜੋ ਆਪ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਕਲਾਕਾਰ ਅਤੇ ਕਲਾਬਾਜ਼ ਸੀ, ਵਰਗਿਆਂ ਦੇ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆਉਂਦੇ। ਬੇਦੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਇਕ ਵਾਰ ਮੰਟੋ ਬੋਲਿਆ, "ਦਾੜ੍ਹੀ-ਕਟੇ ਸਰਦਾਰ, ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?" ਤੁਰਤ ਮਿਲਿਆ ਉਤਰ ਸੀ, "ਮੀਆਂ, ਮੇਰਾ ਹਾਲ ਪੁਛਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਪੂਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ!"

ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਆਦਮੀ ਗੱਲ-ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸੇ-ਠੱਠੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਨੂੰ ਆਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸਦੀਵੀ ਅੰਤਰੀਵ ਦਰਦ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਪਰਦੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਟਿੱਚਰਬਾਜ਼ੀ ਵੱਲ ਨਾ ਮੋੜਿਆ ਗਿਆ, ਕਿਤੇ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੀ ਕਠੋਰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵੱਲ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਇਹਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਚਾਰਲੀ ਚੈਪਲਿਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪੀੜ-ਪਰੁੱਚਿਆ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀਆਂ ਸਭ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਹਾਸੇ-ਠੱਠੇ ਨਾਲ ਛਲਕਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਵੱਡੇ ਕਲਾਕਾਰ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਨੇ, ਜੋ ਚਾਰਲੀ ਚੈਪਲਿਨ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਬੇਹੱਦ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਅਰਥਪੂਰਨ, ਪਰ ਟਿਕਟ-ਖਿੜਕੀ ਉਤੇ ਅਸਫਲ ਫ਼ਿਲਮ 'ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜੋਕਰ' ਤਾਂ ਬਣਾਈ ਹੀ ਇਸੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੀ। ਨਾਇਕ ਸਰਕਸ ਦਾ ਜੋਕਰ ਬਣਦਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅੰਦਰਲੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਡੋਬ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ। ਬੇਦੀ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਉਣਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ-ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵੇਲਣਿਆਂ ਵਰਗੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਘਣਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ-ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੱਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ਉਤੇ ਸਹਿਣੇ ਪਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਜਾਂ ਟਿੱਚਰ ਵਿਚ ਉਡਾ ਦੇਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। ਤੇ ਇਸ ਗੁਣ ਵਿਚ ਉਹ ਏਨੇ ਤਾਕ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਤਤਫੱਟ ਵਿਅੰਗ ਕਰਨ

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

ਲਈ ਦਿਮਾਗ ਉਤੇ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਜਿਥੇ ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ, "ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ-ਅਧਿਆਤਮਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਰੱਬ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਉਜਡਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਕੇ ਰੱਬ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਕਿਉਂ ਕਰਾਂ? ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ-ਪਰਵਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਆਪਣੇ' ਧਰਮ, ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਸਰਬ-ਗਿਆਤ ਘਟਨਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਅਤੇ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਸਤੇ ਹੋਏ ਬੰਬਈ ਦੇ ਕੁਝ ਕਥਿਤ ਪਤਵੰਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹਿਜ ਭਾਵ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ, ਸਿੱਖ ਸਾਜੇ ਕੀਹਨੇ ਸਨ? ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਲਏ ਜਾਣ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਾਤ-ਗੋਤ ਪੁੱਛਿਆ। ਬੇਦੀ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬੇਦੀ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਨਾਂ ਹੀ ਬੇਦੀ ਰਹਿ ਅਤੇ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਸਾਡਾ ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਦਖ਼ਲ ਕਾਹਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ।"

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖੱਬੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਬੋਲ-ਬਾਲੇ ਦੇ ਉਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਵੀ ਧਰਮ ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਅਡੰਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਖ਼ੂਬ ਪਛਾਣਦੇ ਸਨ। ਸੋਵੀਅਤ ਦੂਤਾਵਾਸ ਦਾ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ, ਜਿਥੇ ਮੈਂ ਇਕ-ਚੁਥਾਈ ਸਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ, ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਭ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਵਧੂ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਟ-ਸਥਾਨ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਆਏ ਹੋਏ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਲੇਖਕ ਵੀ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰ ਕੇ ਅਤੇ ਰੂਸੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ-ਦੀਦਾਰ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਧੰਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਮੈਂ ਬੇਦੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਆਏ ਤੇ ਜੇ ਆਏ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਰੂਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਏ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਣਜੇ ਦਾ ਉਥੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੋਣਾ ਉਥੇ ਆਉਣ ਲਈ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਬਹਾਨਾ ਹੋ ਸੀ; ਜਿਵੇਂ ਰੂਸੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੋਕ-ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਦੁਨੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੀ ਸੀ, ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣ, "ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟੀ ਇਸ ਲੋਕ-ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਲੋਕ-ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।" ਤੇ ਗੱਲ ਸੀ ਵੀ ਠੀਕ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਰਚਨਾ ਸਮਾਜ ਵਲੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੜਕ ਤੋਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਫੁੱਟਪਾਥ ਉਤੇ ਸੁੱਟੇ ਗਏ ਦੱਬੇ-ਕੁਚਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦਰਦ-ਕਹਾਣੀ ਹੈ।

ਉਂਜ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇਈਆ ਤਾਪ' ਦੀ ਇਸ ਸੰਖੇਪ ਟਿੱਪਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, "ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਪਾਰਟੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪੁੱਛਾਂਗਾ ਕਿ ਸਾਹਮਣੀ ਕੰਧ ਉਤੇ ਬੈਠਾ ਕਾਂ ਨਰ ਹੈ ਕਿ ਮਦੀਨ?"

ਤੇ ਖੱਬੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲੋਂ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੋਣਾ ਉਹ ਕਹਾਣੀ 'ਆਲੂ' ਵਿਚ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਵਿਅੰਗਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਥੀ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹੁਣ-ਯੋਗ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਭਾਈ, ਬੁੱਢੇ ਤੇ ਬੀਮਾਰ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਭਰਾ, ਕਾਮਰੇਡ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ-ਖਿੱਚੂ ਹੋ ਗਿਆ ਆਖ ਕੇ ਕੁਟਦੇ ਹਨ, ਉਹਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਪਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰੋਂ ਭਜਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਖ਼ੁਦ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਆਲੂ ਸੁੱਟ ਕੇ ਆਏ ਰੇੜ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਫੱਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਰਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਆਲੂ ਚੁਰਾ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ ਰੇੜ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਹੁਕਮ ਵਿਰੁਧ ਹੜਤਾਲ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਖ਼ਾਲੀ ਹੱਥ ਘਰ ਪੁਜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਬਸੰਤੋ ਕਰੋਧਿਤ ਹੋ ਕੇ ਪੁਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਹੜਤਾਲ ਦਾ ਡਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭੁੱਖੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਲਕਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਹੜਤਾਲ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਅੱਗਾ-ਪਿੱਛਾ ਪੁਣਨ ਲਗਦੀ ਹੈ।

ਲੱਖੀ ਸਿੰਘ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਸੰਤੋ ਇਕ ਚੰਗੇ ਕਾਮਰੇਡ ਵਾਂਗ ਸਦਾ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਪਿੱਛੇ-ਖਿਚੂਆਂ ਦੀ ਢਾਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲੀ ਹੈ? ਜਿਥੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁਲਵਕਤੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਵਧੂ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ-ਖਿਚੂ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਅਜਿਹੇ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਥੇ ਬੇਦੀ ਦਾ ਕਾਂ ਦੇ ਨਰ ਜਾਂ ਮਦੀਨ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

'ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ: ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ' ਵਿਚੋਂ ਨਾਮੀ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਭੌਰਾ ਕਿਤੇ ਨਾਵਲ ਲਿਖਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਵਲਾਂ 'ਤੇ ਫ਼ਿਲਮਾਂ ਬਣ ਜਾਣ।

-ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਅਸ਼ੋਕ ਪਿਛਲੇ ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਪੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਗਾਇਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲਿਖ ਕੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸੇਧ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜੀਤ ਦਾ ਢਾਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਕਾਲਮ ਨਵੀਸ ਅਤੇ ਲੇਖਕ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸ਼ੋਕ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ, ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਹੈ।

-ਡਾ. ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ

ਅਸ਼ੋਕ ਜਦੋਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਬਦ ਝਗੜਦੇ ਨੇ, ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ, ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ। ਉਹਦੀ ਹਰ ਲਿਖਤ ਮੁਕਲਾਵੇ ਦੀ ਰਾਤ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

-ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੱਸੋਵਾਲ

ਭੌਰੇ ਦੇ ਰਚਨਾ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਤੋਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਭੌਰਾ ਕਿਸੇ ਇੱਕੋ ਫੁੱਲ 'ਤੇ ਮੰਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ-ਰਸਾ ਤੇ ਇਕ-ਮੁਖਾ ਆਸ਼ਕ-ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ। ਪੂਰੀ ਸਾਹਿਤਕ-ਸਮਾਜਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਨਾਲ ਜੱਗ-ਜਹਾਨ ਦੇ 'ਫੁੱਲ ਫੁੱਲ 'ਤੇ ਭੌਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਸੁੰਘਣਾ-ਸੁੰਘਾਉਣਾ ਉਹਦਾ ਦਸਤੂਰ ਹੈ। ਉਹ ਵਾਹ ਲੱਗਦੀ ਬਲਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਰੇਕ ਤਪਦੇ ਕਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੰਝੂਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਨਾਲ ਠਾਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੇ ਲੋਕਾਂ, ਧਿਰਾਂ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਤੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਧੜਕਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਜਣੇ ਦੀ ਪੀੜ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਹੂੰਗਣ ਦੀ ਤੜਪ ਵਿਲਕਦੀ ਹੈ। ਸਗਲੀ ਧਰਤ ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਧੀਆਂ-ਪੁੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਪਤਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਲਕਣੀਆਂ ਵੀ ਉਹਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਹਨ।

-ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਤੜਪ, ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨਾਲ ਉਠ ਕੇ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਬਣਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਬੇਬਸ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਅਤੇ ਸਫ਼ਲਤਾ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਖਿਆਲ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਸ ਲਈ ਪਿਆਰ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਇਹ ਲੋਅ ਦੂਰ ਤਕ ਜਾਵੇ।

-ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇਕ ਮੁੱਖ ਕਾਲਮ-ਲੇਖਕ ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਕਾਲਮ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪ ਕੇ ਅਣਗਿਣਤ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਿਚ ਟਹਿਕਦੇ-ਮਹਿਕਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਤੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਚਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ ਪਰ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ-ਅਲੰਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜੋ ਜਾਦੂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਨਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲਿਖਤ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰੇ ਦੀ ਹੈ।

-ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

ਭੌਰਾ ਉਸ ਦਾ ਤਖ਼ੱਲਸੀ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸ਼ੋਕ ਹੈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਭੌਰਾ। ਭਾਂਤ-ਸੁਭਾਂਤੇ ਫੁੱਲਾਂ-ਬਗੀਚਿਆਂ ਤੇ ਉਡਣ ਵਾਲਾ। ਜੰਗਲ-ਬੇਲਿਆਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ-ਕਲੀਆਂ ਤੇ ਮੰਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਰੰਗ ਮਾਨਣ, ਮਹਿਕਾਂ ਸੁੰਘਣ, ਰਸ ਲੈਣ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਰਸ ਪਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਉਹਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ। ਮੂੰਹ ਚ ਬੱਤੀ ਦੰਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀ ਫੇਰੀਆਂ 'ਚ ਤੇਤੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕੈ।

-ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ

ਪਿਛਲੇ ਤੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਿਸੇ ਨਿਰਪੱਖ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਵੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇ ਵਧੀਆ ਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਲਈ ਦੇਣ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰੇ ਦੀ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ।

-ਢਾਡੀ ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁਮੱਦੀ

ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਿਚ ਐਸ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਸਤਿਕਾਰਤ ਨਾਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਾਂ, ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਦਾ ਹੀ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਹੈ, ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ!

-ਇਕਬਾਲ ਮਾਹਲ

ਹਰ ਇਮਾਨਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਾਂਗ ਭੌਰਾ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੰਤਤ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਲਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਢੋਲ ਕੁੱਟਦਾ ਤੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹੋ ਦੇ ਹੋਕਰੇ ਮਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਪ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਹੂੰਗਰਾਂ ਭੌਰਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ।

-ਜੱਗੀ ਕੁੱਸਾ

ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਭੌਰੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵੰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਿਣੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਗਾਇਕਾਂ ਨੂੰ 'ਕੰਜਰ ਕਿੱਤੇ' ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣਾ ਜੋਖਮ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਸੀ"

-ਨਿੰਦਰ ਘੁਗਿਆਣਵੀ

ਭੌਰੇ ਨੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਯਾਰੀ ਪੁਗਾਉਣ ਖਾਤਰ ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਜਾਂ ਵੱਡੀ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਕਰ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਪੱਲਾ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੜੀ ਰੱਖੇ, ਮੇਰੀ ਇਹੀ ਤਮੰਨਾ ਹੈ।

-ਪੰਮੀ ਬਾਈ

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਲੈਂਦਾ ਭੌਰਾ ਫੁੱਲਾਂ ਉਤੇ ਮੰਡਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਭੰਵਰਾ ਹੈ। ਭੌਰੇ ਦਾ ਜਾਦੂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

-ਸਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿਧਵਾਂ

ਅਸੀਂ ਕੀ ਬਣ ਗਏ-3

ਕੁੜਿੱਕੀ ਵਿਚ ਫਸੀ ਜਾਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਉਂਗਲ ਫੜਾ ਕੇ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਦੇ ਮੋਕਲੇ ਵਿਹੜੇ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲੇਖ ਲੜੀ 'ਅਸੀਂ ਕੀ ਬਣ ਗਏ' ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਦਾ ਤਰਾਨਾ ਛੇੜਿਆ ਹੈ। ਰੋਜ਼-ਮੱਰਾ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਵਾਦ ਹੋ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਸਾਹਿਤ ਬਣ ਬਣ ਜੰਮਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਉਹਨੇ ਇਸ ਲੰਮੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋਈਆਂ-ਬੀਤੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਦਿਲਚਸਪ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ, ਨਿਵੇਕਲਾ ਵੀ ਹੈ; ਐਨ ਵਰਿਆਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਲਾ ਵਾਂਗ। ਉਸ ਕੋਲ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਮਰੱਥਾ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਚਨਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵਨੀ ਅਤੇ ਸਫਰ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਨਸਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਰੌਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਨਜ਼ਮ ਵਾਲਾ ਪੀੜ੍ਹਾ ਵੀ ਡਾਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਮਾਂ ਵਾਲਾ ਪੀੜ੍ਹਾ ਹੀ ਡਾਹਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਉਠਦੀ ਉਂਗਲ ਵਾਂਗ ਉਹਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਉਂਗਲ ਖਲੋ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਅਤੇ ਜੁਝਾਰੂਪਣ ਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਇਸ ਉਂਗਲ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਉਹ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੱਥ ਉਚਾ ਕਰਨਾ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦਾ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਰਾਤ ਦਸ ਕੁ ਵਜੇ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਟੀ.ਵੀ. ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਘਰ ਦੀ ਬਾਹਰਲੀ ਕੰਧ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ 'ਦਗੜ ਦਗੜ' ਛਾਲਾਂ ਵੱਜਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਸਾਡੇ ਕਲੇਜੇ ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਆ ਗਏ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਡਰ ਸੀ, ਉਹ ਆਖ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਰਹੀ। ਮੇਰੀ ਇਸ 'ਹੋਣੀ' ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੁਲੀਗ ਅਤੇ ਦੋਸਤ ਅੰਦਰੋ-ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਆਸੀ ਬੈਠੇ ਸਨ।

"ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰਿਸਕ ਲਿਆ, ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਕੇ। ਲੋਕ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਕੇ 'ਸਿੰਘਾਂ' ਨੂੰ ਫੜਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਹੀ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਰੱਖਿਓ! ਸਾਵਧਾਨ ਰਿਹਾ ਕਰੋ।" ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 416-918-5212

ਦੇ ਪੀ.ਟੀ. ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

"ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ। ਫ਼ੋਨ ਤਾਂ ਹੋਇਆ ਈ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਤੋਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਲਾਲ ਦੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਈ ਦਿਲਬਰੀਆਂ ਦੇਣ 'ਚ ਲੱਗੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਫੜਨਾ ਸੀ! ਠਾਣੇਦਾਰ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ 'ਚ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਸੀ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੜਨਾ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਸਿਰ ਸੀ!" ਮੈਂ ਸਫਾਈ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਵੀ, ਪਰ ਡਰ ਸਚਮੁੱਚ ਮੇਰੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਜੀਅ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਇਕੱਲੇ ਬੈਠਦੇ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਗੱਲ-ਬਾਤ ਵਿਚ ਇਹ ਡਰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਣ ਖਲੋਂਦਾ।

ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਮੈਨੂੰ ਧੀਰਜ ਬੰਨ੍ਹਾਉਂਦੀ, "ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਾਂ ਸਭ ਵੇਂਹਦਾ ਏ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਲੂਮ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣਾ ਪੁੰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪ ਦਾ? ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਪੇ ਸਾਡਾ ਵੀ ਭਲਾ ਕਰੂ।" ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਲੈਂਦੀ।

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਚੱਲਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਾਪਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਯੋਜਨਾ-ਬੱਧ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ 'ਹਿੰਦੂਆਂ' ਦੇ ਜਾਨ-ਮਾਲ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝਣ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਅਤਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਉਥੇ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਹੋਰ ਕੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

***

ਕੰਧ ਉਤੋਂ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ, ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਂ, ਉਸ ਦਾ ਵੱਖੀ ਵਾਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਠਕੋਰਿਆ। ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਜੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਸੋਚਿਆ; ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅੰਤਮ ਦੀਦਾਰੇ ਹਨ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਖੜਕਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਕਰਦਿਆਂ ਪਤਨੀ ਨੇ ਹੌਸਲਾ ਕਰ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਚਿਟਕਣੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ 'ਪਹਿਲਾ ਵਾਰ' ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਝੱਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ!

ਸਾਹਮਣੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚ ਖ਼ਾਕੀ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਕੱਸਿਆ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਕੱਦ ਦਾ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਉਤੇ ਸਟਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ੀਤੀ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ; ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਿਵਾਲਵਰ ਲਈ ਖਲੋਤਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹਵਾਲਦਾਰ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪਹਿਨੇ ਆਦਮੀ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਰਾਈਫ਼ਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਤਾਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋਰ ਦੋ ਜਣੇ ਪੁਲਿਸ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਸਨ।

'ਤਾਂ ਇਹ 'ਸਿੰਘ' ਪੁਲਿਸ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਆਣ ਧਮਕੇ ਸਨ!'

ਮੈਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ।

"ਆ ਜਾ, ਨਿਕਲ ਆ ਬਾਹਰ। ਕਿੱਥੇ ਜਾਏਂਗਾ ਬਚ ਕੇ ਹੁਣ?" ਹਵਾਲਦਾਰ ਨੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ।

ਮੈਂ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫੜ ਕੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਵੀ ਤਾਂ ਦੱਸੋ।"

ਮੈਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚਮੁਚ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਸਨ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਵਰਦੀ ਵਿਚ ਤਥਾ-ਕਥਿਤ ਖਾੜਕੂ!

ਉਂਜ ਮੇਰੇ ਲਈ 'ਪੈਂਦੇ ਸੌਵਾਂ, ਸਿਰਹਾਣੇ ਸੌਵਾਂ' ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਸੀ।' 'ਖਾੜਕੂਆਂ' ਦਾ ਡਰ ਤਾਂ ਸੀ ਹੀ, ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਵੀ ਕਿਹੜੀ ਘੱਟ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ! ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਵੁੱਡ-ਰੋਜ਼ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਨੀਮ ਫੌਜੀ ਦਲਾਂ ਨੂੰ 'ਅਤਿਵਾਦ' ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਲਗਭਗ 'ਮਾਰਸ਼ਲ-ਲਾਅ' ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ 'ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਚੁਣ ਚੁਣ ਕੇ ਲੱਭਣਾ ਅਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ, ਇਹ ਫੋਰਸਾਂ, ਹਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦੇ 'ਅਤਿਵਾਦੀ' ਹੋਣ ਦੇ ਭਰਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਭੁਲੇਖੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ਕਈ ਛੋਟੇ 'ਗੁਨਾਹਾਂ' ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਖਾੜਕੂ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣਾ, ਉਸ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੋਣਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਘਰ ਆ ਵੜੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਣਾ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਨਾਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵੀ ਇਹ 'ਭਲੇ ਦੇ ਦਿਨ' ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਇਸ ਦੋ-ਮੂੰਹੀਂ ਕੁੜਿੱਕੀ ਵਿਚੋਂ ਮੈਂ ਕਿਹੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਂ!

"ਪੱਗ ਰੱਖ ਲੌ ਸਿਰ 'ਤੇ। ਰਾਤ ਲਈ ਠੰਢ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਈ ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ ਵੀ ਲੈ ਲਵੋ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਹਲੀਮੀ ਸੀ।

"ਪਰ ਭਾ ਜੀ, ਕੋਈ ਕਸੂਰ ਤਾਂ ਦੱਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਐਵੇਂ ਨਾਹੱਕ ਈ ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਲੈ ਤੁਰੋਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ?" ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਉਜ਼ਰ ਸੀ।

"ਹੱਕ-ਨਾਹੱਕ ਦਾ ਸਭ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜੂ।" ਹਵਾਲਦਾਰ ਫਿਰ ਗੜ੍ਹਕਿਆ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਚੁੱਪ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

"ਚਲੋ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜੋ, ਛੇਤੀ। ਕਸੂਰ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦੇ।" ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ। ਅੜਨ ਦਾ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ 'ਰੱਬ ਆਸਰੇ' ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਵਿਚਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਦੂਜੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ। ਉਹ ਉਠਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ, "ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣਾ ਨਹੀਂ!" ਉਹ ਬੇਵੱਸ ਹੋ ਕੇ ਬੈਡ ਦੀ ਬਾਹੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਪੁਲਸੀਏ ਵੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਡੱਠੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਮੈਂ ਅਲਮਾਰੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਪੜੇ ਲੱਭਣ ਲੱਗਾ।

ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਮੇਰੇ 'ਪ੍ਰਸਿੱਧ

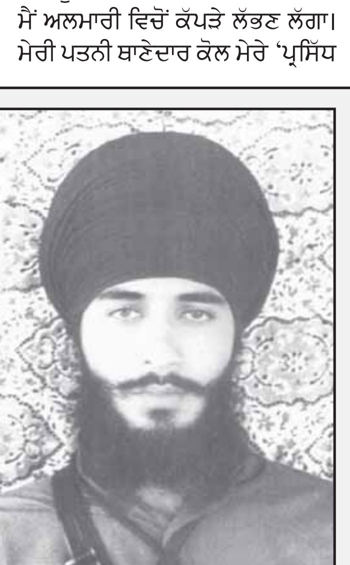

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ

ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਸੋਢੀ (ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹਦਾ ਯਾਰ ਛਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਢੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਛਿੰਦੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਵੀ! ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਡਰਦਾ ਕਿ ਛਿੰਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਯਾਰੀ ਰਹੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ! ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ 'ਕੇਸ' ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

ਲੇਖਕ' ਹੋਣ, ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗੇ 'ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਆਪਕ' ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ' ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕੇ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਅਹੁ ਵਰਦੀ ਵਾਲੀ ਤਸਵੀਰ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ?" ਅੰਗੀਠੀ 'ਤੇ ਪਈ ਤਸਵੀਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ 'ਵੋਟ' ਮਿਲ ਗਈ।

"ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ। ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਛੱਬੀ ਜਨਵਰੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖੇਡਾਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।" ਉਹ ਆਪਣੇ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ 'ਕਿੱਤੇ ਦੀ ਸਾਂਝ' ਜੋੜ ਕੇ ਉਸ ਦੀ 'ਹਮਦਰਦੀ ਬਟੋਰਨਾ' ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਸ਼ਾਇਦ!

ਮੈਂ ਕੱਪੜੇ ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ। ਮੇਰੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਸਹਿਮੇ ਹੋਏ ਸਾਰਾ 'ਨਾਟਕ' ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਬੱਚੀ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਖਿੱਚ ਕੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਖ ਰਹੀ ਸੀ, "ਮੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਓ ਵੀ।"

ਮੈਂ ਬੱਚੀ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਤਰਦੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।

ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਹਵਾਲਦਾਰ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਏ ਅਲਾਣੇ ਮੰਜੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਇਥੇ ਪੈ ਜਾਓ। ਹੋਰ ਕੱਪੜੇ ਲੀੜੇ ਦੀ ਤਾਂ ਲੋੜ ਨਹੀਂ?" ਉਸ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਵੀ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸੇ ਜਾਣ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਜਾਂ ਰੱਬੀਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਿਹਰ ਪੈ ਗਈ ਸੀ! ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਮੈਂ 'ਧੰਨਵਾਦ' ਕਹਿ ਕੇ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਪੁਲਸੀਏ ਚੌਕੀ ਦਾ ਬਾਹਰਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਟਿਕਾਣਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਲੰਮੇਂ ਪੈ ਗਏ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੀਕ ਇਕੱਲਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚ ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਪੰਜ-ਸੱਤ ਬੰਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ, "ਭਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਆਂ।" ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਲਈ ਲਿਆਂਦੀ ਚਾਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਰੱਖੀ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋਰ ਬੰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਹਮਦਰਦਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਜੁੜਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਕੱਠ ਪਿੱਛੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ। ਰਾਤੀਂ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮੈਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੀ ਰਹੀ। ਨੀਂਦ ਕਿੱਥੇ ਆਉਣੀ ਸੀ! ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਕਿਤੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਆਂਢੀ-ਗੁਆਂਢੀ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਘਰ ਕੁਝ 'ਹੁੰਦਾ' ਸੁਣ ਕੇ ਉਚੀ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦੇ! ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ; ਉਦੋਂ ਅਜੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੁਝ ਇੱਕ ਮੋਹਤਬਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਹੀ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ 'ਮੋਹਤਬਰ' ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ, ਪਰ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਮੈਂ ਵੀ ਲਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨੇੜਲੇ ਯਾਰ ਮੇਰਾ ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਉਡਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕਰਨਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਸੀ! ਸਿਵਾਇ ਇੱਕ ਅੱਧੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ, ਮੇਰੇ ਜਾਣੂਆਂ ਜਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਵੀ ਤਾਂ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਬੱਝਾ ਇਹ 'ਕਾਲਾ ਹਾਥੀ' ਕਿਸ ਕੰਮ ਸੀ! ਪਰ ਉਸ ਰਾਤ ਇਹ ਬੜਾ ਕੰਮ ਆਇਆ। ਪਤਨੀ ਨੇ ਤੜਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਸਾਰੇ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਫ਼ੋਨ ਖੜਕਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ! ਸਭ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਭੀੜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਉਮਡ ਆਏ ਸਨ! ਉਹ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਅਤੇ 'ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰਨ' ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਚੌਕੀ ਦੇ ਬਾਹਰਲੇ ਗੇਟ ਸਾਹਮਣੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਮੈਂ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਖ਼ਰ ਮੈਂ ਕਸੂਰ ਕਿਹੜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਮੇਰੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਨੂੰ 'ਹੱਕ-ਬਜਾਨਬ' ਠਹਿਰਾਉਣਗੇ!

ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਚੌਕੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖਲੋਤੇ, ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਆਉਣ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ ਜਾਣਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੂਟਾ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਉਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਮੇਰੇ ਫ਼ਿਕਰ ਕਰ ਕੇ ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਹੈ! ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਧੀਰਜ ਧਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।

"ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਏ ਨੇ।" ਉਸ ਨੇ ਖ਼ੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ।

"ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਸਾਥ ਬਣ ਗਿਆ!" ਮੈਂ ਮਜ਼ਾਕ ਕੀਤਾ।

"ਪਰ ਭਾ ਜੀ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਕਿਉਂ ਆਂ?" ਬੂਟੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪ ਹੀ ਕਿਆਫ਼ਾ ਲਾਇਆ, "ਇਹ...ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲੱਗਦਾ!"

ਬੂਟਾ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪਰਜਾਪਤ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀ। ਇਕੱਤਰ-ਬਹੱਤਰ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੀ.ਏ. ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ 'ਤੱਤੀ ਲਹਿਰ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਵਟਾਉਂਦਾ। ਰਾਤ-ਬਰਾਤੇ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਲਾਉਂਦਾ, ਲਵਾਉਂਦਾ। ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ। ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗੁਪਤ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਐਮ.ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੇ ਛੱਡ ਕੇ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਰਮਨੀ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਦਿਲ ਨਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਭਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਉਥੇ ਜਰਮਨੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਔਖੇ ਹੋ ਕੇ, ਲੁਕ ਛਿਪ ਕੇ, 'ਇਲੀਗਲ' ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣੇ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ 'ਇਲੀਗਲ' ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ, ਪੈਸੇ ਕਿਹੜੇ ਨਹੀਂ ਕਮਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ!" ਹੁਣ ਉਹ ਪਿੰਡ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤਾ 'ਬਾਹਰ ਅੰਦਰ' ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਆਪਣੇ 'ਕੰਮ-ਕਾਰ' ਕਰਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਜੋਟੀ ਹੁਣ 'ਉਹੋ ਜਿਹੇ' ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ। ਵਰ੍ਹੇ-ਛਿਮਾਹੀ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ 'ਜੁਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ' ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪ ਸਾਖ਼ੀ ਸੁਣਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਸੋਢੀ (ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹਦਾ ਯਾਰ ਛਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਢੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਛਿੰਦੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਵੀ! ਉਹ ਇਸ ਗੱਲੋਂ ਵੀ ਡਰਦਾ ਕਿ ਛਿੰਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਯਾਰੀ ਰਹੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ! ਕਦੀ ਕਦੀ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ 'ਕੇਸ' ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਸੀ।

"ਪਰ ਭਾ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਕਿਉਂ?" ਉਸ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਉੜ ਗਏ ਮੇਰੇ ਉਡਣੇ ਮਿੱਤਰ

ਨਿੱਕ ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
Sandhugulzar@yahoo.com

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਦੋ ਮਿੱਤਰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ ਅਤੇ ਇੰਡੀਅਨ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮਾਸ ਕਮੀਊਨਿਕੇਸ਼ਨ ਦਾ ਸੀਨੀਅਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ ਐਮ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ। ਮੂੰਹ-ਤੂੰਹ ਲਗਦਾ ਤੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ ਅਪਣੇ ਵਿਦਿਅਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਉਘਾ ਕਾਰਕੁਨ ਰਹਿਣ

ਡਾ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ

ਉਪਰੰਤ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੀ ਜੀ ਆਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਦੇ ਉਚੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਤੇ ਰਹਿਣ ਉਪਰੰਤ ਯੂ ਐਨ ਓ ਦੇ ਸੱਦੇ ਉਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਅਹਿਮ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਵੱਲੋਂ ਸਨਮਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਅਤਾ ਸਦਕਾ ਉਸ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਕੌਰ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ।

ਵੇਦਾਂ ਤੋਂ ਗਾਂਧੀ ਤਕ ਮੀਡੀਆ ਸਦਾਚਾਰ, ਕਬੂਤਰ ਤੋਂ ਇੰਟਰਨੈਟ ਤਕ ਸਮਾਚਾਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਇਕ ਦਰਜਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਰਚੈਤਾ ਕੇ ਐਮ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਵਿਚ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ ਵਲੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਤੇ ਜਨਸੰਚਾਰ ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਮੁਖੀ ਰਿਹਾ। ਕੰਵਾਰਾ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਚਾਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਦੀ ਥਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੇਰਾ ਇਹ ਮਿੱਤਰ ਜੈਨੀਵਾ, ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ, ਤਾਸਕੰਦ, ਦਖਣੀ ਕੋਰੀਆ, ਮੈਕਸੀਕੋ, ਸਿੰਘਾਪੁਰ, ਸਪੇਨ, ਫਿਨਲੈਂਡ, ਬਾਰਸੀਲੋਨਾ ਆਦਿ ਤਿੰਨ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵਧ ਸਥਾਨਾਂ ਉਤੇ ਮੀਡੀਆ ਸਬੰਧਤ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਮੋਹਰ ਲਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਦੋਨਾਂ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇਕੀ ਦਾ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਤਲੇ ਸਮੇਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਗੈਂਗੇਰੀਨ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗਣਾ ਪਿਆ। ਨੇਕੀ ਜੀ ਤਾਂ ਨੱਬਿਆਂ ਤੋਂ ਉਤੇ ਸਨ ਪਰ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦੀ ਉਮਰ ਕੇਵਲ 65 ਸਾਲ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਹੋਰ ਜੀਵਤ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਿੰਨੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦਾ। ਮੇਰੇ ਦੋਵੇਂ ਮਿੱਤਰ ਭਰਵੀਂ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਨ ਵਿਚ ਯਕੀਨ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਸੁਖੀ ਰਹਿਣ!

'ਧਰਮ ਯੁੱਗ' ਤੇ 'ਵੀਕਲੀ' ਦੀ ਯਾਦ: ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਜ਼ਿਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਣ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਛਪਾਈ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਸ਼ੀਨਾ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਨ 1953 ਵਿਚ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਫਤਿਹ' ਤੇ ਮਾਸਕ 'ਪ੍ਰੀਤਮ' ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇਖਣ ਤੋ ਪਿਛੋਂ ਝੰਡੇਵਾਲਾ ਐਸਟੇਟ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਛਪਦੇ 'ਕੈਰਾਵਾਨ' (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ) ਤੇ 'ਸਰਿਤਾ'(ਹਿੰਦੀ) ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ। ਉਥੇ ਮੇਰਾ ਹਮ ਜਮਾਤੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਛਡਕੇ ਅਰਵਿੰਦ ਨੇ ਮੁੰਬਈ ਜਾ ਕੇ 'ਧਰਮ ਯੁਗ' ਦਾ ਕੰਮ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਤੇ ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਵੀਕਲੀ' (ਇਲਸਟ੍ਰੇਟਡ ਵੀਕਲੀ ਆਫ ਇੰਡੀਆ) ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਦੀਆਂ ਦਿਓ ਕਦ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ

ਕੇ ਐਮ ਸ੍ਰੀਵਾਸਤਵ

ਮਿਲਿਆ। ਰਸਾਲੇ ਦੇ ਕੰਪੋਜ਼ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਦੀ ਛਪਾਈ ਤੇ ਜਿਲਦ ਸਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਬਕਸਾ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੱਕ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਥ ਲਗਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਇਆ ਤਾਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੀ ਦੇਖੀਆਂ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਨੇ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੋਹਾਲੀ ਦੇ 9 ਫੇਜ਼ ਦੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਏ ਵਿਚ ਪੈਂਦੀ 301 ਨੰਬਰ ਇਮਾਰਤ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਦੈਂਤ ਰੂਪੀ ਜਰਮਨ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ।

ਇਹ ਮਸ਼ੀਨਾਂ 1968 ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੀਆਂ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੁੰਬਈ ਵਾਲੀਆਂ ਏ 4 ਤੇ 19/26 ਦਾ ਕਾਗਜ਼ ਛਾਪਦੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਲੋਕਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਜਰਮਨ ਹਾਈਡਲਬਰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵਿਚੋ ਇੱਕ 28/40 ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਰੰਗ ਛਾਪਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਏਸ ਆਕਾਰ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਇੱਕੋ ਸਾਹ ਦੋ ਰੰਗ ਤੇ ਤੀਜੀ ਚਾਰ ਰੰਗ। ਖ਼ੂਬੀ ਇਹ ਕਿ ਵਰਕੇ ਜੋੜਨ, ਪੰਨ ਮਿਲਾਉਣ ਤੇ ਜਿਲਦਾਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਕਾਮੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਦਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਚਲਦੇ ਤੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਡਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੋ ਕਨਾਲ ਦੀ ਛੱਤ ਥੱਲੇ ਬੁੱਕ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦਾ ਇਹ ਤਾਲ ਮੇਲ ਸੱਚ ਹੀ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜਲਵੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪਤਰਾਂ ਦੇ ਛਾਪਾਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਬੁਕ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਰਸਾਲੇ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕੈਰਾਵਾਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਮੁੰਬਈ ਕੋਲ ਕਿਸ ਰੂਪ ਤੇ ਆਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਹਨ ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਸਚੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਛਾਪੇਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਹਿਮਾਚਲ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੁਰ-ਤਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬੁਕ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਓਨੇ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਜਿੰਨੇ ਦੋ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ ਦੀਆਂ ਵਡ ਆਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਛਾਪਾਖਾਨੇ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ।

ਵਿਦਿਆ, ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਤੇ ਜ਼ੁਰਮ: ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਵਧਣ ਨਾਲ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਜੁਰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਵਰ੍ਹੇ ਵਖ ਵਖ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਜੇਲ੍ਹ ਗਏ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਗਭਰੂਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2,295 ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਨੌਂ ਗੁਣਾ ਭਾਵ 19,365 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਦਾ ਖਾਤਾ ਖੋਲ੍ਹੀਏ ਤਾਂ 105 ਤੋਂ 10 ਗੁਣਾਂ ਵਧ ਕੇ 1265 ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਅਜੋਕੀ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਕਿੱਤਾ-ਮੁੱਖੀ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਅਪਣੇ ਯੁਵਕਾਂ ਤੇ ਯੁਵਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿੱਤਾ ਮੁੱਖੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਿੱਤਾ ਅਪਨਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਨਹੀਂ ਕਿ 10/10 ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੁਕਾਨ

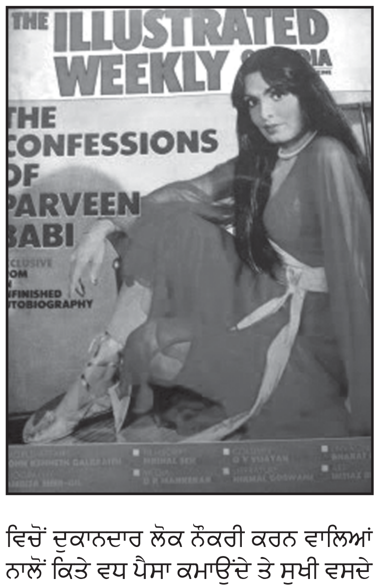

ਵਿਚੋਂ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਲੋਕ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਤੇ ਸੁਖੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਸਾਡੀ ਯੁਵਾ ਪੀੜ੍ਹੀ ਏਸ ਪਾਸੇ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਹੋੜ ਵੀ ਘਟ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ।

ਅੰਤਿਕਾ: (ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ)
ਦੂਰ ਜੇਕਰ ਅਜੇ ਸਵੇਰਾ ਹੈ
ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਕਸੂਰ ਮੇਰਾ ਹੈ।

ਕੁੜਿੱਕੀ ਵਿਚ ਫਸੀ ਜਾਨ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਇਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਧੁੱਪੇ ਲੱਗੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਮੋਹਤਬਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ 'ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ' ਦੱਸੀ।

ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸਨ।

"ਭਿੱਖੀਵਿੰਡ ਵਾਲੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਨੂੰ ਆ ਲੈਣ ਦਿਓ। ਉਸ ਦੇ ਆਇਆਂ ਹੀ ਅਸਲੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗੂ। ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਬਾਹਰ ਹੀ ਉਡੀਕਦੇ ਆਂ।" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੌਕੀ ਵਾਲੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ 'ਹਕੀਕਤ' ਦੱਸ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਮੱਠਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕੀ ਸੀ?

ਵੇਖਿਆ; ਫੁੱਫੜ ਸੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਦੋਹਾਂ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਰੂਪ ਅਤੇ ਸੁਪਨਦੀਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲਾਈ ਚੌਕੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੂਪ ਨੌਂ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਪਨ ਛੇ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ। ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋਣਗੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੁਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਉ 'ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ' ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ 'ਤਾਕਤ' ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠਣ, ਉਠਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਜੋਗੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ!

ਸੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨਾਲ 'ਦੂਰ-ਨੇੜੇ' ਦੀ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦੇ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, "ਬੀਬੀ ਰਜਵੰਤ! ਥਾਣੇਦਾਰ ਆਪਣਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤੂੰ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਫ਼ਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।" ਉਹਦਾ ਧਰਵਾਸ ਵਾਜਬ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਚਿੰਤਾ-ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਘੜੀ ਪਲ ਤਕ ਮੇਰੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਥਾਣੇਦਾਰ ਵਾਲੀ ਮੇਜ਼ ਕੋਲ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਲਾਡ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਥਪਥਪਾਈਆਂ। ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਤਕੁਤਾਇਆ। ਮੈਂ ਸਹਿਜ ਰਹਿਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਹੁਣ ਵੀ 'ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ' ਹੈ! ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ!

ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਸੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਲੱਗ ਕਰ ਕੇ 'ਕੁਝ' ਦੱਸਿਆ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਜੀਪ ਬਾਹਰਲੇ ਗੇਟ ਕੋਲ ਰੁਕੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖਲੋਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰੁਕਣ ਦਾ ਕਹਿ ਕੇ, ਉਹ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਚੌਕੀ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਸਲੂਟ ਮਾਰਿਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠ ਖਲੋਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੈਠ ਜਾਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਾ ਰਹੱਸ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਬੜੇ ਠਰ੍ਹੰਮੇ ਨਾਲ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਗੜਗੜਾਹਟ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਵਿਚਾਰਗੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੇ ਮਲਬੇ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ਸਾਂ!

"ਤੁਹਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਆਇਆ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੁਹਾਡਾ ਕਸੂਰ ਪੁੱਛਦਾ ਪਿਆ ਹੈ! ਲੌ ਸੁਣ ਲਓ ਆਪਣਾ ਕਸੂਰ। ਪਿੰਡ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਮਹੀਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਹੜੀ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਚਲਾਈ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬੰਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤੇ ਨੇ। ਇਹ ਕੇਸ ਬਣਦਾ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਲਾਈ! ਬੰਦਾ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ!"

ਉਹ ਉਤਸੁਕ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। 'ਦੰਦ ਜੁੜ ਜਾਣੇ' ਦਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਇੰਨੀ ਬਾਰੀਕੀ ਨਾਲ 'ਸਮਝ' ਆਇਆ! ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਝ ਅਹੁੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹੀ ਕਿ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵਾਂ! ਮੈਂ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸਾਂ ਭਲਾ! ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ, ਉਂਜ ਵੀ, 'ਸਾਬਤ' ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਕਿੱਥੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ! ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦੱਸਦਾ ਵੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿੱਥੇ ਸਨ!

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਹੀ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ

> ***ਫੁੱਫੜ ਸੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਦੋਹਾਂ ਵੱਡੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਰੂਪ ਅਤੇ ਸੁਪਨਦੀਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲਾਈ ਚੌਕੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰੂਪ ਨੌਂ ਕੁ ਸਾਲ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਪਨ ਦੀ ਉਮਰ ਛੇ ਕੁ ਸਾਲ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਭਰ ਆਇਆ। ਕੀ ਸੋਚਦੇ ਹੋਣਗੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਾ ਹੀ ਮੁਲਕ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਜੁਰਮ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਉ 'ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ' ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਉਹ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ 'ਤਾਕਤ' ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਬੈਠਣ, ਉਠਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਜੋਗੀ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ !***

ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ! ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਾਂ ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਨੂੰ ਸੁੱਝਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਸਫ਼ਾਈ ਵਿਚ ਕੀ ਆਖਾਂ!"

ਸੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਰਦਾਰ ਜੀ, 'ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ' ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸੱਚਾਈ ਵੇਖਿਓ ਕਿਵੇਂ ਸਾਹਮਣੇਂ ਆਉਂਦੀ! ਦੁੱਧ ਦਾ ਦੁੱਧ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਿਤਾਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਆਂਗੇ।"

ਸੂਰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਂਗਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਤਕ ਇਹ ਮਨਹੂਸ ਖ਼ਬਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ। ਉਹ ਬੌਂਬਲਿਕੇ ਹੋਏ ਧੌਣਾਂ ਮੋੜ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਵੇਖਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ।

ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ, ਭਿੱਖੀਵਿੰਡ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਟੈਂਪੂ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਮੇਰੇ ਹਮਾਇਤੀ ਬੇਵੱਸ ਅਤੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਖਲੋਤੇ ਸਨ। ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਜਮਾਤੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਕਿਰਪਾਲ ਆਇਆ ਅਤੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਜੀਪ ਵਿਚ ਵੜਦੇ ਨੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਸਾਡੇ ਜਮਾਤੀ ਨੂੰ ਕਿੱਥੇ ਲੈ ਚੱਲੇ ਓ ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਜਾਓ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੀਰਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ; ਭੱਜਾ ਆਇਆਂ ਮੈਂ।"

ਕਿਰਪਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ 'ਪਾਲ' ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਨਕਸਲੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਡਿਊਟੀ ਮੇਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ 'ਤੇ ਵੀ ਲੱਗੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਜਮਾਤੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ 'ਸੰਭਲ ਕੇ ਚੱਲਣ' ਦੀ 'ਹਦਾਇਤ' ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ 'ਕੰਮ-ਧੰਦੇ' ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ, ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨਿਰ-ਉਚੇਚ ਸਨ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਆ, ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਹ। ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਵੀ ਜਾਣਾ ਸੀ।"

"ਚੱਲੋ!" ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਪ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਟੈਂਪੂ ਚੱਲਿਆ ਤਾਂ ਰੋਣ-ਹਾਕੇ ਬੂਟੇ ਨੇ ਕੰਬਦੇ ਹੋਠਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਭਾ ਜੀ! ਮੈਂ ਪੱਕਾ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਲਿਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣੀ ਏਂ। ਇਹ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਲਾਇਆ ਈ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਆ। ਝੂਠੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਣਾ ਕੇ ਇਹਨੇ ਕਈ ਬੰਦੇ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਨੇ। ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਛੱਡਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ!"

ਬੂਟਾ ਜੋ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ 'ਸਭ ਕੁਝ' ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਹ ਸੱਚ ਮੰਨ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਹੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਬੂਟੇ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੀ ਕੰਬਣੀ ਲੰਘੀ ਅਤੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਉਭਰ ਆਈਆਂ।

"ਹੈਂ ਭਾ ਜੀ! ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ!" ਉਹਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਵਰਗੀ ਵਿਲਕਣੀ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸਾ ਸੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬੜਾ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਸਹਿਜ ਸਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਰੜਾ ਕਰ ਕੇ, ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਬੂਟਾ ਸਿਆਂ! ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨੀ ਹੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਕਿਹੜੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਰੋਕ ਲੈਣੀ ਏਂ! ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ! ਜੋ ਹੋਊ, ਵੇਖੀ ਜਾਊ।" ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਲੱਗੇ।

ਥਾਣੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਲਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਲ ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਹਵਾਲਾਤ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅੰਦਰ ਵਾੜਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਨੇੜਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ 'ਗੱਲ-ਬਾਤ' ਕਰਨ ਲਈ ਹਵਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫ਼ਰਸ਼ 'ਤੇ ਆਣ ਬੈਠਾ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਕਰ ਕੇ ਫਸ ਗਿਆ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿੱਥੇ ਕਾਬੂ ਆਉਣਾ ਸੀ!"

ਤਾਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸੱਚ ਹੀ ਆਖਦਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ, "ਤੂੰ ਵੀ ਆ ਜਾਹ। ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਵੀ ਜਾਣਾ ਸੀ।"

***

ਪਾਲ ਨੇ ਮਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਰਦਾ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਸਰਪੰਚਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਣ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਭਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ।

(ਚਲਦਾ)

ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ...

ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਸਦਾ ਸਿਆਸੀ ਤੂਫਾਨਾਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਫਗਾਨ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਕਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੁਪਦਾ ਹੁੰਦਾ; ਐਪਰ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਮੁਲਕ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ 7ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਨੇ ਜੋ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਰੂਸ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਹਿਤਾਂ ਲਈ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਬਣਾਇਆ। ਫਿਰ ਮੁੱਲਾ ਉਮਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਹਨ੍ਹੇਰੀ ਝੁਲਾਈ। ਫਿਰ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਨੇ ਜੰਗ ਦਾ ਮੁਹਾਜ਼ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ...

ਅਫ਼ਸਾਨਾ-ਏ-ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ-7

ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ

ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਅਸਥਿਰਤਾ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਨੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦਾ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲੀਹੋਂ ਲਾਹ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਨਿਰਾਲੇ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰ ਹਰਮਹਿੰਦਰ ਚਹਿਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਲੰਬੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। 'ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼' ਦੇ ਪਾਠਕ 2013 ਵਿਚ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਆਫੀਆ ਸਿੱਦੀਕੀ ਦਾ ਜਹਾਦ' ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕ ਇਹ ਲਿਖਤ ਵੀ ਪਸੰਦ ਕਰਨਗੇ। ਚਹਿਲ ਨੇ ਪੰਜ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਹੋਣੀ' ਅਤੇ 'ਬਲੀ' ਨਾਵਲ ਲਿਖ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੈਂਠ ਬਣਾਈ ਹੈ। 'ਬਲੀ' ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸੰਕਟ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ 'ਹੋਣੀ' ਪਰਵਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਤੰਦ-ਤਾਣੀ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆਲਮਪੁਰ ਮੰਦਰਾਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਵੱਸੇ ਹਰਮਹਿੰਦਰ ਚਹਿਲ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਬਿਰਤਾਂਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਕੀਕਤ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਲਈ ਸੈਨਤਾਂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਅਮਰੀਕਨ ਸਮੁੰਦਰੀ ਬੇੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਿੰਦ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹੀ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ 7 ਅਕਤੂਬਰ 2001 ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਬੰਬ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਉਪਰ ਸੁੱਟ ਕੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ, ਅਮਰੀਕਨ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬੰਬ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਵਰ੍ਹਨ ਲੱਗੇ। ਗੋਲ਼ੇ ਵਰ੍ਹਾ ਵਰ੍ਹਾ ਕੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੇ ਫੌਜੀ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਪਿਛੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਦੂਜੀ ਨੀਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸੀ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਵੱਲੋਂ ਹਮਲਾ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਤਾਲਿਬਾਨ 'ਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਜਨਰਲ ਰਸ਼ੀਦ ਦੋਸਤਮ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅੱਤਾ ਇਸ ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਸੰਭਾਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਆਪਣੇ ਗੜ੍ਹ ਹਾਰਦੇ ਗਏ। ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਾਰਥ

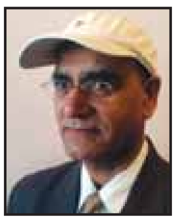

ਹਰਮਹਿੰਦਰ ਚਹਿਲ
ਫੋਨ: 703-362-3239
chahals57@yahoo.com

ਅਲਾਇੰਸ ਨੇ ਪੱਛਮ, ਮੱਧ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੱਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਤਾਲਿਬਾਨ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਕੁੰਦਜ ਵਿਚ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦਾ ਬੜਾ ਤਕੜਾ ਗੜ੍ਹ ਸੀ। ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਨੇ ਕੁੰਦਜ ਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਥੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅਫਸਰ ਵੀ ਘਿਰ ਗਏ। ਇਥੇ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਜਨਰਲ ਪਰਵੇਜ਼ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੇ ਨੱਕ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਬੁਸ਼ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਇਹ ਅਫਸਰ, ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲਿਲਕੜੀ ਕੱਢੀ। ਨਾਂਹ ਨੁੱਕਰ ਜਿਹੀ ਕਰਦਾ ਬੁਸ਼, ਆਖਰ ਮੰਨ ਗਿਆ। ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਗੇੜੇ ਲਾਉਂਦਾ ਰਹੇ। ਉਸ ਦੇ ਅਫਸਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਫਲਾਈਟ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਹ ਤਾਲਿਬਾਨ ਲੀਡਰ ਢੋਂਹਦੇ ਰਹੇ। ਅਗਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜਦੋਂ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਵਾਲੇ ਉਥੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਾਲਿਬਾਨ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਜਾ ਲੁਕੇ ਸਨ। ਹਾਰੀ ਹੋਈ ਫੌਜ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਿਹੜੇ ਬਚ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਬਾਰਡਰ ਲੰਘ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਆਮ ਸਿਪਾਹੀ ਬਗੈਰਾ, ਸਭ ਕੁਝ ਛੱਡ-ਛਡਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਭੱਜ ਗਏ। ਮੁੱਲਾ ਉਮਰ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਤਕੜੇ ਆਧਾਰ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਹੈਲਮੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕਿਆ।

ਕੰਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਤਕੜੀ ਲੜਾਈ ਹੋਈ ਪਰ ਆਖਰ ਇਹ ਵੀ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਨੇ ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਭਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ। ਉਧਰ, ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦੇ ਦੋ ਢਾਈ ਸੌ ਮੈਂਬਰ ਪਿਛੇ ਬਚ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਾਤਰ ਹੀ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਲੜਾਈ ਵਿੱਢੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਤੋਰਾ ਬੋਰਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਬਣਾਈਆਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਲੁਕੇ ਸਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਖੁਸ਼ਕ ਪਹਾੜਾਂ ਉਪਰ ਬੜੇ ਬੰਬ ਵਰ੍ਹਾਏ, ਪਰ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੰਗਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਜੇ ਅਮਰੀਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਘੇਰਾਬੰਦੀ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਫੜੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਣੇ। ਤੋਰਾ ਬੋਰਾ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਮੁਕਾਮੀ ਕਮਾਂਡਰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਹੱਕਾਨੀ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਘੇਰ ਲਈਆਂ, ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਉਸ ਨੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ-ਠਾਕ, ਆਪਣੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਧਰੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ' ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਮੁਤਾਬਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਹਾਦੀਆਂ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਖੈਰ, ਜਦੋਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਨੂੰ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਘਟ ਗਈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਚਲਾਈ।

ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਹੱਕਾਨੀ

ਤੋਰਾ ਬੋਰਾ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਮੁਕਾਮੀ ਕਮਾਂਡਰ ਜਲਾਲੂਦੀਨ ਹੱਕਾਨੀ ਦੀ ਮੱਦਦ ਲਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਮਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਘੇਰ ਲਈਆਂ, ਪਰ ਜਿੰਨੇ ਪੈਸੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਉਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਉਸ ਨੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ-ਠਾਕ, ਆਪਣੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਧਰੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲ ਆ ਰਹੇ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. 'ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ' ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸਮਝੌਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਮੀਦ ਕਰਜ਼ਈ ਨੂੰ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੱਕੀ ਚੋਣ ਅਗਲੇ ਸਾਲ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਬਣ ਗਈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾਤ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਬਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਫਗਾਨ ਮੋਹਤਬਰ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਦਿਨ ਆਉਣਗੇ, ਪਰ ਇਥੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਭੁੱਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਸੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਣਾ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵੀ ਗਲੇ ਨਾ ਉਤਰੀ। ਉਸ ਦੀ ਖਾਸ ਧਿਰ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਤਾਕਤ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੋੜੇ ਅਟਕਾਏਗਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਇਥੋਂ ਭੱਜੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਲੋਇਆ ਜਿਰਗਾ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਮੀਦ ਕਰਜ਼ਈ ਨੂੰ ਆਰਜ਼ੀ ਸਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਦਿਆਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਆਇਦ ਕੀਤੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਵਾਪਸ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਡਰ ਦੇ ਸਾਏ ਹੇਠ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਲਿਆ, ਪਰ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਡਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਲੀਡਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕਮਾਂਡਰ ਜਿਹੜੇ ਖਾਨਾਜੰਗੀ ਦੌਰਾਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਿਰਫ ਹਮੀਦ ਕਰਜ਼ਈ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਪਖਤੂਨ ਲੀਡਰ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਦੇ ਵਾਰਲੌਰਡ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਲੀਡਰ ਚੁਣ ਸਕਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ, ਭਾਵ 2002 ਵਿਚ ਲੋਇਆ ਜਿਰਗਾ ਦਾ ਇਕੱਠ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਆਰਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਵਿਉਂਤ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੋਇਆ ਜਿਰਗਾ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਮੁਲਕ ਦਾ ਨਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਆਰੰਭਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਪਰ ਨਾਰਥ ਅਲਾਇੰਸ ਦੇ ਵਾਰਲੌਰਡ ਆਪਣੀ ਔਕਾਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਟਲ ਸਕਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਥਾਲੀ ਵਿਚ ਪਰੋਸ ਕੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੈਸੇ-ਟਕੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਭੂਤਰ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪੁੱਠੇ-ਸਿੱਧੇ ਕੰਮ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਸੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਫੀਮ ਉਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੁਲਕ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਾਰਲੌਰਡ, ਖੁੱਲ੍ਹਮ-ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਡਰੱਗ ਦਾ ਧੰਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਸੋਚੀ। ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ। ਲੋਕ ਤਿਆਰ ਵੀ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਸੀਲੇ ਮੁਹੱਈਆ ਨਾ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।

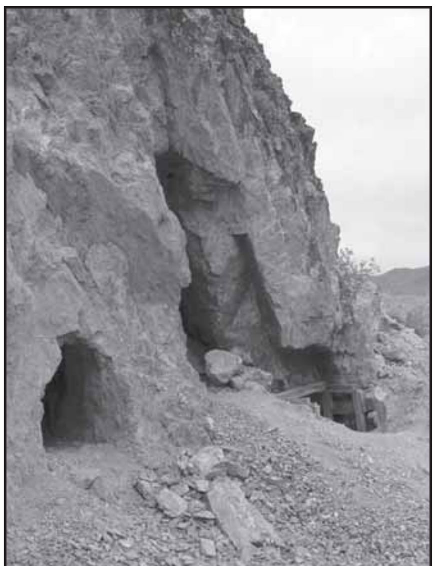

ਤੋਰਾ ਬੋਰਾ ਦੀਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਜਿਥੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਗਈ।

ਲੋਕ ਅੱਕ ਕੇ ਫਿਰ ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਜਦੋਂ ਉਸਾਮਾ ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਆਪਣੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸਮੇਤ ਭੱਜ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਮੱਠਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜੇ ਭਾਈਵਾਲ ਮੁਲਕ ਵੀ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਚ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਮੁਲਕ ਦੇ ਵੱਸ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ, ਲੜਾਈ ਦਾ ਮੁਹਾਜ਼ ਇਰਾਕ ਵੱਲ ਮੋੜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਟਿਕ-ਟਿਕਾਅ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਮੁਖੀ ਮੁੱਲਾ ਉਮਰ ਹੈਲਮੰਡ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੁਇਟਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਖਿੰਡੇ-ਪੁੰਡੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵੀ ਮਿਲਣ ਲੱਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਖੁਦ ਉਸ ਦੀ ਮੱਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁੱਲਾ ਉਮਰ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕੌਂਸਲ ਬਣਾ ਕੇ ਕਮਾਂਡਰਾਂ ਨੂੰ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੰਡਦਿਆਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਪਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਢਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 'ਫਾਟਾ' ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਐਨ.ਡਬਲਿਊ.ਐਫ.ਪੀ. (ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਫਰੰਟੀਅਰ ਪਰੋਵਿੰਸ) ਦੁਆਲੇ ਘੱਟ ਸਖਤੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਭੱਜੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲੇ ਇਥੇ ਧੜਾ-ਧੜ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਪਰੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅੰਦਰ ਕੀਤੇ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਕਾਰਨ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜਾਂ ਨੇ ਸਰਹੱਦ ਵੱਲ ਕੂਚ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਲਾਉਣੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਇਲਾਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਸਖਤੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਅੱਡੇ ਬਣਾ ਕੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਘਟ ਗਈ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮਝ ਗਈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਅੱਡੇ ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਫਿਰ ਤੋਂ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਤਾਲਿਬਾਨ ਅਤੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਤਾਲਿਬਾਨ ਉੱਪਰ ਅਸਿੱਧੀ ਜੰਗ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਲੱਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੀ ਜੁਆਬ ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਨੇ ਐਵੇਂ ਹੇਠਲੀਆਂ-ਉੱਪਰਲੀਆਂ ਮਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ, ਤਨੋਂ-ਮਨੋਂ ਅਮਰੀਕਨ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਪਰਪਿਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਐਵੇਂ ਟਰਪੱਲ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸੰਜੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਕਰੇ। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਵਿਚ-ਵਿਚਕਾਰ ਫਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਲਈ ਕੁਝ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਮੈਂਬਰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 9/11 ਦਾ ਮਾਸਟਰਮਾਈਂਡ ਖਾਲਿਦ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਅਬੂ ਜ਼ੁਬੇਦ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। (ਉਂਝ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਨ। ਇਹ ਭੇਤ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹਿਆ ਕਿ 9/11 ਕਾਰੇ ਦਾ ਅਸਲ ਸੂਤਰਧਾਰ ਖਾਲਿਦ ਸ਼ੇਖ ਮੁਹੰਮਦ ਉਰਫ ਕੇ.ਐਸ.ਐਮ. ਹੈ)। ਮੁਸ਼ੱਰਫ ਦੀ ਇਸ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਚਿੜ ਕੇ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਨੇ ਉਸ 'ਤੇ ਦੋ ਹਮਲੇ ਕਰਵਾਏ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਰਿਹਾ। ਉਂਝ ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਉਹ ਪੁਸ਼ਤ-ਪਨਾਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪਨਾਹ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਅਲ-ਕਾਇਦਾ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਉਧਰ, ਮੁੱਲਾ ਉਮਰ ਦੁਆਰਾ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਕੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਰਹੱਦੋਂ ਪਾਰ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਲੁਕਾ-ਛੁਪਾ ਕੇ ਹਥਿਆਰ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਤਿਲ ਦਾ ਮਾਣ

ਸ਼ਬਦ ਝਰੋਖਾ

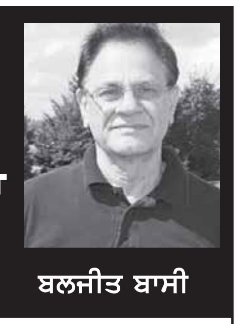

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ
ਫੋਨ: 734-259-9353

ਆਪਾਂ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਵਾਰ ਤਿਲ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਲਾਭ ਪੁੱਜੇਗਾ। ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਲ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨ ਉਕਤੀ ਕਈ ਵਾਰੀ ਵਰਤੀ ਹੈ। "ਜੇ ਕੋ ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ॥" (ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ) ਏਥੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਤਿਲ ਜਿੰਨੀ ਭਾਵ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੁ= ਵਡਿਆਈ। ਤਿਲ ਸ਼ਕਲ ਵਜੋਂ ਚਪਟਾ, ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਗੋਲ, ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਨੁਕਤੇ ਜਿਹਾ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਨੇ ਤਿਲ ਦਾ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲੀਕਿਆ ਹੈ,

ਤਿਲੁ ਕਾਲਾ ਫੁਲੁ ਉਜਲਾ
ਹਰਿਆ ਬੂਟਾ ਕਿਆ ਨੀਸਾਣੀ।
ਮੁਢਹੁ ਵਢਿ ਬਣਾਈਐ
ਸਿਰ ਤਲਵਾਇਆ ਮਝਿ ਬਿਬਾਣੀ।
ਕਰਿ ਕਟਿ ਪਾਈ ਝੰਬੀਐ
ਤੇਲੁ ਤਿਲੀਹੁੰ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ।

ਜਦ ਹੀਰ, ਰਾਂਝੇ ਤੋਂ ਰੁਖਸਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਹਿਤੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਕਲਾਮ ਵਿਚ ਤਿਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇਖੋ,

ਨੈਣ ਮਸਤ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇਰੀਆਂ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ,
ਭੁੱਕਾਂ ਭੰਨ ਚੋਲੀ ਵਿਚ ਟੋਲੀਆਂ ਨੀ।
ਕਿਸੇ ਹਿਕ ਤੇਰੀ ਨਾਲ ਹਿਕ ਜੋੜੀ,
ਪੇਡੂ ਨਾਲ ਵਲੂੰਧਰਾਂ ਮੇਲੀਆਂ ਨੀ।
ਕਿਸੇ ਅੰਬ ਤੇਰੇ ਅੱਜ ਚੂਪ ਲਏ,
ਤਿਲ ਪੀੜ ਕਢੇ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲੀਆਂ ਨੀ।
ਤੇਰਾ ਕਿਸੇ ਨੱਢੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ,
ਧਾਰਾਂ ਕਜਲੇ ਦੀਆਂ ਸੁਰਮੀਲੀਆਂ ਨੀ।
ਤੇਰੀਆਂ ਗੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਦਾਗ਼ ਦਿੱਸਣ,
ਅੱਜ ਸੋਧੀਆਂ ਠਾਕਰਾਂ ਚੇਲੀਆਂ ਨੀ।
(ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ)

ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਫਸਲਾਂ ਬੀਜਣ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਸਿਖਿਆਦਾਇਕ ਕਹਾਵਤ ਹੈ, 'ਤਿਲ ਸੰਘਣਾ, ਮੋਠ ਛਿਦਰਾ, ਡੱਡੂ ਟੱਪ ਜਵਾਰ; ਕੋਈ ਕੋਈ ਬੂਟਾ ਕਪਾਹ ਦਾ, ਕਦੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਹਾਰ।' ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਏ ਤਿਲ ਜਿਹੇ ਕਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ ਵਿਚਲੇ ਕਾਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਰੁਪਾਂਤਰ ਤਿਣ ਹੈ। ਗੋਰੇ ਮੁਖੜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਤਿਣ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਕਾਲਾ ਤਿਲ ਵੀ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। "ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਾਲਾ ਤਿਲ ਕੁੜੀਏ ਨੀ, ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਕਾਲਾ ਤਿਲ ਕੁੜੀਏ, ਸਾਡੇ ਸੀਨੇ ਦੇ ਵਿਚ ਇੰਜ ਖੁਭਦਾ ਜਿਉਂ ਟੈਰ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਿਲ ਕੁੜੀਏ..."

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿਤੋਲੜੇ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਹੁਸਨ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, "ਤੇਰੇ ਸਿਆਹ ਤਤੋਲੜੇ ਕਜਲੇ ਦੇ ਠੋਡੀ ਅਤੇ ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੋਂ ਗੁੰਮ ਗਏ।" ਤਿਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਤਿਲਮਾਤਰ ਅਰਥਾਤ ਰੀਣ ਕੁ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਜਿੰਨੀ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਣੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਇਥੋਂ ਹੀ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਲ, ਛਣ ਦਾ ਭਾਵ ਵੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਇਕੁ ਤਿਲ ਤਿਲ ਗਾਵੈ॥" ਤਿਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਤੇਲ ਬੀਜ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਿਸਮ ਦਾ ਤਿਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਗਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਤਿਲ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਤੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਬਾਂਝ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਨਹੀਂ' ਕਹਾਵਤ ਬਣੀ। ਇਸ ਦੇ ਤੇਲ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਤੇਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਿਰਫ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ

ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਕਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਤਿਲ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਫਾਸਟ ਫੂਡਾਂ ਦੇ ਬੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਇਕੇਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਛੱਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਬਲਰੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਿਲ ਚਿਪਕਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੈਕਸੀਕੋ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਪੌਣਾ ਹਿੱਸਾ ਮੈਕਡੋਨਲਡ ਵਾਲੇ ਹੀ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਤਿਲ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਚਿੱਟੇ ਅਤੇ ਕਾਲੇ- ਦੋ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਚੌਲ ਪਾ ਕੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਪਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਿਲਚੌਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਰੁਚੀਆਂ ਵਾਲੇ ਭਲੇ ਲੋਕ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੌਣ ਉਤੇ ਤਿਲਚੌਲੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੀ ਚਿੱਟੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਤਿਲਚੌਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਸਾਲਟ ਐਂਡ ਪੈਪਰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਤਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਸਮਾਂ -ਰੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਹੜੀ ਦੌਰਾਨ ਤਿਲ ਧੂਣੀ 'ਤੇ ਵਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਟ ਅੱਗੇ ਤਿਲਫੁੱਲ ਭੇਟ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅੱਜ ਤਿਲਫੁੱਲ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਦਰ ਘਟਾਈ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹੋ ਗਏ ਹਨ- ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਗੂਣੀ ਮਾਤਰਾ ਦੀ ਭੇਟਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁੜ ਅਤੇ ਤਿਲ ਕੁੱਟ ਕੇ ਤਿਲ-ਭੁੱਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਭੁੱਗਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸਵਰਗ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰੇ ਲਏ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਇਸ ਦੀਆਂ ਡਬਲਰੋਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੱਲਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਤਿਲ ਲੱਗੀਆਂ ਰੇਉੜੀਆਂ ਅਤੇ ਗੱਚਕ ਬੜੇ ਸ਼ੌਕ ਨਾਲ ਖਾਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਤਿਲ ਅਤੇ ਗੁੜ ਮਿਲਾ ਕੇ ਤਲੂਣੇ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਯੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੋਗਨਾਸ਼ਕ ਗੁਣ ਹਨ। ਇਹ ਭਾਰੀ, ਗਰਮ, ਕਫ-ਪਿੱਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਵਰਧਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਧੌਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਕਰਦੇ, ਥਣਾਂ ਵਿਚ ਦੁਧ ਵਧਾਉਂਦੇ, ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਹਟਾਉਂਦੇ, ਖੰਘ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰ ਸ਼ਾਮ ਇਕ ਮੁੱਠੀ ਤਿਲ ਖਾਣ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਰਿਸ਼ਟ-ਪੁਸ਼ਟ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਿਲ ਤੋਂ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਿਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਚੂਲੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਮੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਾ ਅਰਥ ਤਰਕ ਕਰਨਾ, ਛੱਡਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੇਲ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਲਈ ਤਿਲ ਤੋਂ ਹੀ ਤੇਲ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ। ਤੇਲ ਦੀ ਬਹੁਪੱਖੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਕਾਰਨ ਤਿਲ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਿਲਣ ਲੱਗਾ। ਪਰ ਜਦ ਤੋਂ ਮਨੁਖ ਨੇ ਤੇਲ ਹਥਿਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਬਦਲ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਪਯੋਗ ਤਾਂ ਪਕਵਾਨ ਤਲਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਨੇਰਾ ਹਟਾਉਣ ਨਮਿਤ ਦੀਵਾ ਬੱਤੀ ਜਗਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਰੌਸ਼ਨ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, "ਬਿਨੁ ਤੇਲ ਦੀਵਾ ਕਿਉ ਜਲੈ॥" (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ)। ਘਰ ਵਿਚ ਆਏ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਵਜੋਂ ਤੇਲ ਚੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਸੰਬਤਿ ਸਾਹਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਿ ਕਰ ਪਾਵਹੁ ਤੇਲੁ॥" (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ)। "ਜਬ ਲਗੁ ਤੇਲੁ ਦੀਵੇ ਮੁਖਿ ਬਾਤੀ ਤਬ ਸੂਝੈ ਸਭੁ ਕੋਈ॥" (ਭਗਤ ਕਬੀਰ)। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, "ਤਤੁ ਤੇਲੁ ਨਾਮੁ ਕੀਆ ਬਾਤੀ ਦੀਪਕ ਦੇਹ ਉਜ੍ਯ੍ਯਾਰਾ॥" (ਭਗਤ ਕਬੀਰ)। ਪਰ 'ਜੜ੍ਹੀਂ ਤੇਲ ਦੇਣ' ਅਤੇ 'ਬਲਦੀ ਉਤੇ ਤੇਲ ਪਾਉਣ' ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਤੇ ਵਿਕਰਾਲ ਪੱਖ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, "ਬਲਦੀ ਅੰਦਰਿ ਤੇਲੁ ਦੁਬਿਧਾ ਘਤਿਆ॥"

ਜ਼ਮਾਨੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦਾ ਅਰਥਾਵਾਂ ਇਕ ਅਖਾਣ ਹੈ, ਤੇਲ ਦੇਖੋ ਤੇਲ ਦੀ ਧਾਰ ਦੇਖੋ। ਤੇਲ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਪਸੀਨਾ ਵੀ ਹੈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੇਲ ਕੱਢਣਾ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿਚ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਥਕਾ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਜਾਤ ਨੂੰ ਤੇਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, "ਤੇਲੀ ਕੈ ਘਰ ਤੇਲੁ ਆਛੈ ਜੰਗਲ ਮਧੇ ਬੇਲ ਗੋ॥" (ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ)। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਤੇਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਜੋਂ ਵੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰਥਾਤ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਜਿਵੇਂ ਬਲਦ, "ਓਹੁ ਤੇਲੀ ਸੰਦਾ ਬਲਦੁ॥" (ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ)। ਤੇਲ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਤੇਲਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ, ਮਜੀਠ ਅਤੇ ਤੇਲ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਇਕ ਰੰਗ; ਤੇਲ ਜਿਹਾ ਚੀਕਣਾ ਇਕ ਰਸ-ਚੂਸਕ ਕੀਟ; ਇਹ ਕੀਟ ਇਕ ਲੇਸਦਾਰ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਛੱਡਦਾ ਹੈ। ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀ ਮਹਿਕ ਤੇਲੀਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੰਦ ਬੁਧ ਵਾਲੇ 'ਨਮਦਾ ਬੁਧ' ਦੇ ਟਾਕਰੇ 'ਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ 'ਤੇਲੀਆ ਬੁਧ' ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਾਣੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਤਿਲਕਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਫਿਸਲ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝੋ ਤੇਲ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰੇ ਗਏ।

ਤਿਲ ਤੋਂ ਤਿਲਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਅਰਥਾਤ ਤਿਲ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਜੋ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਵੇ, ਐਸਾ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਭਸਮ ਆਦਿ ਦਾ ਮੱਥੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਉਪਰ ਲਾਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਟੀਕਾ, "ਗਲਿ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਲਿਲਾਟੰ॥" (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ)। ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਫਿਰਕੇ ਦੇ ਤਿਲਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ ਸ਼ੈਵ ਟੇਢਾ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ਣਵ ਖੜਵਾਂ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਜਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸਿੰਘਾਸਣ ਉਤੇ ਬਿਠਾਉਣ ਸਮੇਂ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤੇਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਰਾਜ-ਤਿਲਕ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ annoint ਦਾ ਇਕ ਅਰਥ ਤੇਲ ਦੇਣਾ ਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਜ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤਿਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤਿਲਕ ਰਾਜ। ਤਿਲਕ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚਿਤਪਾਵਨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਗੋਤ ਵੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ। ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਤਿਲ ਲਈ ਤਿਲ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਦਾ ਹੋਰ ਧਾਤੂ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਹਿੰਦ-ਆਰਿਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਬਹੁਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੁਪਾਂਤਰ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਤਿਲ, ਮਰਾਠੀ ਤੀਲ, ਸਿੰਧੀ ਤਿਰੁ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਤਲ ਆਦਿ।

ਕਿਸੇ 'ਨਮਦਾ ਬੁਧ' ਬੰਦੇ ਨੇ 'ਨਮਦਾ ਬੁਧ' ਅਤੇ 'ਤੇਲੀਆ ਬੁਧ' ਬਾਰੇ ਇਕ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਖੇ 'ਨਮਦਾ ਬੁਧ' ਤੇਜ਼ ਬੁਧੀ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਨਮਦਾ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਝਟ ਸੋਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਮਦਾ ਬੁਧ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਗੱਲ ਨੂੰ ਪਕੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਤੇਲੀਆ ਬੁਧ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਔਖੀ ਗੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੇਲੀਆ (ਤੇਲ ਵਾਲੀ) ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਿਲਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਆਪਾ-ਧਾਪੀ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਭੇਜਣ ਲੱਗੇ। 2002 ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ 'ਚ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖੀਰੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਪਤਾ ਉਦੋਂ ਹੀ ਲੱਗਿਆ ਜਦੋਂ 2003 ਦੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਸੂਬੇ ਜ਼ਾਬਲ ਅਤੇ ਹੈਲਮੰਡ ਵਿਚ ਗੁਰੀਲਾ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਮੁਲਕ ਹੱਕੇ-ਬੱਕੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਤਾਜ਼ਾ ਦਮ ਤਾਲਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਹਾਰ ਦੇ ਸਿਰਫ ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਭ ਦੀਆਂ ਭਾਜੜਾਂ ਪੁਆ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਾਂ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਦੇ ਕਾਮੇ-ਕਰਿੰਦੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਭਾਵੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਇਰਾਕ ਵੱਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਾਬਲ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਭਰਵਾਂ ਮੋੜਵਾਂ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੂਰੇ ਨੌਂ ਦਿਨ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਫਟਕਣ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਗਏ, ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਪੱਕਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਇਥੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਫਾਇਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜਾ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਅਮਰੀਕਨ ਫੌਜ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਰਡਰ ਲੰਘ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਜਾ ਵੜਦੇ ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਦੂਹਰੀ ਖੇਡ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗਣ ਦੇ ਰਹੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਸਿੱਧੀ ਸਾਫ ਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ। ਬੜੀ ਸਾਫ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇਥੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੂੰ ਭਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਚੰਗੇ ਸਾਫ-ਸੁਥਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੁੜ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਖੋਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਦੇਣ ਨਾਲ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਅਜਿਹਾ ਮੁਲਕ ਜਿਥੇ 20-25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੜਾਈ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ; ਜਿਥੋਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਕੰਮ-ਕਿੱਤੇ ਬਗੈਰਾ ਤਬਾਹ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਉਥੇ ਇਕ ਅੱਧ ਸਾਲ 'ਚ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਆਮ ਵਰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਧਰੇ ਕੰਮ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਸਪਤਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ, ਵਾਰਲੌਰਡਾਂ ਵਰਗੇ ਤਾਕਤ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਲੋਕ, ਜਿਹੜੇ ਪਿਛਲੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਇਕਦਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਦਲ ਸਕਦੇ। ਲੋੜ ਸੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਕ ਦੀ ਫੌਜ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਜਿਹੜੀ ਇੱਕ ਕਮਾਂਡ ਹੇਠ ਲੜਦੀ। ਫਿਰ ਲੋਕਲ ਪੁਲਿਸ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲੋੜ ਸੀ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਦੀ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਨਾ ਵਾਪਰੀ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਵਧਣ ਲੱਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਅ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਗਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆ ਗਏ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਹੋਏ, ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਧ ਗਈ, ਦੂਜਾ ਲੋਕ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਖੇਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ-ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਘੱਟ, ਪਰ ਆਮਦਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸਸਤੀ ਅਫੀਮ ਖਰੀਦ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਰਾਸੈੱਸ ਕਰ ਕੇ ਹੈਰੋਇਨ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਹੈਰੋਇਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਅੰਦਰ ਕਰੋੜਾਂ ਡਾਲਰਾਂ ਵਿਚ ਵਿਕਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਇਹ ਕਿੱਤਾ ਤਾਲਿਬਾਨ ਲਈ ਬੜਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸੀ। ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਾਅਦੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

2003 ਵਿਚ ਤਾਲਿਬਾਨ ਫਿਰ ਤੋਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਘੁਸਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਹੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ, 4200 ਮੀਟਰਕ ਟਨ ਅਫੀਮ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਦੀ ਉਸ ਸਾਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ, ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਦੁਨੀਆਂ ਹੈਰਾਨ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਸੀ ਕਿ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਹਾਲਾਤ ਉਥੇ ਦੇ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਹੀ ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ 'ਚੋਂ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਠਾ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਹਮੀਦ ਕਰਜ਼ਈ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਅਫਸਰ ਵੀ ਇਸ ਵਪਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਰਜ਼ਈ ਦੇ ਸਕੇ ਭਰਾ ਉਤੇ ਅਫੀਮ ਸਮਗਲਿੰਗ ਦਾ ਰਿੰਗ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ।

ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਹੀ ਜੁਆਬ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਰਨ ਨੂੰ, ਤਾਂ ਉਹ ਅਫੀਮ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਲਟੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਾਲਿਬਾਨ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੰਮ ਇਵੇਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕ ਤਾਂ ਲਪੇਟੇ ਹੀ ਜਾਣਗੇ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਵੀ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ।

(ਚਲਦਾ)

ਸੋਨਾ ਤੇ ਮਿੱਟੀ

ਇੱਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਭਿਕਸ਼ੂ ਬਣੇ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਇੱਕ ਰਾਹ 'ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਤੀ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਸੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ। ਅਚਾਨਕ ਪਤੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇੱਕ ਚਮਕਦੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਪਈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਿੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਗਣ ਸੀ ਇਹ। ਪਤੀ ਨੇ ਉਹ ਕੰਗਣ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਖੇਤ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰਿਆ।

"ਇਹ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਸੀ?" ਪਤਨੀ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਾਲ ਰਲਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਕੁਝ ਨਹੀਂ।" ਭਿਕਸ਼ੂ ਪਤੀ ਬੋਲਿਆ।

"ਕੁਝ ਤਾਂ ਸੀ?" ਪਤਨੀ ਨੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਿਆ।

"ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਗਣ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦਾ ਲੋਭ ਨਾ ਆ ਜਾਵੇ।" ਪਤੀ ਬੋਲਿਆ।

ਪਤਨੀ ਹੱਸ ਪਈ ਤੇ ਬੋਲੀ, "ਤੁਸੀਂ ਕਾਹਦੇ ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੋ, ਅਜੇ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਫਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕੇ।"

ਪਤੀ ਇਹ ਉਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਪਤਨੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਝੁਕ ਗਿਆ।

-ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ
ਪਲੇਨਫੀਲਡ, ਇੰਡਿਆਨਾ।
ਫੋਨ: 317-406-0002

ਕਹਾਣੀ

ਦੋ ਪੈਰ ਲੱਕੜ ਦੇ

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ ਨੇ ਫੌਜ ਅਤੇ ਫੌਜੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਯਾਦਗਾਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪ ਫੌਜੀ ਮੋਰਚਿਆਂ 'ਤੇ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਫੌਜੀ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧੇ ਕਾਗਜ਼ ਉਤੇ ਆਣ ਟਿਕੇ ਹਨ। 'ਦੋ ਪੈਰ ਲੱਕੜ ਦੇ' ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਫੌਜ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪਾਸਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹਰ ਸੀਮਾ 'ਤੇ ਫੈਲਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਅਧੋਗਤੀ 'ਤੇ ਤਿੱਖੀ ਚੋਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੰਗ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਉਤੇ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਗੁਆ ਚੁੱਕਾ ਫੌਜੀ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਖਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਵਿਅੰਗ ਦੀ ਚੀਸ ਧੁਰ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਰਾਤ ਦੇ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਇੰਜਣ ਨੇ ਲੰਮੀ ਚੀਕ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਵਿਚ ਸੌਂ ਰਹੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਤ੍ਰਭਕ ਕੇ ਖੰਭ ਫੜਫੜਾਏ। ਗੱਡੀ ਦੀ ਦੁਫਾੜ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹਵਾ ਵਿਚ ਰੁੱਖ ਕੰਬੇ। ਪਹਾੜੀ ਬਸਤੀ ਦੇ ਸੁੰਨਸਾਨ ਜਿਹੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨੇ ਉਸਲਵੱਟ ਭੰਨੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸੋਮਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ ਉਹੀ ਇੱਕ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਸੀ। ਫ਼ੌਜੀ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਹਾਰਾ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲਾਹ ਕੇ ਮੁੜ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ।

ਗੱਡੀ ਤੁਰੀ ਤਾਂ ਇੰਜਣ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਦੀ ਗਹਿਰ ਵਿਚ ਅੰਬਰ ਦੇ ਤਾਰੇ ਗੁਆਚ ਗਏ। ਉਹਨੇ ਧੂੰਏਂ ਵਰਗਾ ਸਾਹ ਭਰਿਆ ਤੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਗੱਡੀ ਦੀ ਕਾਲੀ ਪਿੱਠ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਆਇਆ ਜਿਵੇਂ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹਨੇ ਹਾਲੇ ਦੂਰ ਤਕ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਝੰਡੀ ਬਾਬੂ ਕੰਮ ਭੁਗਤਾ ਕੇ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੀ ਬਿਮਾਰ ਜਿਹੀ ਬੱਤੀ ਲਾਗਲੇ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੂੰ ਬੈਠਿਆਂ ਵੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ।

"ਓਏ ਜਗਤ ਸਿੰਹਾਂ! ਤੂੰ?" ਉਹਨੇ ਝੰਡੀ ਕੱਛ ਵਿਚ ਦੇ ਲਈ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਅਹੁਲਿਆ। ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਤਾਂ ਜਗਤਾ ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੀ ਮਰ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੇ ਫਹੁੜੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ

ਜਸਬੀਰ ਭੁੱਲਰ

ਉਠਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਫਹੁੜੀਆਂ ਨੇ ਠੱਕ ਠੱਕ ਕੀਤੀ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਦੌੜਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਪੈਰ ਕਿੱਥੇ ਸਨ?

ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਠਹਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਖਿੜਨੀਆਂ ਸਨ, ਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੁਲਝੜੀਆਂ ਤੋਂ ਸਿਤਾਰੇ ਝੜਨੇ ਸਨ, ਪਰ ਹੋਇਆ ਇਹ ਕਿ ਗਲਵਕੜੀ ਵਾਲੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਮੁੜ ਉਸੇ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਧਰ-ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਲ੍ਹਾਬੀ ਜਿਹੀ ਚੁੱਪ ਭਰੇ ਹੋਏ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਾਂਗ ਟਸ ਟਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਲਈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਮਾਨ ਪਿੰਡ ਤਕ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਮਾਨ ਝੰਡੀ ਬਾਬੂ ਕੋਲ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨੇ ਫਹੁੜੀਆਂ ਸੰਭਾਲੀਆਂ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਆਵਾਈਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਘਰਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਸਨ ਤਾਂ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਰੱਦ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿਨਸ਼ਨੀਏ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, "ਪੁੱਤਰ, ਇੱਕ ਗੱਲ ਚੇਤੇ ਰੱਖੀਂ। ਜੰਗ ਦੌੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ...ਬਸ ਦੌੜ! ਭਾਵੇਂ ਬਚਾਅ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਈਏ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਹਮਲਾ, ਅਸੀਂ ਦੌੜਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਸਿਪਾਹੀ ਪੂਰਾ ਦੌੜ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਹ ਲੜਾਈ ਹਾਰ ਗਿਆ।" ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਪੂਰਾ ਦੌੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਗਨੀਮਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਵਿਚ ਵੀ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੰਗ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਬਿਗਾਨੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੇ ਫ਼ੌਜੀ ਬੂਟਾਂ ਹੇਠ ਮਿਧਦਿਆਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਲਈ ਤਰਸਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਪਿੰਡ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਝੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਲਟਕਦਾ ਤਮਗਾ ਫਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਪੌਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਬੂਹਿਆਂ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦੇ ਆਈ। ਉਹ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜ਼ਿਹਨ ਦੇ ਖਲੋਤੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਕੋਈ ਠੀਕਰੀ ਡਿੱਗੇ, ਲਹਿਰਾਂ ਉਠਣ ਤੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਦੌੜਨ...ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਜਵਾਰਭਾਟਾ ਸੀ ਜੀਹਨੇ ਵਸਦੇ-ਰਸਦੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਹੇਠਲੀ ਬੁਰਜੀ ਖੋਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ।

ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛਣ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹੀ ਤੇ ਫਿਰ ਲੋਕੀਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕੰਮੀ-ਕਾਰੀਂ ਰੁੱਝ ਗਏ।

ਜੰਗ ਨੇ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੂੰ ਚੁੱਪ-ਗੜੁੱਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੰਗ ਸਾਰੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਠੱਕ ਠੱਕ ਗੁੰਮ-ਸੁੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਠੱਕ ਠੱਕ ਅਕਸਰ ਸੀਤ ਹਵਾ ਦਾ ਮੱਥਾ ਠਕੋਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ!"

"ਮੈਂ ਜਿਉਂਦਾ, ਮੈਂ ਜਾਗਦਾ!"

ਉਸ ਠੱਕ ਠੱਕ ਨਾਲ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁੰਗੜੇ ਲੋਕ ਕਈ ਵਾਰ ਤ੍ਰਭਕ ਕੇ ਉਠ ਬੈਠਦੇ ਸਨ।

ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਤੋਰੇ ਬੀਤ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੇ ਚੇਤੇ ਨੂੰ ਹੀ ਉਲੀ ਲਗ ਗਈ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਹਾਲੇ ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ।

ਰਾਤ ਦੇ ਹੱਲੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਮਾਈਨ ਫੀਲਡ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਆਏ ਸਨ। ਬਾਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੀਥੜੇ ਖਿਲਾਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸੁਰੰਗਾਂ ਫਟਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿੱਟੀ ਉਡੀ ਸੀ। ਉਸ ਮਿੱਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਾਏ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਫ਼ਰਕ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਸ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੋਰਚੇ ਮੱਲੇ, ਉਥੋਂ ਹੇਠਾਂ ਪੰਘਲ ਹੋਏ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਖਿੱਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦਿਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਪੰਝੀ-ਤੀਹ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਲਿਬੜਿਆ-ਤਿਬੜਿਆ ਅਜਨਬੀ ਸੈਨਿਕ ਪਿਆ ਸੀ। ਬਾਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗ ਫਟਣ ਨਾਲ ਉਹਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਲੱਤਾਂ ਉਡ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਉਹਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਲੁੰਝਾਂ 'ਚੋਂ ਲਹੂ ਵਗ ਵਗ ਕੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਗੜੁੱਚ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਉਹ ਹਾਲੇ ਤਕ ਮੌਤ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਤੜਫ਼ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਲੰਮੀ ਲੇਰ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਡੂੰਘੀ ਖੱਡ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਹਿਲਦਾ ਹਿਲਦਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਵੀ ਖੱਡ ਵੱਲ ਲੁੜਕ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ, ਉਸ ਸੈਨਿਕ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਹਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਗੁਆਚਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਵਰਦੀ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਉਹ ਆਮ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨਾ ਉਹਨੂੰ ਦੋਸਤ ਕਹਿ ਸਕੇ, ਨਾ ਦੁਸ਼ਮਣ।

ਰਾਤ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਉਣੀਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸੁੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਅੱਜ ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਸੌਂ ਸਕਣ, ਪਰ...।

'ਪਰ' ਦੇ ਅਗਲੇ ਸਿਰੇ 'ਤੇ ਪਿਆ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਮੌਸਮੀ ਨਦੀ ਸੀ ਤੇ ਮੌਸਮੀ ਨਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਸਨ। ਕਾਂ-ਉਡਾਰੀ ਨਾਲ ਉਹ ਵਿੱਥ ਤਿੰਨ ਕੁ ਸੌ ਗਜ਼ ਦੀ ਬਣਦੀ ਸੀ; ਯਾਨੀ ਉਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਨਿੱਕੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਸਨ।

ਸਰਘੀ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸੈਨਿਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਦੋ ਵਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ, ਪਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਛਾੜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਤਨਾਂ 'ਤੇ ਹੂੰਝਾ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸੈਨਿਕ ਦਾ ਦਰਦ ਹੁਣ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵੇਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਕੀ ਕਰਨ? ਕੰਪਨੀ ਕਮਾਂਡਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਸੋਚੀਂ ਲੱਥਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੇਜਰ ਨਾਲ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਢੁਕਵਾਂ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਸਿਪਾਹੀ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਾਗ ਦਿੱਤਾ, "ਸਿਰਫ਼ ਏਕ ਰਾਊਂਡ ਫਾਇਰ ਹੋਗਾ ਔਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਰ ਦੂਸਰਾ।"

ਜਗਤੇ ਨੇ ਮੱਥੇ ਦੀ ਤਰੇਲੀ ਪੂੰਝੀ। ਮੁਲਕ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਹੀ ਜੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਦਾਂ ਬੰਦਾ ਮਾਰਨਾ।

ਇਹ ਦਿਨ ਦੀਵੀ ਕਤਲ ਸੀ।

ਉਂਜ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੈਨਿਕ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ, ਪਰ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦਾ ਤਾਂ ਵਜੂਦ ਵੀ ਹਰੀ ਵਰਦੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਰਾਈਫਲ ਦਾ ਬੱਟ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ। ਉਹਦੀ ਰਾਈਫਲ ਦੀ ਸੇਧ ਵਿਚ ਪਿਆ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਜਿਉਂਦੇ ਹੋਣ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਵਜੋਂ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਚੀਕਿਆ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੇ ਭੰਮੱਤਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸਿਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੰਪਨੀ ਕਮਾਂਡਰ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਸੰਤਾਪ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੰਪਨੀ ਕਮਾਂਡਰ ਉਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬੋਲਿਆ, "ਜਵਾਨ, ਸ਼ੂਟ ਕਰੋ। ਯਹ ਹੁਕਮ ਹੈ ਹਮਾਰਾ।"

ਉਹਨੇ ਮੁੜ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧ ਲਿਆ। ਇੱਕ! ਦੋ! ਤਿੰਨ!...ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹ ਸੂਤੇ ਗਏ। ਉਹਨੇ ਅਪਰਚਰ ਦੀ ਮੋਰੀ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫੋਰ ਸਾਈਡ ਦੀ ਨੋਕ ਨੂੰ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਲ ਇੱਕ-ਮਿੱਕ ਕਰ ਕੇ ਰਾਈਫਲ ਦੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਸਿਮਟਦੀ ਸਿਮਟਦੀ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਹੋ ਗਈ। ਉਂਗਲ ਦਾ ਦਬਾਅ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਧਿਆ। ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਥਾਈਂ ਮੋਰਚੇ ਮੱਲੀ ਬੈਠੇ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਵੱਲ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਮੋੜਿਆ ਜਿਵੇਂ ਗੋਲੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੁਣਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਅਗਲੇ ਛਿਣ ਅਣਕਿਆਸੀ ਹੋਣੀ ਵਾਪਰੀ। ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਅਚਨਚੇਤੀ ਫੇਰ ਚੀਕ ਪਿਆ। ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਟੰਗੀ ਚੁੱਪ ਵੇਲੇ ਜਗਤਾ ਫ਼ੌਜੀ ਤਲਿਸਮ 'ਚੋਂ ਜਾਗ ਪਿਆ। ਉਹਨੇ ਰਾਈਫਲ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਮੋਰਚੇ 'ਚੋਂ ਉਠ ਕੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਵੱਲ ਸੰਤੋੜ ਨੱਸਿਆ।

ਡੌਰ-ਭੌਰ ਹੋਈ ਹਵਾ ਇੱਕ ਛਿਣ ਲਈ ਖਲੋ ਗਈ। ਬਾਰੂਦੀ ਸੁਰੰਗਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਉਸ ਪਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਵੀ ਯਾਦ ਨਾ ਆਇਆ। ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਦੋਂ ਸੁਚੇਤ ਹੋਇਆ, ਉਦੋਂ ਸਿਪਾਹੀ ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਨੂੰ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵਾਪਸ ਦੌੜ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਮਸ਼ੀਨਗੰਨ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਨੇ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਘੱਟੇ ਦੇ ਗੁਬਾਰ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ। ਕੰਨ ਪਾੜਵਾਂ ਰੌਲਾ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ ਫੈਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਦੌੜਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਮੋਰਚੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸੈਨਿਕ ਸਮੇਤ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬੇਸੁਰਤੀ ਵਿਚ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਏ। ਹੋਸ਼ ਆਈ ਵੀ ਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਨਿਕ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰਵਾਰ ਭਟਕਦੀ ਰਹੀ।

ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਉਹਨੇ ਨਵੇਂ ਪੈਰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਧਰੇ ਤਾਂ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਛੋਹ ਉਹਦੇ ਪੈਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਗੁਆਚ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਉਹ ਘਾਹ 'ਤੇ ਪਈ ਤ੍ਰੇਲ ਨੂੰ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਸਿੱਲ੍ਹ ਨੂੰ। ਨਾ ਇਹ ਪੈਰ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਸਕਿਆ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ ਲਹਿਰਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਰਨਗੇ।

ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਟੁੰਡੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸੀ।

ਦੋ ਪੈਰ ਲੱਕੜ ਦੇ!

ਇਹ ਪੈਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਸਨ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਇੱਕ ਖਿਆਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਫੋੜੇ ਵਾਂਗ ਟਸ ਟਸ ਕਰਦਾ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਸਾਲਮ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਤਰੱਕੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦਾ। ਕੀ ਪਤੈ, ਉਹ ਸੂਬੇਦਾਰੀ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦਾ।

ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਸੁਪਨਾ ਪੁੱਤਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੇਖਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਬਾਲ ਵਰੇਸੇ ਗੰਗੇ ਨੇ ਨਾ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਵਰਦੀ ਪਾ ਕੇ ਹੀ ਵੇਖੀ, ਤੇ ਨਾ ਕਦੇ ਉਹਦੇ ਤਗਮਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਖੇਡਿਆ।

ਗੰਗੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਰੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਸੀ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਧੀਆਂ ਗੰਗੇ ਤੋਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਗੁੱਡੀਆਂ ਪਟੋਲੇ ਖੇਡਦੀਆਂ ਵੀ ਵੱਡੀਆਂ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਜਗਤਾ ਫ਼ੌਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫ਼ਿਕਰ ਵਿਚ ਕਾਹਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਧੀਆਂ ਘਰ 'ਚੋਂ ਤੋਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਧੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨੇ ਗੰਗੇ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੰਨਾ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਗੰਗੇ ਦੀ ਉਮਰ ਜੇ ਹੁਣ ਨਿੱਕੀ ਵੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਆਪੇ ਵੱਡੀ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਗੰਗੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਪਰੋਥਲੀ ਦੋ ਬਾਲ। ਅਗਲੇਰੇ ਵਰ੍ਹੇ ਇੰਨੇ ਮੀਂਹ ਪਏ ਕਿ ਪਹਾੜ ਦੀ ਢਲਾਨ 'ਤੇ ਬਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੌੜੀਆਂ ਵਰਗੇ ਖੇਤ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿ ਗਏ।

ਬਰਸਾਤਾਂ ਆਈਆਂ ਤੇ ਲੰਘ ਗਈਆਂ।

ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਢਲਾਨਾਂ ਜੰਗਲੀ ਝਾੜੀਆਂ ਨੇ ਮੱਲ ਲਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਢਲਾਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੇਤ ਬਣਦਿਆਂ ਹੁਣ ਵਕਤ ਲੱਗਣਾ ਸੀ, ਪਰ ਢਿੱਡ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਉਸ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਡੀਕਣਾ। ਉਹ ਗੁਰਬਤ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਭਿੱਜੇ ਕਿ ਮੁੜ ਰਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਏ।

ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੂੰ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿੱਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗੀ। ਘਰ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਸੋਹਣਾ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਵਾਧੂ ਸੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿਛੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਵਾਧੂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ। ਕੀਮਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੱਤਵੇਂ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਰਕਮ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖਲੋਤੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਉਹ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਵਰਦੀ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਚੁਸਤ ਸਲੂਟ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਗੂਣੀ ਜਿਹੀ ਰਕਮ ਲੈ ਕੇ ਪਰਤ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਪਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਰੋਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਪਿਨਸ਼ਨੀਏ ਨੇ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਸੌ ਸੌ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕੜਕਦੇ ਹੋਏ ਨੋਟ ਜੇਬ ਵਿਚ ਪਾ ਲਏ।

ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ?

ਜਦੋਂ ਰੈਂਕ ਇੱਕੋ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਇੱਕੋ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਿਰਫ਼ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਲਈ ਹੀ ਵਧੀ ਸੀ? ਉਹਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਈ ਦੇ ਲਾਲ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਾਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲੋਂ ਪਿਛੇ ਰਿਹਾ ਸੀ?

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੇ ਉਲਝਣ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਧੌਲੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਉਹਨੇ ਤੜਕਸਾਰ ਹੀ ਵਰਦੀ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਫਹੁੜੀਆਂ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਗੰਗੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਤੁਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਪਰੀਆਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹਾਲੇ ਗੰਗੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਖੰਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣ ਗੰਗੇ ਦੇ ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ।

ਫ਼ੌਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਵੀ ਸੀ। ਜੰਗਲ ਦਾ ਹਰ ਰਾਹ ਪਾਣੀ ਵੱਲ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਫ਼ੌਜ ਵੱਲ। ਰਾਹ ਹੋਰ ਵੀ ਸਨ, ਪਰ ਹੋਰ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਣਦੇ।

ਗੰਗੇ ਨੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਜਿਵੇਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਅਗਲੇ ਪਲ ਉਹ ਚੁੱਪ-ਚਾਪ ਪਿਉ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਭਰਤੀ ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਵਰਦੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਉਹਦੀ ਬੁੱਢੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਲਟਕਦੇ ਤਗਮਿਆਂ ਵੱਲ।...ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਦੀ ਸਰਕਦੀ ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕ ਗਈ...ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖ਼ਰਾਇਤ ਗੰਗਾ ਭਰਤੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸਿੱਖਲਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਸਿਪਾਹੀ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਖ਼ੁਦ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹਦੀ ਸੁੱਖ-ਸਾਂਦ ਲਾਲ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ੇ ਨੇ ਆਣ ਦੱਸੀ। ਡਾਕੀਏ ਦੇ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੇ ਲਾਲ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਉਲਟ-ਪਲਟ ਕੇ ਵੇਖਿਆ, ਬਾਹਰ ਸੈਂਸਰ ਦਾ ਠੱਪਾ ਤੇ ਅੰਦਰ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਇਬਾਰਤ। ਉਸ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਸਿਪਾਹੀ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਮੁਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਜੰਗ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਕਿਆਸ ਲਿਆ, ਪਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਭੁੱਖ ਦੀ ਜੰਗ ਸੀ, ਜੀਹਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬੇਹਾਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਗੰਗੇ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤਕ ਘਰ ਕੋਈ ਪੈਸਾ-ਧੇਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੇਜਿਆ। ਆਮ ਫ਼ੌਜੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਦੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਲੈਣ ਨਾਲ ਤਨਖਾਹ ਖੁਰਦ-ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਛੁੱਟੀ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਇਕੱਠੀ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ ਰਕਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਜ ਸੌਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਗੰਗੇ ਨੇ ਵੀ ਛੁੱਟੀ ਵੇਲੇ ਸਾਰੀ ਰਕਮ ਇਕੱਠੀ ਲੈ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਗੰਗੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਘਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿਹੜੀ ਗੁੱਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਗਾਰ ਖਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮਹਿੰਗਾਈ ਸਾਹਵੇਂ ਉਹਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ ਨਿਗੂਣੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਵੀ ਸੰਸਾ ਸੀ ਤੇ ਉਪਰੋਂ ਛੋਟੀ ਧੀ ਜਣੇਪਾ ਕੱਟਣ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਗੰਗੇ ਨੂੰ ਖ਼ਤ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਤਰ ਸਾਹਵੇਂ ਥੋੜਾਂ ਦਾ ਚਿੱਠਾ ਫਰੋਲ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਗੁਰਬਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਲੜਾਈ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪਈ। ਕੀਹਨੇ ਕੀਹਦੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ? ਰੱਬ ਜਾਣੇ, ਪਰ ਇੰਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਹਮਲਾ

(ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ ਉਸ ਕਾਦਰ ਦੇ

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ
ਫੋਨ:916-273-2856
www.boparaisudhar.com

ਮੈਂ ਢਿੱਲੋਂ, ਸੰਧੂ, ਬਾਜਵਾ ਤੇ ਨੱਤ ਕਈ ਸਾਲ ਇਕੋ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੇਪਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਰਾਸ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਥੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਰੇ ਆਪੋ- ਆਪਣੀਆਂ ਛਾਉਣੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਨਵੇਂ ਮੁੰਡੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਗੂੜ੍ਹਾ ਪਿਆਰ ਨਾ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਥੇ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਫੋਨ 'ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਘਟਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸਭ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ। ਮੇਰੇ ਪੇਪਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜ ਅੱਜ ਵੀ ਅਧੂਰਾ ਹੈ, ਪਰ ਲਗਦਾ ਇਉਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੌਖਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸੌਖਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਬੜੀ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ। ਹਾਸੇ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਭਿੱਜਦੇ ਗਏ।

"ਕੀ ਗੱਲ ਸੰਧੂਆ! ਡੀਜ਼ਲ ਢੋਲ ਵਾਂਗ ਨਿੱਤ ਮੁੱਕਦਾ ਈ ਜਾਂਦਾ ਏਂ।" ਮੈਂ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ।

"ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਸੂਤ ਐ। ਕੱਲਾ ਈ ਇੰਜਣ ਭਜਾਈ ਜਾਨਾਂ। ਤੈਨੂੰ ਡੱਬੇ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚਣੇ ਪੈਂਦੇ।" ਸੰਧੂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

"ਪੱਕੀ ਪਕਾਈ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਫੂਕਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।" ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

"ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਫੂਕ ਕੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸੁਆਦ ਹੀ ਵੱਖਰਾ। ਨਾਲੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ, ਜਿੰਨੇ ਕਮਾਉਂਦੇ ਆਂ, ਸਾਰੇ ਬਿੱਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਆ।" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਬਈ ਇਕ ਗੱਲ ਦੱਸੋ, ਉਹ ਵਕਤ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਅੱਜ ਵਾਲਾ?" ਮੈਂ ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਨ ਲਈ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਕੁਲਾਰ! ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਐ...ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਰਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹਾਸੇ ਮੁੜ ਕੇ ਆਏ ਨਹੀਂ। ਇਕੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਬੱਸ ਕੰਮ ਅਤੇ ਹਾਸਾ-ਠੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਈ ਫਿਕਰ ਮਾਰ ਜਾਂਦੈ। ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੇ!" ਬਾਜਵੇ ਨੇ ਸਭ ਦੀ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਕਿਵੇਂ ਆ ਢਿੱਲੋਂ, ਮਾਤਾ ਆ ਗਈ? ਦਿਲ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ?" ਮੈਂ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਬਾਈ! ਮਾਤਾ ਆਈ ਨੂੰ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਦਿਲ ਲਾ ਲਿਆ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਹਿਲਾ'ਤੇ।" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਯਾਰ!" ਮੈਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜੇ ਚੁਗਲੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੋਣ, ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਊ।" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

"ਯਾਰ ਢਿੱਲੋਂ! ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੋਲ, ਤੇਰੀ ਮਾਤਾ ਐ।" ਨੱਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਮਾਤਾ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ, ਤੂੰ ਲੈ ਜਾ। ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊ, ਭੁੰਡ ਦੀ ਪੂਛ ਫੜ ਕੇ। ਬਈ ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਤਾਂ ਵਧੀਆ ਰਹੀ, ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ... ਫੋਨ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। ਇਕ ਦੀ ਸੁਣੀ, ਦੋ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਅਗਿਉਂ ਆਖੂ, 'ਲੈ ਭੈਣ ਜੀ, ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਚੁਗਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਆ...ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਬੰਤੋ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਪਈ ਅਗਾਂਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਧਰਮ ਦੀ ਭੈਣ ਐਂ, ਤੈਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੰਨੀ ਆਂ। ਤਾਰੋ ਆਪਣੇ ਜੀਜੇ ਨਾਲ ਮਾੜੀ ਐ ਭੈਣੇ! ਕਲਯੁਗ ਆ ਗਿਆ। ਬੁੱਢੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜਵਾਨੀ ਆ ਗਈ।' ਬੱਸ, ਆਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਦੀ ਪੱਕੀ ਐ, ਚੁਗਲੀ ਦੱਸ ਕੇ ਕਰਦੀ ਆ। ਗੱਲ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੀ, ਤੇ ਦੱਸ ਵੀ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਂਦੀ ਆ।" ਮੈਂ ਢਿੱਲੋਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

"ਬਾਈ! ਟਰੱਕ ਤੋਂ ਹਫ਼ਤੇ ਬਾਅਦ ਘਰ ਆਈਦਾ। ਦੋ ਦਿਨ ਜਨਾਨੀ ਨਾਲ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦੈ, ਤੇ ਮਾਤਾ ਠੀਕਰੀ ਪਹਿਰਾ ਠੋਕ ਦਿੰਦੀ ਆ। ਆਪਣੀ ਜਨਾਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਰੀ-ਚੋਰੀ ਮਿਲਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਸੋਫ਼ੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਹੱਥ ਵਿਚ ਗੁਟਕਾ ਫੜੀ ਪਾਠ ਕਰਦੀ ਹੋਊ, ਤੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਚੌਕ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਵਾਂਗ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਘੁੰਮਾਈ ਜਾਂਦੀ ਆ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਫੋਨ ਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਹੱਥ ਗੁਟਕਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਫੋਨ, ਤੇ ਅਗਲਾ ਪੁੱਛੇ ਭਾਵੇਂ ਕੁਛ ਹੋਰ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਸਾਡੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦਾ, 'ਨਾ ਨੀ ਭੈਣੇ! ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੀਆਂ ਦਿਨ ਰਾਤ, ਖਸਮ ਦੁਆਲੇ ਚੁੰਬੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਸੱਸ ਭਲਾਂ ਭੁੱਖੀ ਬੈਠੀ ਰਹੇ। ਨੀ ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਜੇ ਖਸਮ ਰਾਤ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਮਿਲ ਪਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣਾ, ਤੇ ਅੱਜ ਦੀਆਂ...ਜੇ ਖਸਮ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਪਰੇ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅਸਮਾਨ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੀਆਂ'। ਫਿਰ ਫੋਨ ਰੱਖ ਕੇ ਅਗਲੀ ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਆ।" ਢਿੱਲੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਲਾ ਦੁਖੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

"ਬਾਈ! ਇਕ ਗੱਲ ਆ, ਮਾਤਾ ਜੀਅ ਲਵਾਈ ਰੱਖਦੀ ਹੋਊ।" ਮੈਂ ਕਿਹਾ।

"ਕੁਲਾਰ ਬਾਈ! ਬੇਬੇ ਬੇਬੇ ਕਰ ਕੇ ਰੋਈ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਨਾ। ਮਹੀਨਾ ਕੁ ਮੇਰੀ ਬੇਬੇ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾ, ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਮਮਤਾ ਮਿਲ ਜਾਊ।" ਢਿੱਲੋਂ ਬੋਲਿਆ।

"ਢਿੱਲੋਂ! ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਗੁਆਂਢੀ ਆਂਟੀ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਤੂਫਾਨ ਐ।" ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਸੰਧੂਆ! ਉਹ ਆਂਟੀ ਤਾਂ ਚਲੋ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਕਾ ਲਾ ਕੇ ਮਿਲਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮਾਤਾ ਤਾਂ ਘਰੇ ਹੀ ਤਸੀਹੇ ਦੇਈ ਜਾਂਦੀ ਆ।" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਬਾਈ! ਛੱਡੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ, ਮਾਂਵਾਂ ਤਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।" ਨੱਤ ਨੇ ਸੌ ਦੀ ਇਕ ਸੁਣਾ ਕੇ ਗੱਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ।

"ਬਾਜਵੇ! ਕਿਵੇਂ ਭਰਜਾਈ ਕਾਰ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈ ਆਈ?" ਸੰਧੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਸੰਧੂਆ! ਉਹ ਤਾਂ ਹੁਣ ਪਾਇਲਟ ਬਣੀ ਫਿਰਦੀ ਐ। ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਦੇਖੋ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਤਾਂ ਯੂ-ਟਰਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾ ਆਉਂਦਾ, ਕਦੋਂ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ!' ਯਾਰ ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦਵਾਇਆ, ਤੇ ਸਾਡੀ ਬਿੱਲੀ ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਮਿਆਊਂ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਲਿਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਬੱਸ ਹੁਣ ਸਮਝਦੀ ਐ, ਮੇਰਾ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ ਗਿਣਦੀ ਨਹੀਂ, ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਿੱਕ-ਸੁੱਕ ਲਿਆ ਛੱਡਦੀ ਐ। ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਸੀਰੀਅਲ ਈ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਐ, ਜਾਂ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਰਾਮਦੇਵ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਯੋਗਾ ਕਰੀ ਜਾਊ। ਬੱਸ ਇਕ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਹੈ ਕਿ ਅੜਬ ਸੁਭਾਅ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬਣਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਬੱਸ ਘਰੇ ਹੀ ਜਿੰਮ ਲਾਈ ਰੱਖਦੀ ਐ।" ਬਾਜਵੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਹੁਣ ਵੀ 'ਜਾਨ ਮੇਰੀ ਜਾਨ' ਕਹਿੰਦੀ ਐ ਕਿ ਨਹੀਂ?" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜਦੋਂ ਇੰਡੀਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਐ, ਘਰ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਸੂਲੀ ਟੰਗ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਕੰਮ 'ਤੇ ਈ ਚੰਗੇ ਹੋ।" ਬਾਜਵੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਜਦੋਂ ਇੰਡੀਆ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਗੀਆਂ, 'ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਮੈਨੂੰ ਆ ਜਾਣ ਦਿਓ, ਫਿਰ ਭਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੰਮ ਘੱਟ ਕਰ ਦਿਓ'। ਜਦੋਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ, ਫਿਰ ਤਾਂ ਮਿਸ ਇੰਡੀਆ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਕੰਮ ਘੱਟ ਕੀ, ਦੁੱਗਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ। ਖਰਚੇ ਵਧ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੱਧ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਉਨੀ ਜਾਨ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਵੱਧ ਟੰਗ ਹੁੰਦੀ ਆ।" ਸੰਧੂ ਬੋਲਿਆ।

"ਓਏ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰੋ, ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੱਛ ਦਾ ਸੰਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫੜਾਉਣਾ, ਹੁਣ ਸੋਹਣੀਆਂ ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ ਨੇ।" ਨੱਤ ਨੇ ਟੋਕਿਆ।

"ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਡਾਕਟਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੂੰ ਹੋਣਾ ਸੀ।" ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

"ਕੁਲਾਰ ਬਾਈ! ਉਸ ਆਂਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਂਟੀ ਆਈ ਤੇਰੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ?" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਇਕ ਆਂਟੀ ਆਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਸੱਚੀਂ ਬੜੀ ਭਲੀ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹਨੇ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸਮਾਨ ਉਤਾਰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ।"

"ਪੁੱਤ, ਕੀ ਕੁਝ ਖਰੀਦ ਲਿਆਇਆਂ।"

"ਘਰ ਦੀ ਗਰੋਸਰੀ ਲਿਆਇਆਂ ਆਂਟੀ ਜੀ।"

"ਲੈ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਗੈਲਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫੜਾ ਦੇ।" ਕਹਿ ਕੇ ਗੈਲਨਾਂ ਉਹਨੇ ਮੱਲੋ-ਮੱਲੀ ਫੜ ਲਈਆਂ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਜੂਸ ਦਾ ਗਲਾਸ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਆਂਟੀ ਜੀ! ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਕਿੱਥੋਂ?"

"ਪੁੱਤ! ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਐ।" ਆਂਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਫਿਰ ਆਂਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗੰਢੜੀ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈ। ਆਂਟੀ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤ ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਕ ਧੀ ਬਚੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਆਹਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਵਾਈ ਨਾਲ ਆਂਟੀ ਤੇ ਅੰਕਲ ਦੀ ਬਣਦੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਇਕੱਲੇ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਮਾਰੀ ਆਂਟੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਹੀ ਬੁਲਾਉਂਦੀ।

ਮੈਂ ਨਵੀਂ ਆਂਟੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ।

ਢਿੱਲੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, "ਬਾਈ! ਪੁਰਾਣੀ ਆਂਟੀ ਬਹੁਤੀ ਚੁਸਤ ਚਲਾਕ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, 'ਵੇ ਢਿੱਲੋਂ! ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣੇ ਨੇ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਭੇਜ ਆਈਂ'। ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤਾਂ ਲਾਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਕਾਬੂ ਆ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਮਨੀਗਰਾਮ ਲੈ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਆਂਟੀ ਨੇ ਪਰਸ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਡਾਲਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਹੀ ਸਿੱਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਵੀਹਾਂ ਤੇ ਦਸਾਂ ਦੇ ਨੋਟ ਸਨ, ਬਈ ਸਾਨੂੰ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਤਾਂ ਡਾਲਰ ਸਿੱਧੇ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਆਂਟੀ ਦੇ ਡਾਲਰ ਪੰਜ ਸੌ ਵੀਹ ਬਣ ਗਏ। ਮਨੀਗਰਾਮ ਵਾਲਾ ਕਹੇ, ਆਪਣੀ ਆਈ.ਡੀ. ਦੇਵੋ...ਆਂਟੀ ਕਹੇ, ਮੈਂ ਆਈ.ਡੀ. ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ...ਅਖੇ, 'ਢਿੱਲੋਂ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਆਈ.ਡੀ. ਦੇਹ'। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਆਂਟੀ ਤੂੰ ਆਈ.ਡੀ. ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ?' ਕਹਿੰਦੀ, 'ਜੇ ਮੈਂ ਆਈ.ਡੀ. ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅੰਕਲ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਊ'। ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਈ, ਆਂਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਡਾਲਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਕੁੰਡੀ ਲਾ ਕੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਈ.ਡੀ. ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਤੇ ਡਾਲਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਸਭ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਆਂਟੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਹੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਆਂਟੀ, ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਭੇਜਣੇ ਹੋਏ, ਦੱਸੀਂ, ਪਰ ਡਾਲਰ ਸਿੱਧੇ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖੀਂ।' ਤੇ 'ਚੱਲ ਵੇ ਦਾਦੇ ਮਗਾਉਣਾ!' ਆਂਟੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕਾਰ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਗਈ।"

"ਢਿੱਲੋਂ, ਸੱਚ ਐ। ਕਈਆਂ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਤੇ ਨੂੰਹਾਂ ਤੋਂ ਚੋਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਐ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇੰਡੀਆ ਰਹਿੰਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਐ, ਤਾਂ ਦੱਸ ਕੇ ਕਰੋ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਡੀਆ ਵਾਲੇ ਸਾਡੀ ਬੇ-ਇਤਫਾਕੀ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਜਾਂਦੇ ਆ। ਨੂੰਹਾਂ-ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਨੇ, ਬੰਦਾ ਤੰਗਲੀ ਨਾਲ ਘਰ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੁਝ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਨਾਨੀ ਸੂਈ ਨਾਲ ਘਰ ਪੁੱਟਣ ਲੱਗ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਘਰ ਗਿਆ। ਬਾਜਵਾ ਬੋਲਿਆ।

"ਆਹ ਨੱਤ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਹੁਣੇ ਆਈ ਐ, ਉਹ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਐ, ਨੱਤ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸੁਣੋ।" ਸੰਧੂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਫੋਨ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਮੈਨੂੰ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰੋ। ਚਿੱਠੀ ਆਉਣੀ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਵਾਬ ਲਿਖ ਦੇਣਾ। ਪੀਤੀ-ਖਾਧੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਬਹੁਤੀ ਵਡਿਆਈ ਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ, 'ਡਾਰਲਿੰਗ ਅਮਰੀਕਾ ਤਾਂ ਸਵਰਗਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਂ ਐ। ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਘਰ। ਸੋਹਣੀਆਂ ਤੇ ਚੌੜੀਆਂ ਸੜਕਾਂ। ਸੋਹਣੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ। ਜਿਹੜੇ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀਦੇਵੀ ਨਹਾਉਂਦੀ ਐ, ਉਸੇ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਨਹਾਇਆ ਕਰਨਾ ਐ। ਬਾਕੀ ਡਾਰਲਿੰਗ! ਕੰਮ ਦੀ ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੀਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣਾ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਾਣੀਆਂ ਵਾਂਗ ਰੱਖਿਆ ਕਰੂੰ। ਮੈਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ, ਦੋ ਦਿਨ ਵੀਕ ਐਂਡ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਘੁੰਮਣ ਜਾਇਆ ਕਰੂੰ। ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰ ਆ ਜਾਹ'।" ਨੱਤ ਨੇ ਆਖ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲਈ।

"ਫਿਰ ਆਈ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੱਚੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਡੰਡੇ ਹੀ ਪਏ?" ਮੈਂ ਗੱਲ ਨੂੰ ਤੜਕਾ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਜਦੋਂ ਆਈ ਤਾਂ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਆਏ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਦੇਖ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ,

ਸੁਣੋ ਜੀ! ਆਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਥੇ ਲੈ ਆਏ...ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਡਾਰਲਿੰਗ! ਇਹ ਗਰੀਬ ਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਐ। ਆਪਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਕੇ ਬੱਚੇ ਪਾਲਣੇ ਆ।"

ਉਹ ਹੱਥਲਾ ਬੈਗ ਥੱਲੇ ਸੁੱਟਦੀ ਬੋਲੀ, "ਇਸ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਬਾਥਰੂਮ ਵੱਡੇ ਨੇ। ਜਿੰਨੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਉਥੇ ਕਿਚਨ ਹੈ, ਉਨੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਆਹ ਸਾਰੀ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਹੈ। ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਘਰ ਕਿਥੇ ਐ? ਘਰਵਾਲੀ ਮਾਰਖੁੰਡੀ ਮੱਝ ਵਾਂਗ ਦੇਖਣ ਲੱਗੀ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, "ਵੱਡੇ ਘਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹੈਗੇ ਨੇ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਵੱਡਾ ਘਰ ਐ। ਆਪਾਂ ਕਮਾਈ ਕਰਾਂਗੇ ਤੇ ਵੱਡਾ ਘਰ ਖਰੀਦ ਲਵਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਬਾਂਹ ਉਹਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

'ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਵਾਉਗੇ। ਹਾਏ ਓਏ ਮੇਰੇ ਰੱਬਾ! ਮੈਂ ਉਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਕਿਉਂ ਪਾੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਸੁਪਨੇ ਦਿਖਾਏ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੈ, ਰਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਪ ਸੀ।'

ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਵੱਡਾ ਘਰ ਨਹੀਂ ਲੈ ਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸੌਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਜੋੜੇ ਪੁੱਤ ਜੰਮ ਪਏ। ਕੰਮ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਰਾਣੀ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਿਹਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਮਾਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਐ।" ਨੱਤ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ।

"ਬਈ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਐ, ਘਰਵਾਲੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਘਰ ਸੁੰਨੇ ਹੀ ਲੱਗਦੇ ਨੇ। ਪੁੱਛ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ ਬਾਈ ਕੁਲਾਰ ਨੂੰ!" ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟੀ।

"ਭਰਾਵੋ! ਗੱਲਾਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਵੀ ਸੱਚੀਆਂ ਨੇ, ਪਰ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਾਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ, ਸਾਰੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਨਾ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖਦਾਂ:

ਦਸ ਬਸਤੂ ਲੇ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ॥
ਏਕ ਬਸਤੁ ਕਾਰਨਿ ਬਿਖੋਟਿ ਗਵਾਵੈ॥
ਏਕ ਭੀ ਨ ਦੇਇ ਦਸ ਭੀ ਹਿਰਿ ਲੇਇ॥
ਤਉ ਮੂੜਾ ਕਹੁ ਕਹਾ ਕਰੇਇ॥

ਜਿਥੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਬਹੁਤਾ ਦੁਖ ਦਰਦ ਤਾਂ ਝੱਲਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ।"

ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਡੀ.ਜੇ. ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੁੱਪ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਬੈਠ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰਮਾਤਮਾ! ਤੇਰੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਹੱਸਦੇ ਹੋਏ ਵਿਛੜ ਗਏ।

ਦੋ ਪੈਰ ਲੱਕੜ ਦੇ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਿੱਧਾ ਉਹਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ 'ਤੇ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਚਾਹੀਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜੰਗ ਨੂੰ ਗਏ ਪੁੱਤ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਉਡੀਕਦਾ, ਪਰ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿਚ ਉਹ ਗੰਗੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਉਡੀਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ, ਕੁਲਹਿਣੀ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਮੱਥਾ ਕਿਸੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾੜ ਲਵੇ।

ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ ਸੀ। ਉਹ ਘਰ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਪੀਹ ਕੇ ਗੁੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਵੇ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਗਮੇ ਖਿਲਾਰੀ ਬੈਠਾ ਜਗਤਾ ਫ਼ੌਜੀ ਸੋਚੀਂ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬਿੜਕ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਸਿਰ ਉਪਰ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੀਵੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸਨ। ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, "ਭਾਗਵਾਨੇ, ਸੋਚਦਾਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਗਮੇ ਵੇਚ ਘੱਤਾਂ...ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਇਹ ਕਿਸ ਕੰਮ।"

ਬੀਵੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ।

"ਵੇਖ, ਇਹ ਮੈਡਲ ਕਿਸੇ ਹਾਰੀ ਸਾਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।" ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਤਲੀ 'ਤੇ ਉਹ ਮੈਡਲ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਇੰਨੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਓਹਲਾ ਬਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਛਿਣ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫਿਰ ਹਉਕੇ ਵਰਗਾ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਭਰਿਆ, "ਵੇਖ ਲਈ ਭਾਵੇਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਵਿਕੂ।"

ਬੀਵੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁਝ ਟੁੱਟ ਕੇ ਕਿਰਨ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਲਈ ਸੀ।

ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਦੇ ਜੁਆਬ ਵਿਚ ਉਹ ਚੁੱਪ ਹੀ ਰਹੀ।

ਐਤਵਾਰ ਦੇ ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲੇ ਨਾਲ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਮੰਡੀ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ।

ਐਤਵਾਰੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ-ਨੇੜਿਓਂ ਆਪਣੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਸਬੇ ਦੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਦੂਰ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਯੋਗ ਥਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟਾਟ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਵਿਛਾ ਲਿਆ। ਟਾਟ ਉਤੇ ਉਹਨੇ ਸਲੀਕੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਤਗਮੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੇ।

ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਨ, ਪਰ ਜਗਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਕੁਝ ਅਲੋਕਾਰ ਹੀ ਸੀ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਉਥੇ ਖਲੋ ਕੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਗਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਅਗਾਂਹ ਤੁਰ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲੇ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਗਮਿਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ।

ਧੁੱਪ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤਿੱਖੀ ਹੋ ਗਈ।

ਉਹਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੇ ਟੁੰਡਾਂ 'ਤੇ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਅੱਚਵੀ ਜਿਹੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਹਨੇ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਪਾਸੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੇ। ਪੱਟੀਆਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਉਹਨੇ ਟੁੰਡਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਸਾਹ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚ ਕੇ ਉਹਨੇ ਕੱਸੀ ਹੋਈ ਫ਼ੌਜੀ ਪੇਟੀ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਪੈਰ ਕੋਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਫ਼ੌਜੀ ਟੋਪੀ ਲਾਹ ਕੇ ਉਹਨੇ ਅੱਗੇ ਧਰ ਲਈ ਤੇ ਦੂਧੀਆ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਂਗਲਾਂ ਫੇਰਦਿਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ।

ਪੱਥਰ ਦੀ ਢੋਅ ਲਾਈ ਬੈਠਿਆਂ ਉਹ ਉਂਘਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਭਾਵੇਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਦੁਕਾਨ ਦਿਨ ਭਰ ਸੁੰਞੀ ਹੀ ਰਹੀ। ਦੂਰ ਖੜ੍ਹਾ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਸ ਬੁੱਢੇ ਅਪਾਹਜ ਫ਼ੌਜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਹਨੇ ਤਰਸ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਹਦੇ ਨੰਗੇ ਟੁੰਡਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਕੋਲ ਪਏ ਲੱਕੜ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵੱਲ। ਉਹ ਦੁਕਾਨ ਤਕ ਆਇਆ ਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਤਗਮਿਆਂ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਮੁੜ ਸਿੱਧਾ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜੇਬ 'ਚੋਂ ਅਠਿਆਨੀ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਪਈ ਟੋਪੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ।

ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਡਿੱਗਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਤ੍ਰਭਕ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ। ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਟੋਪੀ ਵਿਚ ਪਈ ਅਠਿਆਨੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਦਾਨੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵੱਲ। ਜ਼ਿੱਲਤ ਤੇ ਅਪਮਾਨ ਦੀ ਮਿਲੀ-ਜੁਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਚਿਹਰਾ ਭਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹਨੇ ਤਗਮੇ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ।

ਉਸ ਰਾਤ ਉਸ ਨੇ ਗੰਗੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ, "ਪੁੱਤਰ! ਤੇਰੀ ਲੜਾਈ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਂ। ਤੂੰ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਮਝ ਲਵੀਂ-ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਲੜਾਈ ਹਾਰ ਗਏ ਹਾਂ। ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ, ਤੇਰੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦੇ ਤਗਮੇ ਸੰਡੇ ਮਾਰਕਿਟ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਕ ਸਕਣੇ।"

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਗਤਾ ਫ਼ੌਜੀ ਉਹ ਖ਼ਤ ਡਾਕੇ ਪਾ ਵੀ ਸਕਿਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇੱਕ ਗੱਲ ਸੌ ਵਿਸਵੇ ਪੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿਉ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ੌਜੀ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਖ਼ਤ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਣਾ।

‘ਬੀਬਾ ਬੁਆਏਜ਼’ ਦੀ ਬਾਤ

ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ‘ਬੀਬਾ ਬੁਆਏਜ਼’ ਨਾਲ ਫਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਜਗਤ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤੀ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਲੜਾਈ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਵਿਚ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਰਣਦੀਪ ਹੁੱਡਾ,

ਰੌਸ਼ਨੀ ਖੇਤਲ

ਗੁਲਸ਼ਨ ਗਰੋਵਰ, ਵਾਰਿਸ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਅਲੀ ਕਾਜ਼ਮ ਵਰਗੇ ਕਲਾਕਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੌਰਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹੋਂਦ ਦੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਹੁਣ ਕਤਲਾਂ ਤੱਕ ਜਾ ਪੁੱਜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

‘ਬੀਬਾ ਬੁਆਏਜ਼’ 13 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਟੋਰਾਂਟੋ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਫਿਲਮ 16 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਇਹ ਫਿਲਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ‘ਫਾਇਰ’, ‘ਅਰਥ’, ‘ਵਾਟਰ’ ਤੇ ‘ਮਿਡਨਾਈਟਸ ਚਿਲਡਰਨ’ ਵਰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਜਨਮੀ ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਆਪਣਾ ਕਰੀਅਰ

ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ

ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲ 1991 ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ‘ਸੈਮ ਐਂਡ ਮੀ’ ਅਤੇ 1994 ਵਿਚ ‘ਕੈਮਿਲਾ’ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। 1996 ਵਿਚ ‘ਫਾਇਰ’ ਫੀਚਰ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਫਿਲਮ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤਰਥੱਲੀ ਪਾਈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ 2 ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਬਾਤ ਸੀ। ‘ਫਾਇਰ’ ਵਾਲੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ‘ਅਰਥ’ ਅਤੇ ‘ਵਾਟਰ’ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਸਲਮਾਨ ਰਸ਼ਦੀ ਦੇ ਨਾਵਲ ‘ਮਿਡਨਾਈਟਸ ਚਿਲਡਰਨ’ ਜੋ 2012 ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ, ਲਈ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਰਸ਼ਦੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਵਲ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੀਪਾ ਮਹਿਤਾ ਜਨਮੀ ਭਾਵੇਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਫਿਲਮ ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਟਰ ਪਿਤਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਦਿੱਲੀ ਜਾ ਵਸਿਆ ਸੀ। ਦੀਪਾ ਨੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਚੁਰਾਸੀ ਦੀ ਚੀਸ

31 ਅਕਤੂਬਰ

ਫਿਲਮ ‘31 ਅਕਤੂਬਰ’ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰ ਵੀਰ ਦਾਸ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸੋਹਾ ਅਲੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਅਜਿਹੇ ਬਾਪ ਦੀ ਸੱਚੀ ਘਟਨਾ ‘ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਤੜਫ਼ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ 18 ਅਤੇ 20 ਜੁਲਾਈ ਲੰਡਨ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ਨੇ ਇੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਰਸ਼ਕ ਫਿਲਮ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਵਿਚ ਹਾਲ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਇਹ ਫਿਲਮ 30 ਅਕਤੂਬਰ 2015 ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ’ਤੇ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਲਈ ਵੀਰ ਦਾਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦਿੱਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਣਾ ਵੰਗਾਰ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਸੀ।

ਫਿਲਮ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਲੋਟਣ ਪਾਟਿਨ ਨੇ ਬਣਾਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਰਾਠੀ ਫਿਲਮ ‘ਧਗ’ ਨੂੰ ਸਰਵੋਤਮ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦਾ ਕੌਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

-ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ

ਫਿਲਮ ‘31 ਅਕਤੂਬਰ’ ਵਿਚ ਅਦਾਕਾਰ ਵੀਰ ਦਾਸ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਦੀਆਂ ਸੈਨਤਾਂ

ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕਹਾਂ ਹੈ... -19-

ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ
ਫੋਨ: +91-98554-04330

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਬੰਗਾਲੀ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਸੀ, ਪਰ ਹਿੰਦੀ, ਉੜੀਆ ਅਤੇ ਤੈਲਗੂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਉਤੇ ਉਹਦੀ ਪਕੜ ਕਮਾਲ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ‘ਰਾਤ ਭੌਰ’ (ਨਾਈਟਜ਼ ਐਂਡ) ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ‘ਕੰਧਾਰ’ ਤੱਕ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਅਣਥੱਕ, ਬੇਚੈਨ ਅਤੇ ਸਦਾ ਜਵਾਨ ਸੋਚ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਜਜ਼ਬਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ‘ਰਾਤ ਭੌਰ’ ਉਹਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ‘ਮਾੜਾ ਤਜਰਬਾ’ ਸੀ। ‘ਨੀਲ ਅਕਸ਼ੇਰ ਨੀਚੇ’ (ਨੀਲੇ ਅਕਾਸ਼ ਥੱਲੇ) ਉਹਦੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਦੌਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ ‘ਬਾਰਿਸ਼ੇ ਸਰਵਣਾ’ (ਵਿਆਹ ਦਾ ਦਿਨ) ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਸਿਆਸੀ ਸਮਝ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਇਕ ਇੰਟਰਵਿਊ ਵਿਚ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮ ‘ਦੋ ਬੀਘਾ ਜ਼ਮੀਨ’ ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਬਿਮਲ ਰਾਏ ਸਨ, ਉਹਦੇ ਦਿਲੋ-ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਝੰਜੋੜਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ‘ਬਾਰਿਸ਼ੇ ਸਰਵਣਾ’ ਬਣਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਆਰੰਭ ਹੋਈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਪੂਰਬੀ ਬੰਗਾਲ (ਹੁਣ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼) ਦੇ ਬੰਗਾਲ-ਵੰਡ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਦੋ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਕਰੂਰਤਾ ਦੇ ਝੰਬੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਇਸ ਦਰਦ ਅਤੇ ਤਰਾਸਦੀ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕ ਤੰਦਾਂ ਫੜਦਾ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਾਂ ਐਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਿਚ ਔਰਤ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਤੋਂ ਕੰਮ-ਕਾਜੀ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1956 ਵਿਚ ‘ਆਕਾਸ਼ ਕੁਸਮ’ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਤੱਕ ਉਹ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਅਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਿਨੇਮਾ ਤੋਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਯੋਗਵਾਦ ਅਤੇ ਯਥਾਰਥਵਾਦ ਦਾ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸੰਗਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਵੱਲ ਤੁਰਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ‘ਮਿੱਤਰਾ ਮਨੀਸ਼’ (ਦੋ ਭਰਾ) ਬਣਾਈ ਤਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਉੜੀਆ ਰੱਖੀ। ਆਲੋਚਕਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ- “ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਨਵੇਂ ਦਿਸਹੱਦੇ ਤਰਾਸ਼ਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਤ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਇਕੋ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਫਿਲਮ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਵੇਗੀ।”

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ‘ਭੁਵਨ ਸ਼ੋਮ’ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਖਾਕਾ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ 50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਮਾਰਨ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਗੌਰੀ ਨਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਸਲ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਚ ਗੌਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੋਟ ਪੈਂਟ ਵਾਲਾ ਅਫ਼ਸਰੀ ਚੋਗਾ ਉਤਾਰ ਕੇ, ਸਾਧਾਰਨ ਦਿਹਾਤੀ ਕੁੜਤਾ ਪਜਾਮਾ ਬਦਲ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਛੀ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਡਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਹੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ ਜੋ ਭੁਵਨ ਨੂੰ ਅਫਸਰੀ ਦੇ ਰੁੱਖੇ, ਖੁਸ਼ਕ ਤੇ ਫੋਕੀ ਟੌਹਰ ਵਾਲੇ ਬਿੰਬ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣ ਦੀ ਰਾਹ ਤੋਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਸਿਨੇਮਾ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰ ਤੱਕ ਆਉਂਦੇ ਆਉਂਦੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਨਾ ਸਿਰਫ ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਘੜੀਆਂ-ਘੜਾਈਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੱਦਦ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

‘ਇੰਟਰਵਿਊ’ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੰਗਾਲੀ ਸੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਬਿਰਤਾਂਤਕ ਅਤੇ ਸਿਨੇਮਈ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਨੂਠਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ। ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਧਾਰਨ ਘਟਨਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਮੱਧ ਵਰਗੀ ਮਾਨਸਕਿਤਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਰਹਿੰਦ-ਖੂਹਿੰਦ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਦੋਗਲੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਨੰਗਿਆਂ ਕੀਤਾ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਇਕ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਇੰਟਰਵਿਊ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸੇ

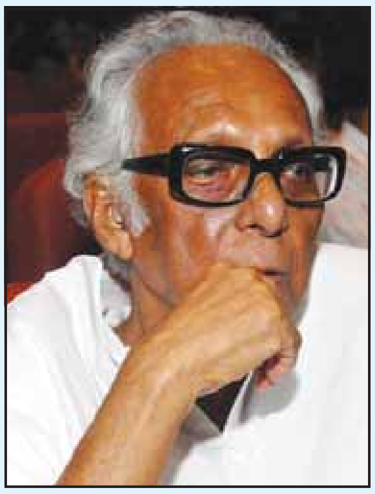
ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ

ਦਿਨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਧੋਬੀ ਘਾਟਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੂਟ ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸੂਟ ਪਾ ਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਦੋਸਤਾਂ ਦੇ ਮਿੰਨਤਾਂ-ਤਰਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਫਿਲਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਉਸ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦਮ-ਦਮ-ਕਦਮ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ‘ਕਲਕੱਤਾ-71’ ਵਰਗੀ ਫਿਲਮ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕਲਕੱਤੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਸੇਨ ‘ਮ੍ਰਿਗਆ’ (ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ) ਨਾਲ ਆਦਿਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਲੁਕਵੀਂ ਹਿੰਸਾ ਵੱਲ ਮੁੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਮਿਥੁਨ ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਇਕ ਗੁਣੀਆ ਨਿਪੁੰਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਵੇਂ ਨਿਯੁਕਤ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਸਕ ਨਾਲ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖਬਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਹਨ ਜੋ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਘਾਤ ਲਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸੋਲਪੂ ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਮੁਖਬਰ ਉਸ ਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਾਮੀ ਰਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਆ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਉਸ ਦੀ ਭੁਗਤ ਸੰਵਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਦਲੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚਦਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਡਕੈਤੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲੇ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸੋਲਪੂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੁਖਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਬਦਲੇ ਇਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੰਧ ਖਿੱਚੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾੜੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਗੁਣੀਆ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਗੁਣੀਆ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲੈ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸ਼ਾਸਕ ਕੋਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੀ ਥਾਂ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਗੁਣੀਆ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਲੱਗਣ ਤੱਕ ਇਹੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇਕੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਰਮਾਂ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਪਦੰਡ ਕਿਉਂ? ਇਉਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨਿਆਂ, ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦਾ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਚਿਹਰਾ ਉਘਾੜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਉੜੀਆ ਲੇਖਕ ਭਗਵਤੀ ਚਰਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਸ਼ਿਕਾਰੀ’ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਦਿਵਾਸੀ ਸੰਥਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਰੋਹ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ 'ਤੇ ਫਲਾਪ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਪਰੋਇਆ ਇਤਿਹਾਸ ਪਚਾਉਣਾ ਔਖਾ ਸੀ!

(ਚਲਦਾ)

Sistar Mortgage

Minimizing Cost, Maximizing Investment
www.SistarMortgage.com

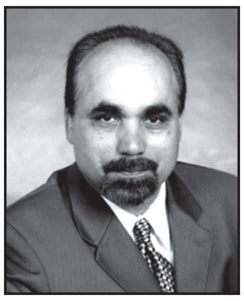

Balbir (Bill) Grewal, Loan Officer
Residential & Commercial Loans
(734) 330-8859 Mobile
(586) 802-7385 Fax
Balbir.Grewal@SistarMortgage.com
**Refinance up to 125% value of the house.*

Loans Available In Most States!

>100% FHA Financing >Residential (Purchase & *Refinance) >Self Employed >Cash Out Refinance >Investment Property Loans >Jumbo Loans >Commercial Property With Business or Business Only

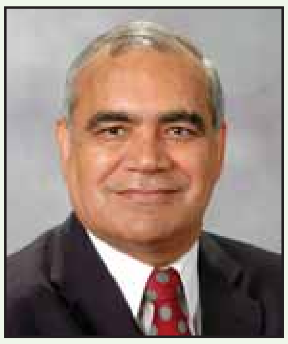

Madan Khatri

Want to Buy/Sell
Homes, THs, Condos, Apartments, Motels!
Call Madan Khatri
847-530-1550
www.PropertyZoo.com
Top Producer at the office in 2011-2013-2014
*****A Broker who can work with you from Beginning to End, Call Now!!!*****
BHHS American Heritage
25 Turner Ave, Elk Grove Village, IL

ਪਲੈਜ਼ੈਂਟ ਟਰੈਵਲ ਐਂਡ ਟੂਰਜ਼
Serving Community For Over 25 Years
ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰੇਟ 'ਤੇ ਹਵਾਈ ਟਿਕਟਾਂ
Fly to Any Destination with the Best Price

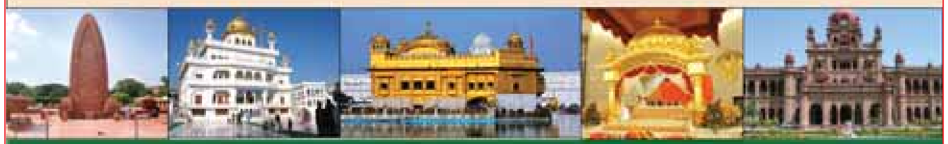

Contact Us:
Pleasant Travel & Tours
6257 N Clark Street
Chicago, IL 60660
Shashi Paul, Ph: 773-508-1927
Pleasanttravel@hotmail.com
Www.pleasanttravelchicago.com

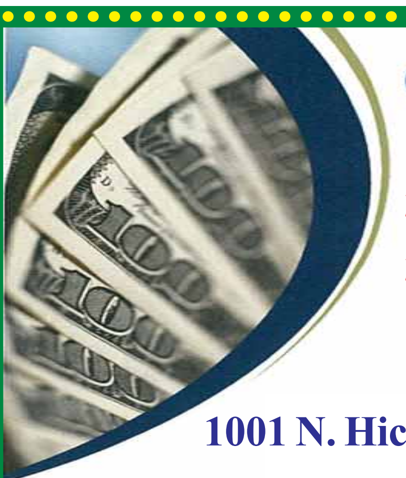

GRAND OPENING

ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ !
ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ !

September 26, 2015
9:00am-5:00pm

ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ ਸਾਊਥਬੈਂਡ ਵਿਚ
ਹੁਣ ਸਾਡਾ ਨਵਾਂ ਦਫਤਰ

South Bend Branch Office:
1001 N. Hickory Road, Suite 8A,
South Bend, IN 46615
Phone: 574-318-4680
Website: www.pattarrajmane.com
E-mail: info@prcpainc.com

PATTAR & RAJMANE CPA INC.

A Full Accounting & Tax Service Office Since 1996

Our Services
- Corporate & Personal Tax (E-file)
- New Business Incorporation
- Monthly Compilation & Reviews
- Tax Planning
- Complete Payroll Services
- Personal Finance & Retirement
- Represent Federal & State Audits
- Immigration Consulting

ਆਓ ਸਾਡੇ ਨਵੇਂ ਦਫਤਰ ਆਓ, ਤੇ ਜਾਣੋ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ

Corporate Office:
1455 E. Southport Rd.
Suite A1
Indianapolis, IN 46227
Phone: 317-788-6222

Ft. Wayne Branch Office:
10339 Dawson's Creek Blvd.
Building 7, Suite A
Ft. Wayne, IN 46825
Phone: 260-387-5327

Anu Attorney
Professional Law Group, PLLC.

*More than 25 years of experience *Internationally Awarded-Extraordinary ability *Served as Legal Advisor to Govt. of India, Embassy of India, Washington, DC

Anu Peshawaria
Attorney at Law
Licensed to practice Immigration in all 50 states.
More than 20 year experience in US immigration & Indian law

US IMMIGRATION

*Green Cards (Investor, Employment)
*E-2 investor Visa, L1 (Intra Company)
*Family Green Card, Fiancee Visa
*Deportation Defense, VAWA, U Visa
*Asylum, Appeals, Ninth Circuit Court
*H1B, Computer Engineers, Cooks, Teachers, Students, Doctors, Nurses, Physical Therapist

ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿਚ ਗੱਲ ਕਰੋ

ਹੁਣ ਸਿਆਟਲ ਵਿਚ ਵੀ ਦਫਤਰ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕਾ ਹੈ

FAMILY LAW *(Only In WA)*

*Divorce *Annulment
*International Custody

INCORPORATIONS *(Only In WA)*

*International Contracts, Mergers
*Attorney Supreme Court of India

Contact numbers:
Seattle, WA
Ph: 206-774-0907
Fremont, California
Ph: 510-353-0102
Cell Phone 510-299-1907
Toll free: 1-866-586-6297
anu@anuattorney.com
www.anuattorney.com

46560 Fremont Blvd., STE#205, Fremont, CA 94538
801 Pine Street, Suite 7H, Seattle, WA 98101
Offices: Seattle, WA *Fremont, CA *UK *Canada *India

Evening Appointments Available

MWOSE & DHALIWAL
ATTORNEYS AT LAW

IMMIGRATION
CRIMINAL DEFENSE
BUSINESS LAW
CIVIL LITIGATION
REAL ESTATE

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ
ਫੌਜਦਾਰੀ ਵਕਾਲਤ
ਬਿਜਨਸ ਲਾਅ
ਦੀਵਾਨੀ ਵਕਾਲਤ
ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ

FREE CONSULTATION!

ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਲਾਹ ਅੱਜ ਹੀ ਮੁਫਤ ਲਓ
317-222-1567

ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ

ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਵੀ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ

CONTACT US TO SET UP AN INTERVIEW PUNJABI, HINDI, AND URDU SPOKEN
WWW.MDLEGALTEAM.COM
CONTACTUS@MDLEGALTEAM.COM

LICENSED TO PRACTICE IN INDIANA, MICHIGAN, FLORIDA AND IMMIGRATION LAW IN ALL 50 STATES.

OFFICE LOCATION:
1426 W. 29TH ST., SUITE 201B
INDIANAPOLIS, IN 46208
Fax: 317-288-1842

Syan Video Production, Inc.

ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇ, ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਮੌਕਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਪਲ-ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀਨ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ

ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਇੰਡੀਆਨਾ, ਇਲੀਨਾਏ, ਓਹਾਇਓ, ਆਇਓਆ

Professional HD Video & Digital Photo Production

Multiple Camera shooting/Digital Still Photography
(with flush mount album)
Live Video Display With Large Screens
DJ Service with Laser Lights

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

Call Toll Free:
1-800-RAJ-SYAN
(with 17 years Experienced)

Call:734-261-0936
734-890-1767

e-mail: raj@syanvideo.com
visit at: www.syanvideo.com

Dhillon Truck Stop
Dhillon Road Service

Interstate 40, exit 356, San Jon, NM

ਡੀਜ਼ਲ ਅਤੇ ਰੋਡ ਸਰਵਿਸ

New & Used Tires
Oil Change

ਨਿਊ ਮੈਕਸੀਕੋ ਦੀ ਸਕੇਲ ਉਤੇ ਵੀ ਸਰਵਿਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

Ph:575-576-4111, 575-815-8536

INTERNATIONAL SHUGUN ENTERPRISES & HARJANT SINGH PROUDLY PRESENTS
INTERNATIONAL
Shugun
ENTERPRISES
Bawa
DIG PAL BROTHIERS
INDIAN IDOL JUNIOR 2013 PARTICIPANT
$25 & VIP
CASH BAR + FOOD
AVAILABLE FOR PURCHASE
MC BY
RJ ALKA
INDRANI JOSHI
SURMAI SHAAM 2
VENUE - FRIDAY OCT 9TH 2015 @ 7:30PM
SCHAUMBURG PRAIRIE CENTER FOR THIS ARTS
201 SCHAUMBURG COURT SCHAUMBURG , IL 60193
PUBLICITY DESIGN BY RAI CREATION
CO-SPONSORS
MEDIA PARTNER
PAN-OCEANIC
ENGINEERING CO., INC.
773-601-8408
Gulzar S. Multani
JYOTI ENTERPRISES LLC
SUGA BUILDERS
MAJI MANAGEMENT LLC
262-930-2523
JUGRAJ MADHOK
630.414.9499
THE GODDARD SCHOOL
FARMERS
GLO massage
SINGH BUILDERS
312-622-2941
hello nri
No NRI Left Behind
ਬੇਲਾਗ, ਬੇਬਾਕ ਤੇ ਨਿਧੜਕ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਈ
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
CHEEMA FILMS
Radio Chann Pardesi
Hindi • Punjabi
Sehbin digital
CONTACT FOR MORE INFO
HARJANT SINGH
331-645-4386
SHASHANK JOSHI
224-558-5899
SHABANU RIZVI
773-263-5500
GURWINDER SINGH
414-326-8269
AYSHA
847-942-9029
JUGNU
630-327-3992

LAKE STREET DENTAL & HAPPY S. HEER
PRESENTS
A complete Family ENTERTAINMENT
BINNU DHILLON'S SHOW
New Script New Comedy
CHIEF GUEST DARSHAN S. DHALIWAL
NRI ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ INDIA
Makkah Printing 630-709-9786
BINNU DHILLON
B.N SHARMA • KARAMJIT ANMOL • RAVINDER MAND • JAGGI DHURI
• NISHA BANO • RIYA SINGH • RAGHVEER BOLI • GAGAN GILL
SUNDAY OCTOBER 11, 2015 6:00 PM SHARP
The Meadows Club: 2950 W Golf Rd, Rolling Meadows, IL 60008
TICKET : $35, $55, VIP, VVIP
AVAILABLE @ SULEKHA.COM OR CONTACT: HAPPY S HEER 630-398-7052,
DR. HARJINDER S. KHAIRA 630-479-0031, HARBIR S. VIRK 847-942-9046
JASKARAN S. DHALIWAL 630-290-7993, GURMUKH S. BHULLAR 708-288-2426